83. TORSTAINA 8. KESÄKUUTA 2000

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys laeiksi Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta 2409

Hallituksen esitys HE 25/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 2/2000 vp

2) Hallituksen esitys laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 38 §:n muuttamisesta 2449

Hallituksen esitys HE 36/2000 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 12/2000 vp

3) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain (65/1994) nojalla vuodelta 1999 maksetun opintorahan ja asumislisän vapaaehtoiselle palauttamiselle asetetun määräajan jatkamisesta..... 2449

Hallituksen esitys HE 65/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 4/2000 vp
Lakialoite LA 10, 49/2000 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi vuodelta 2000 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista ja työnantajan kansaneläkemaksusta annetun lain 4 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 16 §:n muuttamisesta 2451

Hallituksen esitys HE 62/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 14/2000 vp

5) Hallituksen esitys laeiksi erikoissairaanhoitolain ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta 2458

Hallituksen esitys HE 181/1999 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 15/2000 vp

6) Hallituksen esitys arvo-osuusrekisterien keskittämistä arvopaperikeskukseen koskevaksi lainsäädännöksi 2462

Hallituksen esitys HE 28/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 15/2000 vp

7) Hallituksen esitys laiksi eräistä Valtion asuntorahastosta maksettavista avustuksista 2462

Hallituksen esitys HE 67/2000 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 7/2000 vp

Lähetekeskustelu

8) Laki tuloverolain muuttamisesta 2463

Lakialoite LA 66/2000 vp (Kyösti Karjula /kesk ym.)

9) Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta 2463

Lakialoite LA 68/2000 vp (Maria Kaisa Aula /kesk ym.)

10) Laki tuloverolain muuttamisesta 2463

Lakialoite LA 74/2000 vp (Liisa Hyssälä /kesk)

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
Janina Andersson /vihr
Mikko Elo /sd
Tuula Haatainen /sd
Satu Hassi /vihr
Esko Helle /vas
Jorma Huuhtanen /kesk
Timo Ihamäki /kok
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Ulla Juurola /sd
Ilkka Kanerva /kok
Matti Kangas /vas
Kari Kantalainen /kok
Kimmo Kiljunen /sd
Mari Kiviniemi /kesk
Johannes Koskinen /sd
Risto Kuisma /rem
Paula Lehtomäki /kesk
Paavo Lipponen /sd
Hannes Manninen /kesk
Markku Markkula /kok
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Petri Neittaanmäki /kesk
Olli Nepponen /kok
Pekka Nousiainen /kesk
Kalevi Olin /sd
Pirkko Peltomo /sd
Kirsi Piha /kok
Susanna Rahkonen /sd
Jussi Ranta /sd
Maija-Liisa Rask /sd
Leena Rauhala /skl
Mirja Ryynänen /kesk
Tero Rönni /sd
Sari Sarkomaa /kok
Osmo Soininvaara /vihr
Katja Syvärinen /vas
Ilkka Taipale /sd
Hannu Takkula /kesk

Martti Tiuri /kok
Jaana Ylä-Mononen /kesk

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:
Pekka Nousiainen /kesk
Olli Nepponen /kok
Hannes Manninen /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:
8. ja 9.6. edustajat
Johannes Koskinen /sd
Paavo Lipponen /sd
Martti Tiuri /kok

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:
8.6. edustajat
Esko Aho /kesk
Ilkka Kanerva /kok
Hannu Takkula /kesk
8. ja 9.6. edustajat
Jorma Huuhtanen /kesk
Paula Lehtomäki /kesk
8.—12.6. edustajat
Markku Markkula /kok
Kalevi Olin /sd

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laeiksi Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 25/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 2/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Arvoisat edustajat! Jälleen on aivan liikaa hälinää! Pyydän teitä käymään tarvittavat keskustelut salin ulkopuolella. Todellakin toivon, että ne, joilla on pakollisia keskusteluja, eivät kävisi niitä salissa, koska se häiritsee.

Yleiskeskustelu:

[1] **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Noin reilu kuukausi sitten ennustettiin, lehdistössä tietenkin, että Tielaitoksen hallinnon muuttamisasiasta tulee kevään suuri show ja sitä ei pystytä asiallisesti käsittelemään kevätlukukauden loppupuolen aikana. Olihan niin, että vasta 25 päivänä huhtikuuta asia lähetettiin liikennevaliokunnan käsiteltäväksi. Vastoin julkisuudessa olleita ennakointeja ... (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Pulliainen, ihan pieni hetki. Täällä on todella aivan liian paljon melua. Vakavasti vetoan teihin, edustajat, poistukaa salista, jos ette kykene olemaan hiljaa!

Puhuja: Kiitos! — Vastoin ennakointeja valiokunta on pystynyt asiat käsittelemään ihan normaalissa järjestyksessä, normaalilla suunnitellulla aikataululla valmistamaan mietintönsä ja kahden viime viikon aikana neuvottelemaan sellaisen poliittisen kompromissin ilman mitään ryhmyreitä, että äänin 14—2 on mietintö syntynyt suuren salin arvioitavaksi. Eli mietintöön liittyy kahden edustajan vastalause, jossa päädytään siihen, että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset tulisi hylätä. Kuitenkin niiltä osin kuin on käyty yksityiskohtia läpi, on tarvittu vain yksi ainoa äänestys hylkäysehdotusta koskevan äänestyksen lisäksi. Eli aika laaja yksimielisyys asiassa valiokunnassa vallitsi, ja voin sanoa, että yhteistyö poliittisen opposition kanssa oli erinomaisen hedelmällistä ja hyvää, niin että nämä keskustelut on pystytty käymään niin, että on yritetty löytää sellainen ratkaisu, joka ottaisi kaikki mahdolliset ja mahdottomat näkökohdat huomioon.

Erikoisen hankala tämä asia on sen takia, että itse lakiehdotukset ovat varsin niukkoja, siis nor-

maaleja hallintolakiehdotuksia, joissa on vain muutamia pykäliä ja yleisiä ohjeita ja siinä kaikki. Kuitenkin Tiehallinnosta annettavaan lakiin on ehdotettu yksimielisesti 2 §:n "Tiehallinnon tehtävät" tarkentamista, sanoisin täsmentämistä, ja tämä ehdotus kannattaa suorastaan lukea. Se kuuluisi näin:

"Tiehallinto vastaa yleisten teiden tienpidosta. Sen tehtävänä on hallinnoida, ylläpitää ja kehittää koko maassa yleisiä teitä ja niiden liikenneoloja sekä tieliikenteen palvelua osana liikennejärjestelmää.

Tiehallinnon tehtävänä on osana tienpidon kokonaisuutta edistää tienpidon toimenpitein tasapainoista aluekehitystä. Päätieverkon ohella on pidettävä huolta alemman asteisen tieverkon riittävästä laajuudesta ja kunnosta.

Tiehallinnon on osaltaan huolehdittava tieliikennejärjestelmän tutkimus-, kehittämis- ja asiantuntijatehtävistä."

Näin on otettu koko valtakunta, sen odotettavissa olevat tarpeet huomioon ja ohjeistettu Tiehallintoa tässä suhteessa tulevaisuutta varten. Nimittäin totuus on se, arvoisa puhemies, että Tiehallinto on tässä paljon vartijana omissa päätöksissään.

Taustaksi vielä sen verran näistä asioista, että tämähän on hallinnollisena muutoksena varsin pitkän prosessin tulos, parikymmentä vuotta hallintoa on Tielaitoksen piirissä rustattu. Viime vaiheessa on sisäiset toimeliaisuudet jaettu hallintoon ja tuotantoon, ja nyt siitä etenemme liikelaitostamisvaihtoehtoon, jossa selkeästi erotetaan hallinto itse Tieliikelaitoksesta, joka suorittaisi urakoita.

Tässä suhteessa on valiokunnassa käyty varsin seikkaperäinen kuuleminen. Asiantuntijoita kuultiin 45 kappaletta. On aivan ymmärrettävää, että eri intressitahot tarkastelevat tällaista asiaa hyvin omasta näkökulmastaan. Henkilökunnalla on omat intressinsä, alan eri toimijoilla on eri intressinsä, ja tällä tavalla myöskin toiveet tällaisen muutoksen hallinnollisen rakenteen suhteen ovat hyvinkin ja voimakkaastikin toisistaan poikkeavia. Oma roolinsa tässä on myöskin Kilpailuvirastolla ja muilla kilpailulainsäädännön mukaisilla hallintotoimijoilla.

Niinpä nyt valittavan mallin ohella on ehdotettu sitä, että olisi käytetty kehitettyä virastomallia, sitten yhden osakeyhtiön mallia tuotannon puolella ja vielä kolmen osakeyhtiön mallia tuotannon puolella, eli hyvin monta eri vaihtoehtoa. Kilpailuvirastolta pyydettiin vielä erillinen selvitys niihin kommentteihin, joita oli perustellusti yksityiseltä lohkolta esitetty, ja Kilpailuvirasto ystävällisesti myöskin tämän toiveen toteutti. Perusteellisen vastauksen sanoma on kiteytetty Kilpailuviraston itsensä tekemiin johtopäätöksiin, jotka on sellaisenaan otettu mietintötekstiksi, jossa päädytään siihen, että tietuotannolle sopivin organisaatiomuoto olisi osakeyhtiö. Kuitenkin todetaan, että liikelaitosmallia on pidettävä virastomuotoon verrattuna ylivoimaisena jne. Eli toisin sanoen tällä tavalla on tulevaisuutta vähän niin kuin vihjattu siihen suuntaan, mikä tulevaisuus Ruotsissa on, jossa tällainen niin sanotusti liikelaitostettu tuotantoyksikkö, tulosyksikkö, ollaan nyt osakeyhtiöittämässä vuoden 2002 alusta lukien.

Tässä lähdetään kai siitä, että hyvin merkittävä tulos olisi kilpailu, jolta odotetaan hyvin huomattavia etuja. Tällä maa- ja vesirakennusalalla on hyvin paljon ylimääräistä kapasiteettia tällä hetkellä yksityisellä lohkolla, mikä tarkoittaa sitä, että odotus siitä, että kilpailua syntyy, on todellinen. Eli voidaan lähteä odotuksesta, että kilpailua syntyy niin paljon, että kysymys on todellisesta kilpailutoiminnasta.

Arvoisa puhemies! Tielaitoksella, jota nyt ollaan uuteen muotoon muokkaamassa, on hyvin huomattava maa-ainesomaisuus hallussaan 1 420 paikassa, joista noin 600 asiantuntijakuulemisen mukaan ovat sellaisia, joissa on merkittäviä maa- ja kiviainesvaroja käytettäviksi. Nämä ovat tietysti yleisen mielenkiinnon kohteena alan toimijoitten kesken. Näitten omaisuusmassojen ja materiaalimassojen kohtalosta ovat olleet eri tahot siinä määrin kiinnostuneita, että erityisessä maa-ainestyöryhmässä on yritetty päästä sopimukseen, muttei ole päästy. Lobbausta on ollut vähän joka suunnasta valiokunnan jäseniin nähden, että pitäisi nyt ratkaista tämä asia heidän edukseen. Sitten loppujen lopuksi päädyttiin ponsiehdotukseen, jossa sanotaan: "Eduskunta edellyttää, että Tielaitoksen omistamat ja sopimuksilla hallinnoimat alueet jaetaan Tiehallinnon ja Tieliikelaitoksen kesken siten, ettei synny markkinahäiriöitä. Alueellisen kilpailutilanteen perusteella siirretään riittävä osuus Tieliikelaitokselle ja muut taloudellisesti merkittävät osuudet Tiehallinnolle. Maa-ainesalueitten jaosta sovitaan liikenneministeriön asettamassa maa-ainestyöryhmässä. Sellaiset alueet, joiden maa- ja kiviainesvaroja ei voida enää hyödyntää, siirre-

tään Kapiteeli Oy:lle tai Valtion kiinteistölaitokselle, joiden tulee hoitaa maisemointivelvollisuus." Eli asetetaan semmoinen hurskas toive, jos uskalletaan näin sanoa, että tämä maa-ainestyöryhmä nyt eduskunnan ponnen avulla terävöityisi suorittamaan tämmöisen viisaan jaon, niin että markkinahäiriöitä ei synny.

Toinen hyvin merkittävä ongelmatiikka koskettaa henkilöstöpolitiikkaa. Tässähän on varsin moni Tielaitoksen palveluksessa nyt oleva joutuva kilometritehtaalle omalla tavallaan, ja on luonnollista, kun tämä joukko erityisesti asuu ja on toiminut syrjäseuduilla, alueilla, missä hyvin vähän on tämän alan työpaikkoja tarjolla, että tästä on jouduttu myöskin päätymään hyvin yksityiskohtaiseen ohjeistukseen. Tämä asia on kiteytetty kahteen ponteen, joista loppujen lopuksi päästiin yhteisymmärrykseen, mitä niissä luki. Täytyy ihailla näitä valiokunnan toimijatahoja, että loppujen lopuksi näihin kahteen ponteen yksimielisesti päädyttiin, kuitenkin niin että lisätarkennusta olisi haluttu kakkosponteen, ja se on nyt juuri se, josta ponsikohtainen äänestys toteutettiin äänin 14—2.

Edelleen, poliisi on kantanut huolta siitä, että se saisi edelleen tietoja täältä hallinnolta. Jotta tämä asia olisi eräällä tavalla signaalina kunnossa, mietinnössä on ponsi 4, joka koskee tätä asiaa.

Lisäksi mietinnössä on kaksi seurantapontta, joista toinen koskettaa sitä, että saataisiin vuosikohtaisesti tästä heti alusta lukien raportit liikennevaliokunnalle, joka voisi reagoida asianmukaisesti, mikäli aihetta on. (Ed. Rajamäki: Millä tavalla?) — Sillä tavalla, ed. Rajamäki, kuin yleensä täällä eduskunnassa, niin kuin esimerkiksi maa- ja metsätalousvaliokunta on toiminut, jossa olette 17 vuotta ollut jäsenenä. — Sitten viimeisessä ponnessa edellytetään hallituksen laativan siirtymäkauden jälkeen raportin siitä, millä tavalla tämä tiehallintomuutos on vaikuttanut tiestön kuntoon, tieliikenneturvallisuuteen ja tienpidosta valtiolle aiheutuneisiin kustannuksiin. Nämä ovat ilmiselvästi tarpeellisia ponsia, koska siinä määrin paljon näytti olevan vielä tämmöisiä kysymysmerkillä varustettavia asioita.

Arvoisa puhemies! Vielä yksi asia, ja se liittyy urakointiin, koska sitten kun käytännön urakointitoiminta lähtee erikoisesti kunnossapidon osalta, niin on aivan selvä asia, että varsin moni sellainen Tielaitoksen nykyinen pikku-urakoitsija, joka on saanut sopivasti toimeliaisuuttaan täydentäviä urakoita Tielaitokselta, joutuu siihen tilanteeseen, että oma kapasiteetti ei riitä tarjouksen tekemiseen Tiehallinnolle tieurakoista. Tässä käytiin hyvin monta eri toiminnallista vaihtoehtoa läpi. Se malli, joka nyt näytti olevan käyttökelpoisin, oli se, että työyhteenliittymät ovat ilmiselvästi se keskeinen asia, jolla pystyttäisiin tämä asia hoitamaan, ja tämä asia on mietinnössä varsin perusteellisesti kuvattu.

Esimerkkinä sellaisesta urakointimallista, joka ei ole kovin paljon ihastusta valiokunnassa saavuttanut, on Helsinki-Vantaan lentokentän kolmannen kiitorata-alueen urakointijärjestelmä, joka on aliurakoinnin aliurakoinnin aliurakointeineen johtanut siihen, että varsin monet aliurakoitsijat ovat saadun selvityksen mukaan ajautuneet konkurssiuhan alaisiksi. Toivon hartaasti, että Tiehallinto hoitaa jatkossa asiat niin, että tämän laatuiseen tilanteeseen ei ajauduta. Tässä on hyvin voimakkaasti vedottava Tieliikelaitokseen siinä suhteessa, että se käyttää tällaista yhteistyömallia yksityisten urakoitsijoitten kanssa, jotta ei ajauduta sellaiseen tilanteeseen, että sillä olisi niin hallitseva markkina-asema, että markkina-asema on suorastaan kilpailuoikeudellisesti tuomittava.

Arvoisa puhemies! Olemme siis kaikesta huolimatta saaneet jotakin arvioinnin kohteeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Vastauspuheenvuorojen pituus on yksi minuutti.

[2] **Kari Rajamäki /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaista ei käy kateeksi tietysti, kun ottaa huomioon, millä runttauksella hallitusohjelmassa olematon Tielaitoksen liikelaitostaminen on lähtenyt eteenpäin ja miten kansanvaltaa loukkaavasti jopa siihen liittymättömien tienpätkien rahoja on tähän kytketty.

Kansalaisten perusturvallisuudesta on kyse, kun on perustiestöstä kyse. Se on liikenneturvallisuuskysymys, se on myös alueellisesti alueepoliittinen kysymys ja työllisyyskysymys. Tässä suhteessa tämä ratkaisu on Suomen olosuhteet ja tieliikenneolosuhteet huomioon ottaen onneton. Tämä tulee johtamaan ennen pitkää huolimatta hyvistä ponsista ja yrityksistä osakeyhtiöjärjestelmään. Tämä on perusinfran kannalta virheellinen ratkaisu, jota on syytä loppuun saakka vastustaa.

[3] **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni liikennevaliokunnan mietintö on erittäin hyvin laadittu, ja kiitos valiokunnan puheenjohtajalle Pulliaiselle, että hän on käyttänyt omaa suurta asiantuntemustaan sen laatimisessa. Siinä mielessä tämä on hyvin ajankohtainen. Urakoinnin kannalta olisi kuitenkin mielestäni kaikki maa-alueet, joita Tielaitos tällä hetkellä omistaa, pitänyt siirtää Kapiteeli Oy:lle siinä mielessä, että nyt Tiehallinto saa valmiina liian suuren pääoman maa-ainespaikkojen, sora- ja kallioalueitten plus kalusto osalta. Siitä tulee liian vahva yritys maanrakennuspuolelle. Siinä mielessä pienyrittäjät eivät pysty kilpailemaan Tiehallinnon kanssa. Toivoisin kuitenkin, että ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täyttynyt, ed. Kuosmanen!

[4] **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vain vastaukset tässä esitettyihin asioihin ed. Kuosmaselle. Ellei nyt olisi lähdetty sille tielle, että osoitetaan maa- ja kiviainesvaroja Tieliikelaitokselle, se olisi johtanut siihen, että sen aloittavaan taseeseen olisi valtion pitänyt laittaa valtavasti rahaa, siis yksinkertaisesti. Se ratkaisu olisi varmasti Niinistön putiikissa herättänyt mielenkiintoa enemmän kuin tämä ratkaisu. Sillä tavalla me ymmärsimme, että näin pitää tehdä, vaikka ymmärrämme markkinapoliittisesti sen, mitä ed. Kuosmanen sanoi.

Sitten ed. Rajamäelle lyhyesti se, että tässä oli valittava nyt olemassa olevassa realiteettitilanteessa pienin paha ja otettava se riski, että tässä vielä ongelmia syntyy. — Ei muuta.

[5] **Tero Mölsä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti ed. Kuosmaselle: Ed. Kuosmanen ei nyt välttämättä tiedä, mistä puhui. Tämän ratkaisun yhteydessä jakoa siitä, miten maa-ainekset tehdään, ei ole tehty, vaan päinvastoin valiokunta viittaa siihen, että tässä ratkaisussa tukeudutaan edelleen selvitystyöhön, joka tämän asian suhteen on esillä. Valiokunta otti kantaa ainoastaan siihen periaatteeseen, jolla asia pitää hoitaa, ja ihmettelen kauheasti, jos ed. Kuosmanen luulee, että muodostettava Tieliikelaitos voisi toimia kilpailukykyisesti ilman, että sillä olisi omia maavaroja.

[6] **Annika Lapintie /vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys Tieliikelaitoksen ja Tiehallinnon muodostamisesta on herättänyt aika paljon erimielisyyttä ja hyvin suuria ristiriitaisuuksia ja keskenään ristiriidassa olevia lausuntoja valiokuntakäsittelyn aikana. Valiokunnan ponsista ensimmäinen käsittelee maa-aineskysymystä, ja siinäkin oli selvästi huomattavissa hyvin erilaista ja ristiriitaista suhtautumista. Yksityiset yritykset pelkäsivät valiokunnan kuulemistilaisuudessa sitä, että Tieliikelaitoksesta muodostuu niin vahva kilpailija, että yksityinen yrityselämä kärsii. Toisaalta taas Tieliikelaitoksen puolella varsinkin henkilökunta oli huolissaan siitä, että tällaisessa uudessa kilpailutilanteessa Tieliikelaitos ei pärjää. Kun erilaisia lausuntoja useampia kymmeniä valiokunnassa kuultiin, ei asia siitä selvennyt.

Valiokunnan lausumaehdotuksissa maa-aineskysymyksen osalta päädyttiin kompromissiin, jonka mukaan viime kädessä liikenneministeriön asettamassa maa-ainestyöryhmässä nämä asiat on yhteensovitettava ja pidettävä huolta siitä, että alueellisen kilpailutilanteen perusteella siirretään riittävä osuus Tielaitokselle ja muut taloudellisesti merkittävät osuudet Tiehallinnolle. Itse ainakin olen niin ymmärtänyt, että Tieliikelaitokselle on taattava riittävät toimintaedellytykset, mutta muitakaan alalla toimivia yrityksiä ei saa polkea ja kohtuuttomasti niiden toimintaa vaikeuttaa.

Toinen asia, joka hyvin paljon herätti ristiriitaisia lausuntoja ja joka on aika hyvin myös kirjattu valiokunnan mietintöön, on nykyisen Tielaitoksen henkilökunnan asema. Vaikka meille esiteltiin hyvin perusteellisesti laadittu henkilökuntamuistio, johon valitettavasti vain oli kirjattu aika paljon sellaisia asioita, jotka työlainsäädännössä ja työsopimusten osalta muutoinkin on otettava huomioon, käytäntö kentällä tuntui olevan hyvinkin vaihtelevaa. Liikenneministeriön valmistelijat vakuuttivat, että henkilökuntaa kohdellaan hyvän henkilöstöpolitiikan mukaisesti, mutta käytännössä Tielaitoksessa ei näin tuntunut olevan. Toivottavasti tilanne nyt valiokuntakäsittelyn ja valiokunnan lausumien jälkeen muuttuu.

Valaiseva esimerkki Tielaitoksen henkilöstöpolitiikasta: Vaikka todetaan, että henkilökuntaa ei tulisi turhaan irtisanoa eikä lomauttaa — itse ainakin koen, ettei saisi herättää turhaa huolestuneisuutta, vaan tulisi kohdella henkilökuntaa voi-

mavarana — siitä huolimatta Tielaitoksessa väliporras ja vähän ylempikin porras oli työntekijöille ilmoittanut, että heille ei tule olemaan käyttöä uudessa perustettavassa organisaatiossa, vaikka samanaikaisesti lehti-ilmoituksella Tielaitos haki uutta henkilökuntaa palvelukseensa. Tämä on suorastaan kaikkien lakienkin vastaista, ja itse asiassa oikeuskäsittelyssä varmastikin tulisi vahingonkorvausvelvollisuus tällaisesta käyttäytymisestä, koska ihan perusperiaatteiden mukaan kyllä omaa, olemassa olevaa henkilökuntaa on ensin hyödynnettävä, eikä kukaan järkevä työnantaja toimi eikä saakaan toimia niin, että vanhat potkitaan pellolle ja otetaan uusia tilalle.

Henkilökunnan asemaa käsiteltiin hyvin vakavasti valiokunnassa ja siitä kirjattiin selkeä lausumaehdotus 2, joka lähtee todellakin siitä, että henkilökuntaa ei lomauteta, irtisanota eikä pakkosiirretä työssäkäyntialueelta toiselle siirtymäkauden aikana. Sen lisäksi lausumassa todetaan, että maan hallituksen velvollisuutena on laatia yhdessä kuntasektorin kanssa sille osalle Tielaitoksesta vapautuvaa henkilökuntaa, jolle ei ole käyttöä Tiehallinnossa tai Tieliikelaitoksessa, sijoitusohjelma muulle julkiselle lohkolle käyttäen apuna muun muassa vakanssisiirtoja. Tämä vaatimushan on yksi keskeisimpiä Tielaitoksen nykyisen henkilökunnan vaatimuksia ja lähtee, totta kai, siitä pelosta, että uudet työsuhteet olennaisesti voivat heikentää nykyisiä työehtoja. Julkiselle sektorille siirryttäessä tämä vaara ei ole niin suuri. Tietenkään tämä lausuma ei estä sitä, jos joku haluaa siirtyä muualle, vaan se on totta kai aina mahdollista.

Sen lisäksi valiokunta toteaa myös, että uusiin tehtäviin siirtyville on annettava tarpeellinen koulutus ja siirtyville henkilöille on taattava myös palvelussuhteen ehdot vanhoina työntekijöinä. Viimeisenä ajatuksena henkilökuntaa käsittelevässä lausumassa todetaan, että hallituksen on seurattava uudistuksen henkilöstövaikutuksia ja ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin siirtymäajan pidentämiseksi. Uskon, että kaikkien näiden ehtojen ollessa voimassa ja näitä ehtoja myöskin noudatettaessa henkilökuntaa voidaan sopeuttaa käytännössä niin sanotun luonnollisen poistuman periaatteen mukaisesti.

Hallituksen esityksen käsittelyyn tuli ylimääräinen ja mielestäni tökerö, tarpeeton ja eduskuntaa aliarvioiva käänne, kun hallitus yhtäkkiä ilmoitti, että aikaisemmin lisäbudjetilla hoidettavat henkilöstön sopeuttamisrahat eivät eduskunnan käsittelyyn tule ennen kuin valiokunta on saanut mietintönsä valmiiksi. Itse asiassa olin aika yllättynyt siitä, että hallituksemme ministeri- ja kansanedustajatoverimmekin näin tökerösti suhtautuvat valiokunnan vastuulliseen työhön ja kuvittelevat tällaisella kiristystempulla jotenkin luottamusta ja yhteistyötä lisäävänsä. Huolimatta tästä provosoinnista ja ärsytyksestä valiokunnassa asia saatiin asiallisesti käsiteltyä, ja oletan nyt, että nopeassa tahdissa hallitus myös antaa esityksensä sopeuttamisrahoista eduskunnan käsittelyyn.

Itse asiassa lausumassa, joka valiokunnan mietintöön on kirjattu, lähdetään siitä, että muun muassa uusien työpaikkojen luomisessa voidaan käyttää lisäbudjetissa käsittelyyn tulevaa 90 miljoonan markan määrärahaa. Sen lisäksi valiokunta perusteluosassa toteaa, että aikaisemminkin toimineen henkilökuntatyöryhmän tulee toimia edelleen, jatkaa työtään ja valvoa, että hallintomuutoksessa osoitettu 90 miljoonan markan määräraha todellakin vaikuttaa puskurina henkilökunnan asemaan ja helpottaa ihmisten elämää uudessa hallintomuutoksessa.

Vielä lopuksi lyhyesti kaksi asiaa. Toinen koskee valiokunnan lakitekstiin tekemää muutosta, jonka mukaan Tiehallinnon tehtävänä tulee olla osana tienpidon kokonaisuutta edistää tienpidon toimenpitein tasapainoista aluekehitystä ja lisäksi päätieverkon ohella on pidettävä huolta alemman asteisen tieverkon riittävästä laajuudesta ja kunnosta. Olen tyytyväinen siitä, että tämä muutos saatiin, ja Tiehallinnon julkisena virastona luonnollisesti tuleekin vastata tällaisista asioista.

Lisäksi toivon myös, että vakavasti suhtaudutaan viimeiseen lausumaan, joka lähtee siitä, että siirtymäajan päätyttyä eduskunnalle on annettava selonteko hallintomuutoksen vaikutuksista tiestön kuntoon, liikenneturvallisuuteen ja tienpidosta valtiolle aiheutuviin kustannuksiin, jotta voidaan tarkastella sitä, millä tavalla valiokunnan aika tiukat ehdot uudistuksen läpiviemiseksi on toteutettu, sekä sitä, onko tarvetta pidentää siirtymäaikaa.

[7] **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta on saanut puristettua esitettyjen toiveiden mukaisesti mietinnön Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta annetusta lakiesityksestä. Lopputuloksesta voi todeta sen, että ilman valiokunnan puheenjohtajan uhrautuvaa työtä hallituksen esityksen taakse tuskin olisi saatu va-

liokunnan enemmistöä ainakaan meneillään olevan kevätkauden aikana. Tältä osin voin onnitella valiokunnan puheenjohtajaa, vaikka itse en ole voinutkaan yhtyä kaikilta osin valiokunnan enemmistön kantaan.

Vastalause, jonka olemme tehneet yhdessä ed. Wallinin kanssa, sisältää lähinnä näkemyksen siitä, millä tavoin henkilöstöä tulisi kohdella tulevaisuudessa ja erityisesti niin sanotun siirtymäajan jälkeen, sekä niin kutsuttujen pienyrittäjien tulevasta asemasta erityisesti hoitoalueiden kilpailuttamisessa.

Ensinnäkin haluan todeta, että olen ollut toistakymmentä vuotta pitkälti tässä talossa ja olen eri valiokunnissa ollut käsittelemässä hallituksen lakiesityksiä aika paljon. En muista, että mitään esitystä olisi vastustettu eri asiantuntijaryhmien kautta niin voimakkaasti kuin nyt käsittelyssä olevaa esitystä. Puoltajia olivat lähinnä ministeriöt, Tielaitoksen johto ja tietenkin Kilpailuvirasto. Muut tahot ovat kukin milläkin syyllä vastustaneet esitystä esitetyssä muodossa. Ehkäpä siitäkin syystä mietintö on varsin kriittinen, vaikkakin valiokunnan enemmistön toimesta tullut hyväksyttyä.

Ehkä tähän kriittisyyteen vaikuttaa myös se, niin kuin valiokunnan mietinnöstä käy ilmi, että siitä huolimatta, että eduskunta viestitti viime kaudella, että yhdeksi vaihtoehdoksi tulisi valmistella sopeutettu versio virastomallista, meille ei ole esitetty kuin yksi malli. Liikenneministeriön asiantuntija sanoi, että eri vaihtoehtoja on haettu ja etsitty, mutta niitä ei meille esitetty. Onko tilanne näin, että niitä ei uskallettu esittää, kun itse virkatyönä ne on tehty? Olisi ollut mielenkiintoista kuulla, minkälaisia ne muut vaihtoehdot ovat olleet ja miten ne olisivat toimineet, koska ainakin suurella osalla niistä Tielaitoksen työntekijöistä, jotka tällä hetkellä ovat siellä työssä, olisi ollut valmiita malleja, mutta heitä ei ole ilmeisesti haluttu kuulla. Ehkä todella yksi seikka siihen, että mietintö on näin kriittinen, on se, että liikennevaliokunnassa on tälläkin kaudella henkilöitä, jotka olivat paikalla myös viime kaudella, kun tämä toive esitettiin asianomaisille tahoille.

Kuten mietinnöstä käy ilmi, Tielaitoksesta on jo kehittynyt virastomuotoisena teettäjä-toimija, joka teettää rakentamisen perusparannustöitä 90-prosenttisesti ulkopuolisilla tahoilla. Kunnossapidostakin ulkopuolisilla urakoitsijoilla teetetään tällä hetkellä noin puolet eli, niin kuin mietinnössä on todettu, markkamääräisesti noin 700—800 miljoonalla markalla. Näin ollen nyt käsiteltävä muutos kohdistuisi varsinaisesti noin 0,7 miljardin markan osuuteen tämänhetkisessä tilanteessa. Tämän johdosta vastalauseessa on tuotu ilmi käsitys siitä, että nimenomaan teiden hoito ja kunnossapito olisi tullut säilyttää virastomuotoisena valtion toimintana.

Minun oma käsitykseni, kun olen keskustellut usean entisen tiemestarin kanssa, on se, että teiden hoidossa on useita sellaisia toimintoja, joita ei voida tai ei ainakaan ole järkevää säilyttää kokonaisurakoinnin piirissä. Näitä ovat esimerkiksi — luettelen muutamia — jäätyneiden rumpujen avaus, liukkauden torjunta, sohjon poisto, höyläys, lanaus kesällä, pölyn sidonta, kelirikkojen hoito keväisin jne.

Edellä mainittuja töitä voitaisiin aivan hyvin hoitaa niin sanottuina yksikköhintaurakoina, kuten monilla alueilla on jo tähän mennessä tehty, jolloin työt voitaisiin tehdä Tielaitoksen työnjohdon valvonnassa. Nythän valitettavasti — ainakin näin kerrotaan — tilanne on mennyt siihen, että hallinto on byrokratisoitunut, siellä ei tunnuta enää valvottavan alueen teitä eikä siltoja. Moni on sanonut, että nyt on tehty vain hallinnolle lisää byrokratiaa ja että aluetoimistot vai konttorit, millä nimellä ne ovatkaan, olisi parasta lopettaa turhana byrokratiana. Mestareitten pitäisi tuntea oman alueensa tiet ja sillat, joita valvovat. On ainakin väitetty, että tällä hetkellä näin tilanne ei ole.

Tämän johdosta, kun katson, että tällaiset määrätyt työt eivät sovi kokonaisurakoinnin piiriin, mielestäni henkilöstön vähentäminen tulisi toteuttaa luonnollisen poistuman kautta ja avata kilpailua asteittain edelleen erityisesti kunnossapidon osalta pienehköjen hoitourakoiden kautta. Mutta koska ja kun mitä ilmeisimmin tämä esitys tullaan hyväksymään — onko äänestys sitten tiistaina, sitä en tiedä — mielestäni hoitourakoiden määrä voisi olla korkeimmillaan 500—700 kilometriä riippuen hoitoalueen sijainnista. Tämä tarkoittaa sitä, että käytännössä ensimmäisen luokan tien osalta, ainakin minulle esitetyn mukaan hoitoalue on noin 50—55 kilometriä per auto ja kolmannen luokan tiellä 100 kilometrin paikkeilla. Kun tällä tavoin edettäisiin, silloin voitaisiin antaa arvoa myös sille henkilöstön osalle, joka on vuosikausia palvellut tunnollisesti Tielaitosta. Tällöin pienemmät urakoitsijat,

muutaman auton urakoitsijat, voisivat tasavertaisina osallistua kilpailtaessa hoitourakoista.

Nyt tilanne mitä ilmeisimmin johtaa siihen, että pienemmät yrittäjät joutuvat tyytymään kilpailuun aliurakoista, jolloin väliin on tullut ainoastaan yksi rahastusporras lisää. Niin kuin eräistä asiantuntijapuheenvuoroista osittain kävi ilmi, tilanne saattaa johtaa siihen, että kohta ei ole kuin kaksi tai kolme kilpailijaa eli Tieliikelaitos ja mahdollisesti Lemminkäinen, YIT, Skanska tai jokin muu. Mutta nekin saattavat nykyaikana yhdistyä, mikä johtaa siihen, että meillä on enää kaksi, jotka kilpailevat näistä. Se ei ole mielestäni hyvä. Rahastusporrastuksesta meillä on valitettavia esimerkkejä, joista erästä on käsitelty osittain myös mietinnössä eli lentoaseman kolmannen kiitoradan rakentamisessa esille tulleita tapahtumia, joita toivoisin vältettävän nyt, jos nämä lakiesitykset hyväksytään.

Eräs asia jäi minulle hieman tuntemattomaksi eli se, minkä johdosta mietintöön ei saatu sisällytettyä minkäänlaista mainintaa niin sanottujen hoitosakkojen käytöstä silloin, kun työntekijä tai paremminkin urakoitsija on huolimattomuuttaan tai tuottamuksellisesti laiminlyönyt hoitoa, esimerkiksi sohjoa ei ole poistettu tarpeellisessa määrin tai jotakin muuta vastaavaa, jolloin katsotaan, että on laiminlyönti tapahtunut. Minun käsitykseni on se, että näistä asioista ei ole mitään yksityiskohtaisempaa ohjeistusta, eli on väitetty ainakin, että toiminta on suhteellisen summittaista, ja asiasta puuttuu mielestäni riittävät oikeusturvakeinot.

On jopa väitetty, että urakkatarjousta tehtäessä eräällä suunnalla Suomea tarjoushintaan sisällytetään määrätty määrä niin sanottuja hoitosakkoja, koska niitä mitä ilmeisimmin tullaan ainakin eräillä alueilla Suomea perimään. Onhan se tietenkin ymmärrettävää. Kyllähän tarkastajan pitää esimiehelle näyttää ja tilastollisesti osoittaa, että tarkastustoiminta on tiukkaa ja että huomautuksia tai jopa sakkoja annetaan, oli sitten tapahtunut mahdollisia laiminlyöntejä tai ei. Minun mielestäni riittävät oikeusturvakeinot tulisi kuitenkin aina olla, ettei mielivalta saisi otetta, niin kuin nyt joskus on jopa väitetty käyneen.

Lakiesityksen perusteluissa esitystä mainostetaan toimintojen tehostamisella ja sillä, että kilpailulle avaamisella saadaan lisäsäästöjä 300—400 miljoonaa markkaa. Kuten valiokunnan mietinnöstä käy ilmi, yhtään yksilöityä selvitystä ei edes pyydettäessä toimitettu valiokunnalle. Eri asiantuntijat kertoivat ristiriitaisia käsityksiä tästä perustelusta, mikä osoittaa minusta, että jotakin hämärää tässä silloin on. Kyllä luulisi, että asiantuntijat, jotka ovat olleet valmistelemassa tätä, ainakin valiokunnalle kertoisivat sillä tavoin, ettei tule määrättyä ristiriitaa. Voin väittää jopa näin, että kun samassa kuulemistilaisuudessa sama asiantuntija esittää kahdenlaisia eri summia, en ole moista aikaisemmin kokenut tässä talossa.

Tämä kaikki minun mielestäni osoittaa sen, että asiaa on ajettu, niin kuin on tapana sanoa, kuin käärmettä pyssyyn. Tämän johdosta lopputulos ei mielestäni ole hyvä, vaan valiokunnan olisi tullut esittää koko esityksen hylkäämistä. Tätä osoittaa mielestäni myös mietinnöstä ilmi käyvä selvitys maa-ainesomaisuudesta, johon puheenjohtaja viittasi omassa avaus- ja perustelupuheenvuorossaan.

Niin kuin osittain mietinnöstä käy ilmi ja erityisesti asiantuntijakuulemisessa kävi rivien välistä esille, tämä on välivaihe, josta mennään myöhemmin yhtiömuotoon. Näinhän on käynyt myös esimerkiksi Postin osalta, vaikka tässä talossa ja tältä puhujakorokkeelta ministeri monta kertaa aikoinaan muuta vakuutti, kun asiaa monenkin edustajan toimesta kysyttiin. Mitkään lupaukset eivät pitäneet paikkaansa Postin osalta, eivät myöskään henkilöstön osalta, ja minä pahaa pelkään, että näin tulee käymään myös Tielaitoksen osalta.

Ed. Lapintie puuttui täällä mielestäni erääseen oleelliseen ja ihmeelliseen asiaan. En ole aikaisemmin ymmärtänyt, arvoisa puhemies, että tämä talo on täysin osto- ja myyntiliike osaa edustajia uhkaamalla, että ei tule lisäbudjetissa sitä määrättyä kertasuoritusta muutamien teiden parantamiseen, rakentamiseen. Sitten vielä kun lisäbudjetti tuli, ministerin suulla tällä paikalla todettiin sama asia. Minun mielestäni tämä on jo suorastaan häväistystä tätä taloa kohtaan. Tämä on minun henkilökohtainen mielipiteeni.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi voin todeta, kuten eräs valiokunnassa kuultu asiantuntija totesi: Kyseessä on kaiken kaikkiaan varsin onneton asia. Siitä koituvat vahingot eivät tässä vaiheessa enää liene vältettävissä, mutta niiden tiedostamisella on oma arvonsa.

[8] **Harry Wallin /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kun Tielaitoksen liikelaitostamista tarkastelee pitkällä aikavälillä, voi todeta, että tämä on lii-

kenneministeriön oikeistolaisen politiikan hyvä jatke. 80-luvulla liikelaitostettiin Posti ja VR vuonna 90. Seuraavassa vaiheessa nämä ideologit päättivät, että kyseiset laitokset täytyy yhtiöittää. Näin ollen selvänä jatkona valitulle politiikalle yhtiöitettiin ensin Posti vuonna 93 ja VR vuonna 95. Tänä päivänä näiden osalta jäljet voidaan nähdä, mitä on ollut seurauksena. Postin osalta on enää riisuttu Posti, tuhansia työttömiä. VR:n osalta ensimmäisen kerran tänä vuonna koko Rata Oy:n henkilökunta lomautettiin seitsemäksi päiväksi.

Kun muistelee edellisen eduskunnan, jossa en valitettavasti ollut, tekemiä päätöksiä, jolloin Tielaitoksen liikelaitostaminen kaadettiin ja vaadittiin, että täytyy hakea vaihtoehto ja malleja, niin mitä tapahtui? Liikenneministeriö ja Tielaitoksen johto ajoivat vääjäämättä tilanteen tähän pisteeseen, missä nyt ollaan. Kuten ed. Vistbacka totesi, henkilökunnalla olisi ollut hyviä kehittämismalleja vanhan järjestelmänkin puitteissa, mutta niitä ei haluttu kuulla eikä niitä haluttu edes selvittää. Näin ollen ainoaksi vaihtoehdoksi on tuotu esiin Tielaitoksen liikelaitostaminen.

Kuten valiokunnan mietintö toteaa, itsestään liikelaitostamisella ei synny mitään uusia markkinoita eikä uusia mahdollisuuksia kasvattaa markkinoita, eli kyseeseen tulee nykyisten markkinoiden uudelleenjako. Kun tarkastelee sitten Tielaitoksen keski-iältään jo 46-vuotiaan henkilökunnan mahdollisuuksia selvitä tässä, kyllähän siinä varmaan mahdollisuuksia on, mutta se, mikä tulee olemaan markkinaosuus, on hyvin pitkälle kiinni siitä, millä työsuhteen ehdoilla tullaan toimimaan. Tämä mietintö lähtee siitä arviosta, että markkinaosuudeksi jäisi 80 prosenttia ja 20 prosenttia menisi muille, jolloin sopeuttamistarve olisi noin 1 500 henkilöä.

Kun tiedetään, miten rakennusalalla yleensäkin toimitaan — siellähän toimitaan hyvin epätyypillisissä työsuhteissa, pätkätöissä ja määräaikaisissa työsuhteissa — tulee Tielaitoksen asema kilpailussa olemaan paljon hankalampi, mikäli se noudattaa hyvän työnantajan periaatteita. Tässä tulee käymään juuri samalla lailla, kuin on nyt käynyt Rata Oy:n piirissä, eli että pärjäisi kilpailussa, on heikennettävä työsuhteen ehtoja, mistä seuraa kierre, että toiset joutuvat heikentämään edelleen jnp. Kierre on loputon. Siitä seuraa, että ihmiset kokevat työpaikkansa pätkätyöpaikaksi ja määräaikaiseksi ja etuisuudet sen mukaan.

Miten sitten käy 1 500 sopeutettavan ihmisen? Monta kertaa valiokunnan kuulemisen yhteydessä kysyin, mitä ovat nämä 1 000, jotka siirtyvät eläkkeelle. Mietinnön mukaan niitä on 284, jotka siirtyvät vanhuuseläkkeelle, ja 700 ja risat sopeutetaan muutoin. Kun hallitusohjelmassa on lausuma, että meidän pitää pyrkiä pidentämään työssäoloaikaa, toiselta taholta siirretään liikenneministeriön toimesta ihmisiä työttömyyseläkeputkeen. Näin tulee käymään muun muassa Rata Oy:ssäkin noin 200 hengen osalta. Tielaitoksella tulee olemaan aivan varmasti edessä, vaikka kuinka vakuutetaan, että käytetään vain luonnollista poistumaa, työttömyyseläkeputket.

Sitten on 500:n osuus, joka tullaan sopeuttamaan ja josta mietinnössä on lausuma. Kyllähän siinä neljäksi vuodeksi taataan pysyvä turva, mutta mitä sen jälkeen? Sehän on yhtä pitkä kuin eduskuntakausi. Kun tiedetään, kuinka nopeasti aika kuluu, ei se ole kovin pitkä turva, mikä tässä nyt taataan.

Ponnessa 2 on luvattu, että mahdollisesti voitaisiin siirtää julkiselle sektorille näitä työntekijöitä. Tänään päivällä jo kyselytunnilla käytiin kova keskustelu siitä, mitkä ovat julkisen hallinnon toimintamäärärahat. Ministeri ilmoitti, että palkka juuri maksetaan, mutta muualta toiminnasta nipistetään. Mihin me sijoitamme julkiseen hallintoon 189 tiemestaria, rakennusmestaria ja yli 500 autonkuljettajaa, vai onko näille paikka joidenkin kuntien teknisen viraston osastoilla? Tuskinpa, kun kunnat tänä päivänä ovat viilanneet ja höylänneet toimintansa minimiin ja vain siihen, mihin rahat riittävät. Mitä ajattelee kunnan teknisen viraston työntekijä, kun valtio tuo palkkarahat tilille ja vakinainen kunnan työntekijä saa potkut ja Tielaitoksen entinen työntekijä tulee tilalle? Tämä on hyvin mahdollista, koska silloinhan kunta säästää toimintamäärärahoissaan, kun palkka tulee tämän mietinnön mukaisesti valtiolta.

Sitten säästö, jonka ed. Vistbacka jo totesikin. Oli todella ihmeellistä asiantuntijakuulemisen yhteydessä, kun moneen kertaan kysyttiin, mistä syntyy noin 300 miljoonan markan säästö, eikä siihen löytynyt konkreettista vastausta. Kun kysyttiin, minkä vuoden tasoon tätä verrataan, Tielaitoksen johdolla oli eri käsitys kuin oli liikenneministeriön johdolla. Eli hyvin epämääräiseksi jäi 300 miljoonan säästö, mistä se syntyy ja mistä vuodesta lähtien sitä lasketaan. Näin ollen tulee ainoaksi vaihtoehdoksi se, että säästö tulee

olemaan henkilöstökulujen vähennystä. Siinä ei ole oleellista, onko organisaationa liikelaitos vai virasto. Aivan saman säästön olisi voinut saada aikaan myöskin vanhalla mallilla.

Surulliseksi tässä tulee, kun ajattelee Tielaitoksen henkilökuntaa: kuten totesin, keskimääräisesti 46-vuotiaita ja neljän vuoden päästä täysin vapaata riistaa. Olisi voitu menetellä, niin kuin vastalauseessa on todettu, että siirrytään asteittain pitemmällä siirtymäajalla vapaaseen kilpailuun, ja olisi taattu näille henkilöille työsuhdeturva heidän luonnolliseen eläkeikäänsä asti. Tai sitten jos olisi haluttu toimia, niin olisi erotettu rakentaminen ja kunnossapito erikseen ja jätetty kunnossapito virastoksi ja rakentaminen osakeyhtiöksi.

Kun ajattelee tieurakoita, niin totta kai Tieliikelaitokselle on nyt parempi vaihtoehto se, että urakkakoko on suurempi, mutta kun ajattelee korvaavia työpaikkoja varsinkin haja-asutusalueella, niin kyllä vaikeaa on löytää niitä yrittäjiä, jotka pystyisivät tuonkin tasoisia urakoita hoitamaan, vaikkakin yhteenliittymiä toivotaan.

Näillä ajatuksilla en ole ollut hyväksymässä mietintöä ja toivoisinkin, että se vielä voitaisiin hylätä.

[9] **Saara Karhu /sd:** Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan hallituksen esityksen taustoja ja nykytilaa on käsitelty jo riittävästi, joten en ajan säästämisen vuoksi mene niihin ollenkaan. Samoin jätän mietinnön sisällön rauhaan. Haluan tuoda esiin vain muutamia ajatuksia, joita tämä hallituksen esitys minussa herättää.

Täytyy myöntää, että ajatukset ovat jonkin verran ristiriitaisia. Itse olen ollut valiokunnan jäsenenä hiomassa asiaa ja sinällään erittäin tyytyväinen siihen, että saimme valiokunnassa tiukkojen neuvottelujen jälkeen parannusta hallituksen esitykseen. Harmissani olen siitä, että parannus ei mielestäni ollut riittävä. Olisin toivonut tiukempia vaateita, tiukempia reunaehtoja, selvempiä sanakäänteitä. Mutta selvä on, että tämä päätös, niin kuin kaikki muutkin päätöksen tässä talossa, on kompromissi. Jokainen joutuu antamaan saadakseen jotain, joten vallitsevissa olosuhteissa olen kuitenkin varsin tyytyväinen siihen, että pääsimme näinkin hyvään ratkaisuun.

Oikeastaan täällä esiin nostettuja olosuhteita olisinkin halunnut puheenvuorossani kritisoida. Mielestäni eduskunta joutui tässä aika erikoiseen tilanteeseen. Meille todellakin tarjottiin vain yksi realistinen vaihtoehto. Vain ja ainoastaan liikelaitosmalliin oli kytketty mukaan porkkanana rahoitus. Sellaista vaihtoehtoa kuin virastomallin kehittäminen ja rahan laittaminen siihen ei ollut. Sen oikeastaan annettiin ymmärtää olevan "rusinat pullasta" -vaihtoehto, jollaisia ei voi olla ja jotka eivät toteudu. Myös ed. Lapintien jo mainitsema, jos nyt voi sanoa, kiristyksen kaltainen toiminta oli mielestäni jopa eduskuntaa halveeraavaa, eli lähtökohdat olivat mielestäni aika poikkeukselliset. Kun ajatellaan sitä realistista todellisuutta, minkä tässä talossa pitäisi vallita, en pidä tällaista lähtökohtaa hyvänä ja hyväksyttävänä.

Olen kuitenkin ollut siunaamassa ratkaisua, mukana erittäin tiukassa neuvottelutilanteessa luomassa mielestäni rakentavia reunaehtoja luottaen, että valiokunnan ponnet, erityisesti henkilöstön osalta mutta muutoinkin, otetaan tosissaan ja niitä noudatetaan tarvittaessa jopa siirtymäaikaa pidentämällä.

[10] **Mikko Kuoppa /vas:** Arvoisa puhemies! Ponnet ja valiokuntien mietinnöt eivät muuta sitä tosiasiaa, että Tielaitoksen henkilökuntaa aiotaan lähivuosina tuntuvasti vähentää. Tämä aiheuttaa väistämättä vaikeuksia sadoille Tielaitoksen työntekijöille. Hallituksen kertomuksessa eduskunnalle on kymmenittäin tai jopa sadoittain ponsia, joiden toteuttamiseksi hallitus ei käytännössä ole tehnyt juuri mitään, vaan antaa ajan hoitaa ponnet. Aikanaan ne vanhentuvat, ja viimein valiokunnat poistavat ne hallituksen kertomuksesta. Valitettavasti näin tapahtuu. Pelkään pahoin, että tässä on jälleen yksi nippu ponsia, joille käy suunnilleen samalla tavalla. Ne ovat myöhäissyntyisiä sitten, kun tässä itse asiassa pääasia kuitenkin toteutuu, että Tielaitos liikelaitostetaan.

Tielaitoksella ja sen edeltäjällä Tie- ja vesirakennushallituksella on ollut perinteisesti suuri merkitys työllisyystöiden järjestämisessä. Lukuisat tiet ja tienpätkät on rakennettu tai kunnostettu työllisyysmäärärahoilla. Työllisyysasetuksen mukaan Tielaitos on yksi niin sanottu työvirasto, jonka on toimintaa suunnitellessaan otettava huomioon työllisyyslain määräykset. Se edellyttää muun muassa töiden ajoittamista siten, että ne helpottavat kausi- ja suhdannetyöttömyyttä. Työllisyysasetuksen mukaan työvirastojen on toimitettava vuosittain työministeriölle työmäärärahojen käyttösuunnitelma ja arviot ohjelmien

työllisyysvaikutuksista. Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain niin sanotun työ- ja työllisyysohjelman, johon kootaan muun muassa maa- ja vesirakennusinvestoinnit.

Tielaitosuudistuksen yhteydessä ei ole mielestäni riittävästi selvitetty sitä, miten Tielaitoksen rooli työllistämisessä muuttuu. Jos Tielaitoksen toiminta nykyistä laajemmin perustuu kilpailuun ja puhtaasti liiketaloudellisiin näkökohtiin, on ilmeistä, että myös laitoksen rooli työllistämisessä heikkenee. Vaikka Tiehallintoa ei suoranaisesti suljeta pois erilaisten työllisyysmäärärahojen ja avustusten käytöstä, uusi kilpailutilanne luultavasti karsii työllisyysnäkökohtiin perustuvia hankkeita. Tämä on tietenkin erityisesti syrjäseuduille ja haja-asutusalueille hankalaa, ja koko Tielaitoksen liikelaitostaminen merkitsee erityisen pahasti juuri näille seuduille lisää työttömiä.

Esimerkkinä on jo käytetty Postia, miten valtion liikelaitostamisessa on käynyt, eli ensin valtion virastot on liikelaitostettu, sitten ne on muutettu osakeyhtiöiksi jne. Postissakin kehitys johti siihen, että loppujen lopuksi meillä on vain muutama sata Suomen Posti Oy:n omaa postitoimipaikkaa koko maassa. Nyt puhutaankin enää postitoimipisteistä, ei puhutakaan postitoimipaikoista. Postipisteet ovat tietenkin aivan eri asia kuin postitoimipaikat.

Tässä on olemassa Tielaitoksen kohdalla aivan sama ongelma, että liikelaitos tullaan yhtiöittämään varmasti aivan lähivuosina. Valiokunnan mietinnössäkin todetaan, että valiokunnan kuulemat useat asiantuntijat ovatkin nähneet Tielaitoksen liikelaitostamisen vain välivaiheena yhtiöittämiseen. Täällä on taustalla yhtiöittäminen ja sitä kautta tietenkin koko Tielaitoksen alasajo. Sitähän tämä käytännössä merkitsee. Tielaitos pilkotaan riittävän pieniin osiin ja ajetaan sitä kautta alas.

Tässä mielestäni on selvästi nähtävissä se, että päätiet varmasti tullaan Suomessa hoitamaan. On hyvä, että ne hoidetaan, mutta vähempiliikenteiset tiet tulevat jäämään entistä vähemmälle hoidolle. Se tietenkin tätä yhteiskunnan alueellista jakautumista edelleen edesauttaa.

Mielestäni Tielaitosta olisi voitu kehittää edelleenkin virastona, jos poliittista tahtoa olisi löytynyt. Mutta näyttää siltä, että sitä poliittista tahtoa ei tässä talossa löydy, vaan kaikki, mikä voidaan myydä tai yksityistää, yksityistetään, ja tässä on Tielaitoksen kohdalta nyt alkusoitot lyöty.

[11] **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Eri tutkimuslaitokset, valtiovarainministeriö mukaan lukien, ovat ennustaneet Suomen taloudelle erittäin suotuisia lukuja bruttokansantuotteen ja viennin kasvun osalle. Inflaation pelätään toki vähän kiihtyvän, muttei kuitenkaan pelottavassa määrin. Sen sijaan yksi sarake ei vaan tunnu millään laskevan halutulla tavalla. Työttömyysasteen kohdalla kaikkien ennustajatahojen luku alkaa yhdeksällä. Etlan luku on jopa lähempänä kymmentä kuin yhdeksää. Tuotanto Suomessa on noussut tuottavuuden kautta, ei niinkään työllisyyden merkittävän kasvun välityksellä.

Edellä lyhyesti kuvatun perusteella onkin suhtauduttava vakavasti kaikkiin niihin esityksiin, jotka saattavat entisestään lisätä työttömyyttä joko julkisella tai yksityisellä sektorilla tai molemmilla. Lupa taas on odottaa niin hallituksen kuin tupo-osapuoltenkin taholta ratkaisuja, joilla työllisyyttä parannetaan. Onhan nyt olemassa muun muassa veropoliittista liikkumavaraa.

Tätä työllisyysnäkökulmaa vasten kannattaa tarkastella myös hallituksen esitystä laiksi Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta. Työpaikat ja sitä kautta toimeentulo on yhtä arvokas asia niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Kokonaistyöllisyys on siten keskeinen tarkastelukulma yhdessä teittemme kunnon ja turvallisuuden kanssa. Liikenneväylästöhän ja sen toimivuus on tärkeä lenkki talouselämämme menestymisen ja kasvun kannalta.

Valiokunnan mietinnössä viitataan muun muassa Kilpailuviraston lausuntoon, joka puoltaa Tielaitoksen organisaatiomuutosta: "Liikelaitosmallia on kuitenkin pidettävä virastomuotoon verrattuna ylivoimaisena, koska sen toteamat kilpailun vääristymiseen liittyvät ongelmat voitaisiin liikelaitosvaihtoehdossa pääosin poistaa." Eli Tieliikelaitos voi osallistua suuriin urakkakilpailuihin pelkäämättä Kilpailuviraston tai Euroopan unionin puuttumista asiaan.

Mietinnön sisältö antaa mahdollisuuden niin Tieliikelaitokselle kuin yksityisille yrittäjillekin kohtuulliseen, tasavertaiseen kilpailuun urakoista. Huolta toki tunnen aivan pienten yrittäjien asemasta, kuten ed. Vistbacka ennen minua kertoi. Tässä suhteessa hoitourakan pituus olisi voitu määritellä mietinnössä toisin, esimerkiksi sillä tavalla, mihin vastalauseessa viitataan, alle 700 kilometriksi.

Pienten urakoitsijoiden onkin osin toimittava tulevaisuudessa enemmän yhdessä. Urakoitsi-

joillehan avautuu vähän runsaan miljardin lisämarkkinat ja Tieliikelaitos vuorostaan pääsee arvion mukaan uusille yli 7 miljardin markkinoille. Mahdollistaahan hallituksen esitys sen, että Tieliikelaitos voi tarjota palveluitaan nykyiseen verrattuna aivan toisella tavalla ja osallistua urakkakilpailuun kuntien ja liikelaitosten kohdalla.

Maa-ainesalueitten jaosta on päästävä osapuolia tyydyttävään ratkaisuun mahdollisimman pian, jotta markkinahäiriöiltä vältyttäisiin. Tämä kartoitus olisi voitu aloittaa jo vuosia sitten, mutta jostain syystä niin ei ole tehty. Siksi on tuntunut vähän oudolta, että pohditaan sitä, missä niitä monttuja oikein on. Käytetäänhän maassamme kiviainesta eri tarkoituksiin vuodessa yli 80 miljoonaa tonnia, josta noin kolmannes yleisten teiden rakentamiseen ja kunnossapitoon.

Toinen tärkeä seikka on henkilöstön asema. Siinä asiassa valiokunta muotoili lausuman, jolla henkilöstön asema kohtuullisesti turvataan. Mikäli henkilöstöasiat hoidetaan sen mukaan, lopputulos on parempi kuin muutamissa muissa viimeaikaisissa ratkaisuissa, joihin tässä salissa on tässäkin keskustelussa viitattu. Asiaa seurattaessa tulee huomioida toki myös yksityisellä sektorilla tapahtuvat muutokset. Ihannetila olisikin, että molemmilla sektoreilla työllisyys paranisi muun muassa tienpitoon tulevien uusien määrärahojen kautta.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on syytä lopuksi antaa myös täysi tunnustus valiokunnan puheenjohtajalle hyvin sutjakkaasta ja taitavasta työstä erityisesti loppumetreillä, samoin hallituspuolueiden edustajille valiokunnassa, jotka aivan kohtuullisella tavalla kuuntelivat myös opposition edustajien näkökulmia. Mietintö on kriittinen kompromissi, mutta kokonaisuudessaan sellainen, jolla voidaan elää, ja joka tapauksessa parempi kuin asian jättäminen syksyyn sekä sitä kautta henkilökunnan epätietoisuuden jatkaminen.

12 **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on ed. Pulliaista, valiokunnan puheenjohtajaa, monessa puheenvuorossa kiitelty. Haluan todeta vain hänen alustuspuheenvuorostaan, että se oli seikkaperäinen ja näihin ongelmakohtiin paneutuva, jotka mietinnöstäkin on luettavissa, kun sen tarkkaan luki. Todellakaan ei ole syytä, varsinkaan kun en ole valiokunnan jäsen, kovin seikkaperäisesti ruveta mietintöä referoimaan sen enempää. Haluan kuitenkin todeta, että Tielaitoshan on viime vuodet ollut hyvinkin suuren muutoksen alla ja se on luonnollisesti myöskin aiheuttanut epävarmuutta henkilökunnan keskuudessa työpaikoista. Ainahan näiden uudistusten seurauksena on myöskin työpaikkojen määrää jouduttu harkitsemaan, onko se riittävä tai liian suuri kulloisessakin tilanteessa.

Kun hallitus muutama kuukausi sitten antoi esityksensä Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta, aiheutti se jo lähetekeskustelussa hyvin voimakkaan mielipiteiden vaihdon, samoin kuin nyt on kantautunut, että myöskin valiokuntakäsittelyssä esiintyi monia eri mielipiteitä eivätkä asiantuntijatkaan aina välttämättä osanneet antaa edustajille riittävän tyydyttäviä vastauksia ainakaan esiin tuodun 300 miljoonan vuotuisen säästön suhteen. Siinä mielessä myös puheenjohtajalle kiitos, että mietintö saatiin kuitenkin kevätistuntokaudella tänne tuotua ja asiasta voidaan ensi viikolla tehdä päätös.

Tiehallinnostahan on jatkuvasti tullut myös viestejä, joissa kannetaan henkilökunnan keskuudessa huolta tulevaisuudesta. Samoin myöskin yksityiset urakoitsijat vetoavat siihen, ettei kilpailu Tielaitoksen kanssa urakoista aina ole ollut tasapuolista ja oikeudenmukaista. Toisaalta Tielaitoksen henkilökunnan puolelta on todettu laitoksen luonteen olevan myös sellainen, että heidän on vastattava maan eri osissa myöskin sellaisten kohteiden kunnossapidosta, jotka välttämättä eivät kiinnosta yksityisiä urakoitsijoita. Lähtökohta, että nykyisen Tielaitoksen sijaan muodostetaan kaksi eri organisaatiota eli Tiehallinto ja Tieliikelaitos, on epäilemättä oikea. Nykyinen käytäntö, missä sama elin, Tielaitos, voi siis olla sekä tilaajana että tuottajana, ei voi olla kestävä eikä tasapuolinen lähtökohdiltaan.

Uudistuksen lähtökohta, että tuottajana on liikelaitos eikä osakeyhtiö, voi sinänsä olla perusteltu. Tosin asiantuntijakuulemisesta valiokuntakeskustelussa on luettavissa, että siellä toistuvasti kiinnitettiin huomiota myöskin siihen, että valitun vaihtoehdon rinnalla olisi pitänyt tarkastella yhden osakeyhtiön tai kolmen osakeyhtiön mallia. Mikäli liikelaitos nyt pystyy turvaamaan teiden ylläpidon alueella, missä yksityisten toimiminen on vaikeata, on valittu suunta epäilemättä oikea. Mietinnössäkin todetaan se, että organisaation kokonaisuudistus oli nyt välttämätöntä toteuttaa. Uudistusta ja sen toimivuutta on syytä seurata tulevina vuosina hyvinkin tarkoin,

niin kuin myöskin valiokunta mietinnössään edellyttää.

Arvoisa puhemies! Tielaitoksen henkilökunta on siis tuntenut huolta työpaikoistaan. Niistä on hyvä todeta myöskin se, että valiokunta on hyvinkin syvällisesti pohtinut tätä ongelmaa. Tuskin missään muussa vastaavanlaisessa uudistuksessa on kuitenkaan henkilöstön asemaa huomioitu yhtä perusteellisesti kuin tässä tapauksessa, taataanhan nyt, ettei henkilöstöä irtisanota tai lomauteta seuraavan neljän vuoden aikana. Edelleen taataan, ettei ketään pakkosiirretä työssäkäyntialueelta toiselle siirtymäkauden aikana, että hallitus yhdessä kuntasektorin kanssa laatii sijoitusohjelmasta erillisen selvityksen, että uusiin tehtäviin siirtyville annetaan tarpeellinen koulutus ja että palvelussuhteen ehdot uudessa työpaikassa taataan vanhoina työntekijöinä.

Kun viime vuodet on jouduttu valtiontaloutta tervehdyttämään, on myöskin Tielaitos joutunut ottamaan osaa talkoisiin ja myös sen määrärahoissa on tapahtunut selvää muutosta pienempään suuntaan. Nyt toteutettava uudistus laskelmien mukaan tuottaisi veronmaksajille, kuten jo aikaisemmin totesin, 300 miljoonan vuotuisen säästön, mitä kuitenkaan ei valiokunnalle pystytty tarkemmin erittelemään. Lähtökohtana nyt kuitenkin on siis se periaate, että säästöjä tämän muutoksen myötä syntyy ja että Tielaitoksen henkilökunnan määrässä tapahtuu vuosien mittaan hallittua vähenemistä.

Lähtökohtana uudistuksessa on myös oltava se, että tienpidon laatu uudistuksen myötä tulee paranemaan ja toiminta tehostumaan. Yhtenä lähtökohtana esityksen hyväksymiselle oli myöskin hallituksen lupaamat lisämäärärahat Tielaitoksen käyttöön. Kuinka hyvä periaate oli sitoa lisämäärärahat uudistuksen yhteyteen, on tietenkin jo toinen kysymys.

[13] **Jyri Häkämies /kok:** Arvoisa puhemies! Tiehallinnon uudistamista on jo vuosikausia valmisteltu, ja sikäli on erinomainen asia, että prosessissa on nyt päästy tähän vaiheeseen ja liikennevaliokunnassakin näin tasapainoinen loppuratkaisu syntyi. Näin pääsemme tämän asian ensi viikolla loppuun käsittelemään.

Tietysti asian taustalla on se pyrkimys, että saataisiin lisää tehoa ja sitä kautta lisää rahaa teiden tekemiseen, koska, niin kuin hyvin tiedämme, siitä huolimatta, että pari vuotta sitten niin sanottu liikenneministeriön infratyöryhmä esitti tiemäärärahojen kuoppakorotusta 600 miljoonalla markalla, sitä ei ole tiukkojen kehysvuosien aikana pystytty tekemään. Näin ollen päämääränä on, että samalla rahalla saataisiin enemmän aikaiseksi, eli teiden käyttäjät ja veronmaksajat olisivat tässä hyötyjinä.

Mielestäni hyvin laajasti asiantuntijakuulemisessa tuli esiin, että nyt todella odotettiin, että tehdään päätöksiä. Myöskin henkilöstöjärjestöillä, joilla oli ehkä kriittisempiä näkemyksiä itse asiasta, oli kuitenkin selkeä toive siitä, että vuosia jatkunut epävarmuus ja seisova vesi -tilanne saataisiin katkaistua.

Sitten itse vaihtoehtoihin. Täällä on käytetty puheenvuoroja, joissa on todettu, että hallitus toi vain yhden vaihtoehdon eikä tarkastellut riittävästi muita vaihtoehtoja. Jos ajatellaan näitä muita vaihtoehtoja, uskon, että kokoomukselle olisi sopinut sellainen ratkaisu, jossa tuotanto ja myöskin maa-ainesomaisuus olisi muutettu osakeyhtiömuotoon. Mutta se ei olisi tässä tilanteessa ollut poliittisesti läpivietävissä, ja tämän valmistelijat hyvin tiesivät.

Toisaalta kun on puhuttu tien rakentamisen tehokkuudesta, kilpailuttamisesta, on selkeitä esimerkkejä siitä, mitä hyötyjä sillä voidaan aikaansaada. Kilpailuviraston näkemykset virastomallin mahdollisuuksista toimia kilpailuolosuhteissa olivat äärimmäisen kriittisiä. Se, että virasto virastona osallistuisi kilpailuun yksityisten maanrakentajien kanssa, johtaisi vielä runsaampiin ja pahempiin valituksiin Kilpailuviraston suuntaan. Se vaihtoehto, että virasto pitäytyisi pelkästään puhtaaseen hallintoon ja tekeminen ja kunnossapito totaalisesti ikään kuin yksityistettäisiin, ei myöskään näistä poliittisista syistä olisi ollut realistinen vaihtoehto. Itse näen sillä tavalla, että ei suppilon pohjalta sitten enää muuta vaihtoehtoa tässä tilanteessa löytynyt.

Sitten teiden tekemisen tehokkuudesta. Niin kuin todettu, esillä oleva vaihtoehto mahdollistaa kilpailuttamisen, ja siitä meillä on yksi hyvä esimerkki olemassa: Porvoon—Koskenkylän moottoritie. Sen budjetiksi arvioitiin noin puolitoista vuotta sitten Tielaitoksen taholta noin 350 miljoonaa markkaa, ja kilpailuttamisen jälkeen voittanut tarjous oli hieman yli 200 miljoonaa markkaa. Eli puhutaan yli sadan miljoonan markan tehokkuushyödystä. Tätä tarkoitetaan, kun puhutaan 300 miljoonan markan vuotuisesta säästöstä. Kilpailuttamisen kautta pystytään

urakkahintoja kiristämään, jotta tekemiseen löytyy käytännössä yksi iso tiekohde vuodessa.

Sitten markkinatilanteesta. On selvää, että yksityinen maanrakennusyrityskenttä on ollut huolissaan siitä, minkälaisella taseella, minkälaisella maa-ainesomaisuudella, uusi Tieliikelaitos lähtee liikkeelle ja mikä on sen vaikutus markkinatilanteeseen. Näiltä osin voin vain viitata mietinnön lausumaan, jossa mielestäni on vähintäänkin kaksi merkittävää seikkaa tämän asian osalta: ensinnäkin se, että maa-ainesomaisuus tulisi jakaa niin, että markkinahäiriöitä ei synny, ja toiseksi se, että lopullinen ratkaisu tehtäisiin maa-ainestyöryhmässä tai ainakin niin, että maa-ainestyöryhmällä on keskeinen osuus prosessissa. Niin kuin hyvin tiedetään, yksityisellä sektorilla on edustus tässä työryhmässä.

Täällä on esitetty kriittisiä huomiota siitä, että samaan aikaan, kun tehdään organisaatiouudistusta eduskunnalle, oltiin tänne tuomassa ja toivon mukaan myös tuodaan tiepaketti. On myös ehkä vähän siteerattu ministeriä väärin. Ainakin itse muistan kuulleeni hänen kommenttinsa siitä, miksi tiepaketti tähän yhteyteen halutaan liittää, olleen ennen kaikkea se, että kilpailun avaaminen on hallitumpaa kasvavilla markkinoilla. Se on se peruste, miksi tiepaketti niinkin selkeästi organisaatiouudistukseen liittyy.

Henkilöstön osalta on todettava, että sekä hallituksen esityksen malli että mietinnön kohdat ovat pehmeimpiä malleja, mitä henkilöstön sopeuttamisen osalta Suomessa on koskaan tehty. Lausumien tavoitteena on vähintäänkin käyttää kaikki muut vaihtoehdot julkissektorin ja sopeuttamisrahan, 90 miljoonan markan, osalta. On muistettava, että sopeutumisaika on neljä vuotta, jona aikana on aktiivisilla toimenpiteillä yhteistyössä työhallinnon kanssa yritettävä löytää vaihtoehtoja niille ihmisille, työntekijöille, jotka sopeutusajan jälkeen kenties joutuvat työttömyysuhan alaiseksi.

Näillä sanoilla toivon, että ensi viikolla tämä asia tässä salissa etenee.

[14] **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Korjaan vain sen, että Porvoo—Koskenkylä-tiehankkeen kokonaisrahoituksen mukanaan tuoma hyöty oli virallisen selvityksen mukaan 30 miljoonaa, niin että oli ehkä muistivirhe ed. Häkämiehellä. Muutenkin on aika vaarallista, jos käytetään väärää esimerkkiä väärässä paikassa, koska tässä tapauksessa on varaa käyttää myöskin oikeita esimerkkejä.

[15] **Raimo Vistbacka /ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koska vastausaika on yksi minuutti, niin ottaisin vain yhden ed. Häkämiehen esille tuoman asian, josta minä puolestani varoittaisin jonkin verran käytännön elämää kokeneena ulosottomiehenä. Eli kyllä on aika vaarallista lähteä näin yksioikoisesti julistamaan kilpailun iänkaikkista hyödyllisyyttä. Meillä on esimerkkejä tällä hetkellä metsäteollisuudesta, kuinka on metsäkoneyrittäjien käynyt. He ovat renkejä. Minä pelkään, että kun liikaa kilpailutetaan, niin pk-yrittäjät, jotka ostavat kalliitta koneita, joutuvat alistusasemaan, jossa ei ole muita mahdollisuuksia kuin alihinnoittelu tai konkurssi.

[16] **Pertti Hemmilä /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hallitus ehdottaa nykyisen Tielaitoksen maa- ja kiviainesvarojen jakamista Tiehallinnon ja Tieliikelaitoksen kesken. Tämä jako on yksi liikelaitostamisen suurimmista kysymyksistä ja mahdollisesti myös suurimmista tulevista ongelmista. Hallitus esittää tuotannon kannalta tärkeiden alueiden siirtämistä Tieliikelaitokselle parantamaan sen kilpailukykyä ja vahvistamaan omaisuuspohjaa.

Liikennevaliokunnan mietinnön mukaan osa kuultavana olleista asiantuntijoista on kuitenkin esittänyt kaikkien maa- ja kiviainesvarojen osoittamista Tiehallinnolle. Tiehallinto puolestaan myisi maa-aineksen edelleen kaikille ostajille samoin markkinahinnoin. Toinen vaihtoehto on, että Tielaitoksen omistamat maa- ja kiviainekset yhtiöitettäisiin omaksi yhtiökseen, joka harjoittaisi kauppaa vapailla markkinoilla. Kannatan lämpimästi niitä asiantuntijoiden esittämiä vaihtoehtoja, joissa maa- ja kiviainesta myytäisiin kaikille ostajille samoilla ehdoilla. Käytännön kilpailutilanteessa Tieliikelaitoksen huomattava maa- ja kiviainesomaisuus tullee mahdollisesti tuomaan liikelaitokselle perustelematonta kilpailuetua.

Myös liikennevaliokunta on nostanut esille kysymyksen siitä, aiheutuuko siirtymäkauden neuvottelu-urakoista ristisubventiota vapaasti kilpailtaviin urakoihin. Tarkoituksenahan on, että vapaasti kilpailtavat urakat todella ovat vapaasti kilpailtavissa eivätkä automaattisesti siirry liikelaitoksen hoidettaviksi.

Toivottavasti meillä ei käy kuten Ruotsissa, jossa Suomen maarakentajien liiton antamien tietojen mukaan vapaasti kilpailtavista 31 urakasta sikäläinen tieliikelaitos voitti viisi kuudesosaa eli 26 urakkaa. Juuri edellä mainitusta vapaan kilpailun toteutumisen näkökulmasta on tärkeää, että Tiehallinnossa on tietotaitoa ja aikaa paneutua urakoiden suunnitteluun ja että niistä otetaan aitoja urakkatarjouksia.

Valiokunnan mietinnöstä käy ilmi myös paikallisten yrittäjien asema Tielaitoksen liikelaitostamisen seurauksena. Tavoitteena pitäisi olla myös pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuus olla mukana kilpailemassa paikallisista teiden kunnostus- ja rakentamisurakoista. Nähdäkseni tulevaisuudessa tarjolla olevien tienpito- ja rakennusurakoiden alueellinen laajuus on tekijä, joka pitäisi harkita niin, etteivät Tieliikelaitoksen kilpailijoiksi jää ainoastaan mietinnössäkin mainitut muutama suuri maanrakennusyhtiö, vaan pienten yrittäjienkin asema paranee nykyisestään. Alustavat suunnitelmat urakoiden alueellisesta laajuudesta karsivat auttamatta huomattavan osan kuljetusyrittäjistä tarjouskilpailun ulkopuolelle tai johtavat yksityisten yrittäjien yhteenliittymiin. On selvää, ettei esimerkiksi suunnitelmissa oleva 500—1 500 kilometrin alueellinen tienhoitourakka ole mitoitettu niin, että yksittäiset pienet tai edes keskisuuret yrittäjät voisivat siitä aidosti kilpailla.

Arvoisa puhemies! Kun Tielaitos muuttuu liikelaitokseksi, on luonnollista, että myös työpaikkojen määrä ja erityisesti toimenkuvat liikelaitoksessa muuttuvat. On hyvä asia, että henkilöstön asemaan on kiinnitetty paljon huomiota. Meidän ei kuitenkaan pidä keinotekoisesti ylläpitää näennäisiä työpaikkoja, joihin liikelaitoksessa ei todellisuudessa olisi tarvetta.

Liikennevaliokunnan mietinnössä kannetaan huolta siitä, että työttömäksi jäävät henkilöt ohjataan työvoimatoimistoihin työnhakijoiksi. Huomiota kiinnitetään myös siihen, että heillä on velvollisuus ottaa vastaan tarjottu uusi työ. Henkilökohtaisesti pidän luonnollisena sitä, että työttömän henkilön on velvollisuus ottaa vastaan hänelle tarjottu työpaikka.

On erittäin tärkeää, että myös alempiasteisen tieverkon kunnossapitämiseen ja hoitoon kiinnitetään huomiota, kuten liikennevaliokunnan mietinnössä on tehty. Erityisesti paikallisten alempiasteisten teiden hoito- ja kunnossapitourakat soveltuvat mielestäni jatkossakin jaettavaksi niin, että oman paikkakunnan kuljetusyrittäjillä on pienemmälläkin kalustomäärällä mahdollisuus saada urakka. Uskoisin, että esimerkiksi teiden talvihoito paranee, kun vastuu hoidosta on paikallisella yrittäjällä, jolla on mahdollisuus ilman tarpeetonta viivytystä hoitaa auraustyöt heti keliolosuhteiden niin vaatiessa. Jos hoitourakka on alueellisesti usean sadan kilometrin mittainen, on todennäköistä, ettei esimerkiksi auraustöitä saada asianmukaisesti tehtyä kaikilla paikallisilla tieosuuksilla, kuten viime talvena saimme useilla tieosuuksilla kokea.

Nyt käsiteltävänä olevassa Tielaitoksen liikelaitostamisasiassa olen voimakkaasti puolustamassa yksittäisten pienten ja keskisuurten kuljetusyrittäjien elinmahdollisuuksia, reilua kilpailua ja niin yksityisten firmojen kuin Tieliikelaitoksenkin asettamista samalle viivalle. Avainasemassa on myös Tiehallinnon vastuullisuus urakoiden alueellisen laajuuden harkinnassa. Kun meillä on mahdollisuus antaa paikallisille yrittäjille uusia työtilaisuuksia, miksi ajaisimme tilanteen siihen, että nykyinen Tielaitos jatkaa Tieliikelaitoksen nimellä? Liian laajoiksi mitoitetuilla urakka-alueilla tulee todennäköisesti käymään niin, että todellinen kilpailu Tieliikelaitosta vastaan käydään vain muutaman harvan ison yrityksen voimin.

Arvoisa rouva puhemies! Kokonaisuutena hallituksen esittämät lait Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta ovat hyvin ja perusteellisesti valmisteltuja. Tässä salissa on tänään jo kehuskeltu erityisesti liikennevaliokunnan ja erikoisesti valiokunnan puheenjohtajan työtä ja toimeliaisuutta tässä asiassa. Itse haluan yhtyä näihin kehumisiin. Uskon, ettei valiokunnan puheenjohtaja tästä liikaa kuitenkaan innostu.

Esitettyjen lakien henki on todellisen kilpailun toteutuminen. Nyt onkin pidettävä huoli siitä, että liikelaitostaminen myös toteutetaan tarkoitetulla tavalla. On muistettava, että lakiesitys tuo mukanaan satojen miljoonien säästöt, jotka on luvattu käyttää tieverkon kunnostamiseen ja ylläpitoon.

Ed. Nousiainen merkitään läsnä olevaksi.

---

17 **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Edellinen puhuja, ed. Hemmilä, oli huolissaan pienten yritysten selviytymisestä uuden mallin aikaan. Tässä todennäköisesti käy juuri sillä tavalla, että pienet yritykset tässä joutuvat aika kiusalliseen asemaan, koska joka tapauksessa, jos tämä menee näin läpi, tämä on isojen yhtiöiden aikaa. Jos iso firma jättää tarjouksen, pienet eivät pystykään jättämään tarjousta. Sitten duunit tehdään aliurakoina ja iso yhtiö ottaa vielä voitot välistä, jolloin voi käydä juuri sillä tavalla, mihin valiokunnassa asiantuntijoita kuullessa ei saatu vastausta, jotta mistä todelliset säästöt syntyvätkään.

80-luvun alussa olin teollisuuden piirissä kaiken näköisissä palavereissa mukana. Siellä jotkut vuorineuvokset kuvasivat tilannetta, miten Suomessa tullaan asiat järjestämään. Silloin Posti-Tele, Rautatiet ja kaikki olivat vielä valtion hanskassa, suoraan eduskunnan alaisuudessa. Silloin se tuntui vielä ihan hyvältä asialta. Silloin vuorineuvokset totesivat, jotta nämä kaikki tullaan yksityistämään. Joku vuorineuvos kuvasi, että jos hän saa hoitaakseen Rautatiet, niin se tuottaa voittoa, ja posti kuljetetaan päivässä perille. No, nyt kaikki on tietysti tapahtunut sillä tavalla, että posti menee päivässä perille.

Silloin olisin lyönyt vaikka vetoa, jotta semmoiset unelmat eivät toteudu. Mutta minä en olekaan pelimies, minä olisin hävinnyt sen vedon. Nimittäin nyt ollaan niitä viimeisiä linnakkeita purkamassa. Siihen vuorineuvosten ajatukseen sisältyi, että kaikki valtionyhtiöt tullaan hävittämään tavalla tai toisella ja ne tullaan ottamaan yksityisiin käsiin. Se on vielä toteutumatta siinä mitassa, mistä nämä vuorineuvokset silloin puhuivat. (Ed. Valpas: Viime viikolla yritettiin!) — Näin tapahtui.

Sen takia itse en ole koko aikana ollut lämpenemässä tälle ajatukselle. Vaikka mietinnössä on hyviä asioita todettu ja lausumia, niin voi todeta sillä tavalla, että tähän sisältyy hirveän paljon hyvää uskoa ja odotteita, mutta vähemmän faktaa, oikeata tietoa, semmoisia tosiasioita, mitkä toteutuvat. Tämä on kuin uskontunnustus, joka sinällään perustuu hyvään uskoon.

Ponsissa puhutaan henkilöstön asemasta. Ihan hyvä asia, että siihen on kiinnitetty huomiota. Siltä varalta, jos tämä menee vielä läpi, niin tässä on, totta kai, hyviä lievennyksiä. On aikaa reilummin ja todetaan, että sinä aikana ei saa irtisanoa eikä lomauttaa. Se on hyvä asia. Mutta minusta tässä on omituista se, millä tavalla eduskunta, valtiovalta, voi ikään kuin määrätä siitä, että kuntiin on otettava ihmisiä töihin. Siihen tämän talon määräysvalta ei riitä. Ainakin tätä ennen olen kokenut, että me emme puutu kunnalliseen itsehallintoon.

Kaikki on neuvottelukysymyksiä, ja on mahdottomuus sanoa, millä tavalla jossakin syrjäseudulla, jossa on jo henkilöstöä kunnista vähennetty, kuntiin voidaan sijoittaa valtionhallinnosta, Tielaitoksesta, vapautuvia ihmisiä. (Ed. Bremer: 90 miljoonaa on merkitty siihen!) Siinä tulee vain se ristiriita, että työsopimuslain säännökset iskevät vastaan. Jos sieltä on potkittu pois, niin entiset on otettava ensisijaisesti tilalle. Jo moraalin kannalta on niin, eikä sillä tavalla, että kun on vähennetty kunnasta porukkaa, sinne otetaankin sitten Tielaitoksen ihmisiä, vaikka kuinka valtio maksaisi. Sehän on nyt jo älytön juttu sinällään. Siinä on yksi ristiriita, joka jo sinällään on semmoinen, että sitä ei käytännössä voi toteuttaa, eikä tätä voi hyväksyä.

Sitten toinen kysymys, mikä tulee olemaan aika vaikea, on maa-ainesvarojen siirto. Siitä todetaan, jotta markkinahäiriöiden estämiseksi jne. pitää nämä sorakuopat jakaa tiukkaan, katsoa tarkkaan joka kunnan ja kaupungin keskeiset paikat, onko siellä yksityisellä yritystoiminnalla, onko siellä jollakin rakennusyhtiöllä, tai mitä niitä ktk:ita onkin, sitten sorakuoppia. Sen mukaan sitten käydään lajittelemaan kaikkia näitä, jotta mikä kuoppa jää Tieliikelaitokselle ja mikä Tiehallinnolle. Se tulee olemaan aika kova juttu. En usko, että siihen ihan sopua syntyy missään vaiheessa. Aina tulee olemaan sanansijaa siinä, että nyt on joku saanut kilpailuetua jostakin. Sen takia minusta lausuma sinällään on hyvä, että asiaa on painotettu, mutta tiedän, että tämä on semmoista leikkiä, keinotekoista peliä, jotta tehdään tämmöisiä systeemeitä.

Minusta kuitenkin Tielaitos sinällään olisi voinut olla ja voisi jatkossakin olla, kun tehdään sellainen päätös eduskunnassa, peruspalvelua, joka ei ole yhtään hävettävää, vaikka se on valtion hoitamaa. Se toimii budjettivaroista. Minusta siinä ei ole mitään häpeämistä ollut. Jotkut täällä ovat hävenneet sitä kyllä kovasti. Ed. J. Häkämieskin totesi, että vielä rajumpaan juttuun olisi pitänyt mennä tässä. Sitä minä olen ihmetellytkin, kun tässä pienyrittäjien taholta onkin tullut liikehdintää jopa vasemmistosuuntaan, minä olen ajatellut, mitähän ihmettä he pelkäävät oi-

kein. Todennäköisesti he ovat huomanneet, jotta kokoomuksessa on niin kova porvarillinen linja, jotta se ei enää ota pienyrittäjiä huomioon. Sen takia kiitoksia vaan siitä työstä, kun tarvitaan apuja tänne vasemmistoriveihin pienyrittäjäpuolelta. Täällä ystäviä löytyy sillekin puolelle kyllä.

Yksi asia, mikä on useissa puheenvuoroissa vilahtanut tänä päivänä, mutta aikaisemmin myös, on kassa, joka on jossakin piilossa, joku roopeankan kassa, johon eduskunnalla ei tunnu olevan mitään sananvaltaa. Nyt kun me teemme tällä tavalla, roopeankka antaa sieltä kassastaan meille semmoisen lahjan, jotta me saamme teitä kunnostettua. Sieltä löytyy rahaa yllättäen tämmöiseen asiaan. Minusta se on jotenkin, en tiedä, ovatko ne edustajat tosissaan, jotka puhuvat sillä tavalla niin kuin tämmöinen kassa jossakin olisi olemassa. Minä olen käsittänyt, jotta kaikki raha, mitä kerätään veroina, on eduskunnan päätettävissä, mihin ne varat käytetään. Jos me näemme ja eduskunnan enemmistö näkee, jotta ne käytetään vaikka tien korjaukseen, ne käytetään sinne eikä puhuta semmoista, heitetä ajatusta, jotta siksi meidän pitää tämä hyväksyä, kun sitten me saamme jostakin rahaa, semmoisesta salaisesta kassasta, joka on piilossa. Sen takia tämä ei voi olla argumentti kenelläkään, ainakaan hyvin vakuuttava ja uskottava argumentti perustella sitä, jotta siksi meidän pitää tehdä jotain.

Sen lisäksi, kuten totesin, jotta Tielaitoksen pitäisi olla ja se voisi olla jatkossakin peruspalvelu, jota häpeilemättä eduskunta ohjaa ja joka on yhteiskunnan omistama, niin kuin se tälläkin hetkellä vielä on budjettivirasto, tässä on puhuttu sitä, jotta mihin sitten joutuvat ne autot ja miehet, kalusto, kun hävitään kilpailu jollakin alueella. Osa todennäköisesti niistä jää linnunpöntöiksi seisomaan tietysti tienvarsiin taikka jonnekin varikolle. Nimittäin joka tapauksessa joissakin paikoin hävitään. Kun on useampi tarjoaja jonkin hoitoalueen osalta, kaikki kalusto ei varmasti lähde joka vuosi liikkeelle. Jos kilpailutetaan kolmen vuoden jaksossa, kolme vuotta joko niitä myydään, miehet siirtyvät yksityisiin palveluksiin, tai osa kalustoa seisoo linnunpönttöinä siellä. Hyviä telkänpönttöjä ne tietysti ovatkin, jos aukaisee ikkunan kopista.

Sitten toinen lisä tähän. Sanotaan, että he lähtevät kuntien töihin, he lähtevät mahdollisesti Karjalan teitä tekemään tai Puolaan, kun kilpailu on avoin. Sehän on rajaton. Voi kysyä, mikä järki siinä on. Mistä siinä tulee se säästö sinällään? Jos yksityisten urakoitsijoiden, jotka jättävät tarjouksen, kuskeille maksetaan oikeata palkkaa, sotumaksut maksetaan, eläkemaksut, kaikki mahdolliset ja firma ottaa vielä voiton välistä, kyllä minä sanon, että meillä on ollut aika huonosti organisoitu Tielaitoksen hallinto ja tuotanto-osa tälläkin hetkellä, jos siellä on niin paljon väljää, että sieltä voidaan ottaa jotain vielä niin paljon, jotta siitä tulee säästöä. Sen takia minä en siihen säästöön usko.

Lopuksi Porvoo—Koskenkylä-esimerkistä. Joskus tulee aika skeptiseksi näissä ja ajattelee, onko kaikki peliä. Kun tämä sattuu tämmöiseen saumaan, kun tätä on ajettu kuin käärmettä pyssyyn viime kauden ajan ja hyvin pitkään, tuli vain mieleen, ovatko nämä henkilöt, jotka ovat tehneet arvioita, kun tämmöisiä esimerkkejähän tarvitaan, olisiko tässä jopa tehty vallan vasten esimerkki, jossa todetaan, jotta kilpailu aiheutti näin paljon etua? Yleisesti ottaen, jos tunnette Tielaitoksen urakointia, ainakin omassa maakunnassani on monta hyvää esimerkkiä jo ihan luonnostaan siitä, jotta yleensä kun Tiehallinto on suunnitellut jotain, se on iskenyt aika huntturissa hinnan jollekin tienpätkälle. Sitten jää käyttämättä rahaa ja alueellinen tiejohtaja käyttää sen johonkin toiseen tarkoitukseen, tehdään joku silta sinne, tai joskus taidettiin Lapissa tehdä jotain kesämajojakin, joista lehdissä oli juttuja aika paljon, kun sattui vahingossa tulemaan tie sinne kairalle ja sen tien päästä löytyi vielä huvilakin. Se oli niillä ylimääräisillä rahoilla tehty. Tässä vain yksi esimerkki siitä, jotta ei Porvoo—Koskenkylä-tietä voi hirveästi käyttää esimerkkinä siitä, jotta tämä näyttää sen, miten tulee säästöjä ja tehokkuutta lisää. En hyväksy tätä esitystä.

Ed. Nepponen merkitään läsnä olevaksi.

---

[18] **Tapio Karjalainen /sd:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laeiksi Tiehallinnosta ja Tieliikennelaitoksesta on nyt saanut saatteekseen liikennevaliokunnan mietinnön, ja tuota esitystä ja mietintöä on tässä salissa tänä iltana luettu ja tulkittu monella tavalla. Oikeastaan haluan nostaa yhden puheenvuoron kiittääkseni, en sen takia, että olisin samaa mieltä, vaan siitä syystä, että ed.

Häkämies esitti asiallisen, avoimen ja rehellisen puheenvuoron omalta näkökannaltaan.

Mietintö voidaan lukea niinkin, että valiokunta on pitänyt esitystä huonosti perusteltuna ja epäonnistuneena, niin paljon varauksellisuutta perustelutekstiin on, aivan oikein, saatu mahtumaan. Näiltä osin on helppo yhtyä valiokunnan näkemykseen. Kun valiokunta joko ideologisella riemulla tai väkinäisesti solidaarisuudesta hallitusta kohtaan on ryhtynyt hakemaan perusteluja esityksen hyväksymiselle, kykyni ymmärtää ja hyväksyä käy vähäiseksi. Ymmärrän kyllä sitä vaikeaa tilannetta, johon ne valiokunnan jäsenet — voi sanoa, että puheenjohtajan johdolla — joilla on myös kriittisiä huomioita ja epäilyksiä hankkeen oikeellisuudesta, ovat joutuneet. On esitetty kiitoksia ja kehuja. Ehkä rehellisempää omalta osaltani on esittää osanottoni tässä vaiheessa.

Ne hyvät tavoitteet, joita kirjatuilla reunaehdoilla halutaan varmistaa, nekin ansaitsevat vielä ymmärryksen. Sen sijaan itse reunaehtoihin sisältyy sekä palvelutehtävän että henkilöstön osalta sellaisia toiveita ja lupauksia, joiden toteutumiseen en omalta osaltani jaksa uskoa. Lupausten täyttymistä en rehellisyyden nimissä uskalla välineiden puuttuessa taata. Tässä tulevat mieleen ne täältä esitetyt lupaukset Postin osalta, aika tuoreet, joita ei hallituskaan ole pystynyt lunastamaan. Mielenkiintoista olisi muuten nyt tietää, millaisella vakavuudella hallitus tai Tielaitoksen toimiva johto nuo reunaehdot ottaa vastaan. Olisiko viestiä siinä, että paikalla hallituksen aitiossa ei tällä kertaa ole ketään?

Tällä esityksellä valittu tie huoltaa ja kehittää keskeistä liikenneinfrastruktuuria on mielestäni väärä ja onneton. Esitetty liikelaitostaminen ei ratkaise tienpidon resurssien riittävyyttä. Liikelaitos on vain välivaihe matkalla yhteisesti huolehditusta peruspalvelusta kohti markkinaehtoista tiestön ja sen palvelujen eriarvoistumista.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi ja lyhyesti. Tämä hanke on masentava kooste "lahjontaa" ja "kiristystä", löysiä lupauksia ja hyväntahtoista hyväuskoisuutta. Eduskuntaa on mielestäni ylimielisesti aliarvioitu, ja pahinta on, että eduskunta tällä yhden vaihtoehdon läpi runnaamisella pannaan kaikki tuo nielemään. Parasta olisi hylätä esitys.

[19] **Niilo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kun nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys oli lähetekeskustelussa, toin esille muutamia kriittisiä huomioita. Esitin muun muassa, että tiehallintoa koskevaan lakiin lisättäisiin erityinen kohta, jossa tiestö ja tienpito määriteltäisiin kansalaisille ikään kuin peruspalveluksi.

Liikennevaliokunta onkin tehnyt juuri tähän tähtäävän muutoksen lain 2 §:ään, jossa sanotaan: "- - pidettävä huolta alemmanasteisen tieverkon riittävästä laajuudesta ja kunnosta." Riittävä-sana tulee kenties aiheuttamaan tulkintoja, mutta tällä kertaa haluaisin ajatella positiivisesti. Valiokunta haluaa mietintönsä tekstissä torjua myös sen mahdollisuuden, että alemmanasteisia teitä muutettaisiin jatkossa yksityisteiksi. Toivotaan.

Niin ikään kiinnitin huomiota nykyisen Tielaitoksen henkilöstön aseman turvaamiseen, niin että heitä ei irtisanottaisi eivätkä myöskään työmatkat venyisi kohtuuttomiksi. Tähän valiokunta on vastannut lausumaehdotuksella. Lausumakin on toki tyhjää parempi. Senhän pitäisi velvoittaa. Mutta olemme paraikaa käsittelemässä myös hallituksen kertomusta vuodelta 99. Sieltä löytyy edelleenkin varsin pitkäikäisiä, jopa historiallisia lausumia, jotka eduskunnan päätöksistä huolimatta eivät ole toteutuneet. Joku aiemmistakin puheenvuoron käyttäjistä totesi tämän saman asian, taisi olla ed. Seivästö. Toivottavasti hallitus Tielaitoksen kohdalla kuitenkin huolehtii, että eduskunnan tahto toteutuu.

Sen sijaan valiokunta ei ole minusta riittävän tukevasti suhtautunut siihen tosiseikkaan, että Tieliikelaitos tulee ylivoimaisella kalustollaan ja ylivoimaisella henkilöstöllään olemaan ylivoimainen kilpailija niin tienrakennuksessa kuin kunnossapidossakin verrattuna maakuntien pienyrittäjiin. Valiokunnan mietintö on kyllä varsin tarkoin puuttunut markkinahäiriöuhkiin, kun on kyse maa-ainesvarallisuudesta, mutta puoli-ilmaiseksi saadun kaluston ja hyvän, koulutetun ja osaavan henkilöstön saaminen valmiina ei ole saanut valiokunnan mietinnössä aikaan kovinkaan suurta huomiota. Siirtyvän kaluston ja henkilöstön liiketoiminta-arvosta ei ole esitetty arvioita puhumattakaan, että näihin jollakin ohjaavalla tavalla puututtaisiin.

Esitin lähetekeskustelussa myös, että todellisten pienyrittäjien mahdollisuus osallistua kilpailuun ison firman ja isojen, kenties kansainvälisten yksityisfirmojen rinnalla on mahdottomuus, ellei urakoiden rajoista anneta Tiehallinnolle riittäviä ohjeita. Yhden auton tai yhden koneen

pienyrittäjällä ei ole mitään mahdollisuuksia kilpailussa. Tämän valiokuntakin myöntää ja mietinnössä tähän toki puututaan. Mietintö esittää ratkaisuksi yrittäjien yhteenliittymiä, työkolhooseja ja myös aliurakoita. Toisaalta valiokunta kuitenkin pitää erästä yksityistä, monikerroksista aliurakointityötä huonona esimerkkinä, koska ei alun perin ollut tiedossa, ketkä urakan todellisuudessa tekevät. Minun mielestäni tältä osin valiokunnan työ ei ole onnistunut eikä hallituksen esitykseen ole oikeastaan yhtään tullut lisää arvoa.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan valiokunta on kuitenkin tehnyt kohtalaisen hyvää työtä niistä aineksista, mitä tässä esityksessä oli annettu. En tässä enää ryhdy kehumaan ed. Pulliaista. Se saattaa hänelle hattuun nousta. Mutta lopputulos on kuitenkin korkeintaan tyydyttävä. Yksittäisenä edustajana en voi kuitenkaan kovin paljoa muuta kuin ihmetellä, mikä ihmeen kiire tällä nyt on. Eikö asiassa olisi voinut sittenkin ottaa kunnolla aikalisä ja tutkia Tielaitoksen uudistamiseksi kunnolla myös niitä muita mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja? Epäilen vahvasti, että työntekijöiden epätietoisuus tulevaisuudesta ei tällä uudistuksella kyllä juurikaan helpota. Minä en ole tietöiden asiantuntija, joten minun täytynee tässä kysymyksessä kuitenkin luottaa ja tyytyä tehtyyn työhön. Kuten myös ed. Pulliaisen esittelypuheenvuorosta olin haistavinani, vähän epämääräinen ja huono maku tästä kokonaisuudesta kuitenkin jää, jos tämä näin hyväksytään.

[20] **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Olemme kurvissa Tielaitoksen liikelaitostamisessa ajaen vauhdilla loppusuoraa kohti. Kaikki Tielaitoksen kanssa tekemisissä olleet tahot ovat olleet yksimielisiä siitä, että johonkin maaliin on päästävä. Vain menettelytavat ovat herättäneet ristiriitoja. Onpa oltu valmiita vastustamaankin hanketta, mutta todellisia vaihtoehtoja ei ole esitetty. Ilmeisesti nykyinen malli tyydyttää ainakin osaa päättäjiä. Mielestäni valiokunta on viimein päässyt suhteellisen sopuisaan ratkaisuun.

Tilanne ei voi Tielaitoksessa tällaisenaan jatkua. Valtion subventiot näennäisen kilpailuttamisen taustalla ovat, ja ovat olleet, lähinnä hupaisa ilmiö. Ihmeen kauan ulkopuoliset tahot ovat vieteriään venyttäneet valtion toimien vuoksi. Yhdenmukainen viesti sekä Tiehallinnossa työskenteleviltä että ulkopuolisilta työntekijöiltä on antanut selvät osviitat lainsäädäntötyölle. Nykyisen mallin muuntaminen liikelaitokseksi johtanee ennen pitkää yhtiömuotoon, jota ei uskoakseni purematta tulla nielemään. Ollaan siis muodostamassa välivaihetta, johon henkilöstönkin on helpompi sitoutua. Mielestäni epäilyä herättäviä ydinkohtia ovat juuri henkilöstön asema sekä tasokkaan tienpidon järjestäminen tulevaisuudessa koko maassa.

Epävarmoin tunnelmin suhtaudun viesteihin, jotka antavat ymmärtää, ettei henkilöstö joudu tukalaan tilanteeseen liikelaitostamisen yhteydessä. Näin on kuitenkin jo ehtinyt tapahtua valmistauduttaessa uuteen malliin. Vanhoja työntekijöitä on saatettu karkottaa ja uusia on rekrytoitu tilalle. Työn ohella kouluttautumisen tulisi olla ensisijainen tapa pitää ammattitaitoinen henkilöstö ammattitaitoa vaativissa töissä. Mikä pykälä voidaan tehdä estämään henkilöstön irtisanominen, jos kilpailuttaminen toistuvasti hävitään? Uskon projektiluontoisten työsuhteiden olevan tällaisessa mallissa todennäköisimpiä. Kikkailu henkilöstön asemasta näyttää mietinnössä silmiinpistävältä.

Puheet uuden kaluston hamstraamisesta tulevaa uutta toimintamallia silmälläpitäen pitänevät osittain paikkansa, mutta konekannan vanheneminenkin on joskus tosiasia. Seuraava koetinkivi onkin tulevassa organisaatiossa uuskaluston hankkimiseen sijoittuva aikakausi.

Suuri huolenaiheeni korostuu tulevien järjestelyjen seurauksena tienpidon tason tarkasteluun. Suunnitelmat yksityistieverkon määrällisestä lisäämisestä merkitsisivät vanhakantaiseen järjestelmään siirtymistä, missä nykypäivän mallin mukaan tienhoitokunnat enemmän tai vähemmän tasokkaasti hoitavat tieverkostoa saamatta muuta tukea kuin tittelin kuulua tienhoitokuntaan. Taloudelliset resurssit eivät ohjaudu nytkään tarvittavassa määrin yksityisille teille, saati sitten jos kyseistä tieverkkoa vielä lisätään. Jotta siis tieverkon perustaminen, kunnosta huolehtiminen ja hoito saadaan liikelaitostamisen jälkeenkin kunnialla hoidettua, on Tielaitoksen liikevaihdon kasvattamiseksi löydettävä todella mullistavia innovaatioita.

Tieliikenne ja siihen liittyvät markkinoitavat teknologian laitteet ja sovellukset vaatisivat osaajakunnan, joka nimenomaisesti on perehtynyt maanrakennus- ja liikenteellisiin ratkaisuihin. Laitteet ja ohjelmistot vaativat osaajansa, joita liikelaitosmallin omaavalla organisaatiolla

pitää todella olla pärjätäkseen puolestaan kilpailussa yksityistä sektoria vastaan. Tässä näkisin Tielaitoksella olevan mahdollisuuksia. Lisäksi tuotteiden hinnoittelun on oltava kilpailukykyinen. Pois ei sovi sulkea kansainvälistäkään kilpailua. Haastetta siis löytyy uudelle liikelaitosmallille.

Epäilyt tiestön hoidon tason laskemisesta eivät ole optimistillekaan vaikea tehtävä. Tällä hetkelläkään eivät kaikki alueet koe saavansa tasaarvoista kohtelua veromarkkojensa suhteessa. Vaikka monella kyläkulmalla tai monessa taajamassa ainut palvelu tähän saakka on ollut tie, ei siihenkään ole tahtonut löytyä vastinrahoja. Entäpä jatkossa? Tason määrää Tiehallinto ei tarpeen vaan resurssien mukaan. Ei ole luullakseni hankalaa miettiä kohteita, mistä nipistetään ensiksi.

Arvoisa puhemies! Rohkenen epäillä kohtuullisen tasokkaan tieverkon säilymistä alueellisesti kattavana riippumatta vuodenajasta. Kun tämänhetkinen tilanne kuitenkin vääristää kilpailua sekä osoittaa valtion välinpitämättömyyden yhtä peruspalveluamme kohtaan, uskallan luottaa luotavan organisaatiomallin olevan vastuullisempi vastaamaan tienpidon haasteisiin joustavammalla tavalla. Samalla toivoisi nykyisen Tielaitoksen henkilöstön viimein pääsevän ontuvasta järjestelmästä uuteen toimintakulttuuriin, jossa nähtäisiin tienkäyttäjien tarpeet tasaveroisina muiden yhteiskunnallisten peruspalvelujen rinnalla.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

---

[21] **Reijo Laitinen /sd:** Arvoisa puhemies! Useissa puheenvuoroissa on kiitelty valiokunnan työskentelyä. Varmasti se kiitoksen sinänsä ansaitsee. Puheenjohtaja on sukkuloinut aika tavalla eri ryhmien välillä, ja näin valiokunta on saanut lähes yksimielisen mietinnön. Se on tietysti arvokasta sinänsä. Toisaalta puutun tähän kysymykseen myöhemmin mutta tässä yhteydessä totean, että tänne on melkoinen toiveiden tynnyri ponsien muodossa ladattu.

Tielaitoksen osaltahan kuvio on ihan samanlainen kuin monen muunkin valtion laitoksen suhteen on ollut, mitä tässäkin talossa on esimerkiksi 90-luvulla käsitelty. Valtion laitoksesta siirrytään liikelaitokseen, siitä mennään yhtiömuotoiseen toimintaan, pikkuhiljaa yksityistetään, kuten on käynyt eräiden yhtiöiden osalta, muun muassa Soneran suhteen, jota me käsittelemme parastaikaa eduskunnassa ja johon on liittynyt, niin monta kertaa kuin kysymystä on täällä puitukin, nippu ponsia, toiveita, jotka eivät ole läheskään kaikki toteutuneet. Näyttää siltä, että Soneran osalta tapahtuu sataprosenttinen myynti eli myyntivaltuuksien antaminen, vaikka itse sitä en hyväksy. Tässä kysymyksessä samaten kuin Tielaitoksen liikelaitostamisen osalta karavaani vain kulkee, vaikka eduskunta haukkuu esimerkiksi ponsien muodossa. Näin tämä kuvio ei poikkea millään tavalla muista. Meillä on esimerkkejä olemassa Postin osalta, VR:n osalta, joihin kaikkiin on liittynyt myöskin henkilöstön turvallisuuteen liittyviä ponsia. Se on taas toinen juttu, miten ne ovat täyttyneet. Postin osalta voidaan todeta niin kuin VR:nkin osalta aikaisemmin se, että ihmisiä tulee organisaatiosta jäämään työttömiksi, niin kuin tulee käymään myöskin Tielaitoksen osalta, kun se liikelaitostetaan.

Vauhti ja vimma on hurja. Viime viikolla kahdeksan valtionyhtiön ryppään osalta valtioneuvoston talouspoliittinen ministerivaliokunta esitti näissä yhtiöissä valtion omistusosuuden supistamista, eräiden yhtiöiden osalta jopa nollaan. Eräiden keskeisten energiayhtiöidenkin osalta oltaisiin valmiit luopumaan valtion enemmistöosuudesta. Tuntuu siltä, että yhteiskunnallisia vaikutuksia ei haluta arvioida silloin, kun yhtiöittämis- ja yksityistämispolitiikkaa tehdään. Olen melko vakuuttunut siitä, että jos Tielaitos liikelaitostetaan, jos ei tämän niin seuraavan vaalikauden aikana hyvin todennäköisesti tulee ehdotus siitä, että Tielaitos liikelaitoksena yhtiöitetään. Nämä turvalausekkeet, joita on pyritty eri tahoilla tämän estämiseksi tekemään, eivät tule pitämään, koska aina on kysymys siitä, että poliittista harkintaa voidaan käyttää ja ehdotuksia muuttaa.

Valitettavasti on niin, että nämä ponnet, mitkä liittyvät valiokunnan mietintöön, ovat vain ponsia eivätkä sinänsä velvoita sen enempää hallitusta, ministeriötä kuin Tielaitostakaan toimimaan näiden ponsien mukaisesti. Nämä ovat toiveita. Me tietyllä tavalla annamme eduskunnan kautta katteettomia lupauksia muun muassa Tie-

laitoksen henkilöstölle tässä yhteydessä, lupauksia, joilla ei kuitenkaan ole katetta olemassa valitettavasti. Tämän asian käsittelyn osalta vastustus on ollut varsin laajaa, niin kuin aikaisemmin on todettu. Yhteydenottoja on kansanedustajiin ollut varsin runsaasti. Itse asiassa tätä ehdotusta ovat puoltaneet vain tietysti hallitus, ministeriö, Tielaitos ja tietenkin Kilpailuvirasto.

Ponnessa puhutaan myös henkilöstön asemasta, sinänsä ihan kauniisti ja hyvin kirjoitettu, mutta eduskunnalla ei ole mitään mahdollisuutta velvoittaa esimerkiksi kuntia tai kuntayhtymiä ottamaan Tielaitoksen palveluksesta vapautuvia ihmisiä palvelukseensa, ei mitään semmoista velvoitetta ole. Meillä ei ole mahdollisuutta tämmöiseen pakotteeseen, joten se jää täysin kuntien ja kuntayhtymien oman harkinnan varaiseksi asiaksi. Tässäkin suhteessa olisi tullut katsoa vähän totuutta silmiin eikä tältäkään osalta lähteä kirjoittamaan satuja mietintöön.

Kilpailuttamisen osalta tämä tietenkin johtaa siihen, että isot työyhtymät tulevat ottamaan urakat ja todellinen kilpailu ei tule toteutumaan, koska työyhtymien kautta mennään asetelmaan, että ei löydy kilpailijoita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että pienten ja keskisuurten yritysten osuudeksi jää se, että heillä on mahdollisuus kilpailla aliurakoinnista. Tiedämme, että tilanne esimerkiksi rakennusalalla tänä päivänä aliurakoinnin osalta on ihan karmea. Valvonta heikkenee tätä kautta, ei ehkä pystytä vastaamaan laatuodotuksiin, mitä nyt tähänkin asiaan on kytketty.

Lueskelin Tielaitoksen raporttia "Tienpidon linjaukset 2015". Tämä on hyvin mielenkiintoinen paperi, jossa on paljon hyviä ajatuksia, mietteitä, toiveita ja tavoitteita. Täällä todetaan muun muassa näin: "Tienpito on osa koko yhteiskunnan kehittämistä. Tielaitoksen yhteiskunnallinen vastuu onkin laajempi kuin vastuu yleisistä teistä ja tieliikenteen oloista. Teitä ylläpidetään ja kehitetään osana liikennejärjestelmää eri liikennemuotojen yhteistyönä." — Oikein hyvin sanottu. — "Tienpidon vaikutukset ulottuvat liikennejärjestelmän kehittämisen kautta kansalaisiin, elinkeinoelämään ja viime kädessä yhteiskunnan hyvinvointiin." Erittäin kauniisti sanottu. Minä tämän asian sisäistin sillä tavalla, että tästäkin johtuen, mitä tähän Tielaitoksen linjaukseen on kirjattu, tämä esitys tulisi hylätä.

22 **Marjatta Vehkaoja /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kuunnellessani ed. Laitisen puheenvuoroa hämmästelin sitä, mitä hän lausui eduskunnan ponsien merkityksestä. On eri asia tietysti arvioida sitä, miten eri ponsille on matkan varrella käynyt, mutta lähtökohta on joka tapauksessa se, että hallituksen on otettava eduskunnan ponnet huomioon ja tätä, sanotaanko, saatetta eduskunnalla on tilaisuus vuosittain myöskin seurata ja omilla toimillaan perään katsoa. En olisi näin lohduton. Mutta kun katson liikennevaliokunnan mietintöä, ymmärrän ed. Laitisen kannanoton, koska ennen kaikkea ponsi 2 on minusta juuri sellainen, millainen ponnen ei pitäisi olla, eli se on laadittu todella naiiviksi juuri kuntakysymys esiin otettuna. Tältä kannalta ymmärrän hänen äskeisen puheenvuoronsa, mutta sitä ei pitäisi yleistää.

23 **Reijo Laitinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kyllä minä olen seurannut, kuten varmasti me muutkin olemme seuranneet, miten eri ponsille on käynyt. Meillä on pilvin pimein tämän eduskunnan päättämiä ponsia täyttämättä. Ne roikkuvat siellä, ja niihin suhtaudutaan niin kuin täällä eräät ministerit. Muun muassa valtiovarainministeri monessakin eri yhteydessä on todennut, että ponnet ovat ponsia ja niille on annettava se arvo, mikä niille kuuluu. Eli ei ponsi velvoita hallitusta, ei ministeriötä eikä tässä tapauksessa Tielaitosta toimimaan niin kuin me hurskaasti toivoisimme. Näin se valitettavasti on.

24 **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa puhemies! Luulen, että monikaan nyt käsillä olevan mietinnön tekemiseen osallistunut edustaja ei tahtoisi joutua ratkomaan näin isoja asioita niin ristiriitaisesta valmistelusta kuin nyt tapahtui. Sen vuoksi keskityn arvioimaan tämän hankkeen valmistelua ja sen esittelyä täällä ja valiokunnassa.

Kuten valiokunnan mietinnön johdannosta käy ilmi, valiokuntakin on pannut merkille ja kirjannut sen lähetekeskustelussa mainitsemani seikan, että tämän asian valmistelua kohti yhtä ainutta ratkaisumallia on tehty edellisen eduskunnan tiedossa olleesta tahdosta poiketen. Yhteiskunnan peruspalveluja tuottavaa virastomallia ei ole vertailukelpoisesti tutkittu. Valiokuntakäsittelyssä tuli esille käsittämättömän paljon ristiriitaisia tietoja riippuen siitä, kuultiinko asiaa valmistellutta liikenneministeriötä vai ulkopuolista

asiantuntijaa. Ymmärrän mielipide- ja näkemyserot, mutta jos vallitsevista tosiasioista esitetään toistuvasti eri näkemys, se ei herätä luottamusta lain valmisteluun ja sen esittelyyn täällä tai valiokunnassa.

Käsittely jätti auki tai yksiselitteistä vastausta vaille lukemattomia sellaisia kysymyksiä, joista olisi pitänyt olla luotettava tieto käsittelyn pohjaksi. Se, että näin on, käy ilmi muun muassa valiokunnan monivaiheisen sovittelun jälkeen muotoilemien ponsien lukumäärästä. Uskon, että tulkitsen monen valiokunnan jäsenen ja monen sen työtä ulkopuolelta seuranneen edustajan tuntoja, kun sanon, että asian valmistelleen ministeriön ja mietintöä työstäneen valiokunnan välillä vallitsi kaiken aikaa jonkin asteinen epäluottamus. Kaikki me valiokunnan jäsenet halusimme päästä irti siitä epäluottamuksesta, mutta kun kerta toisensa jälkeen tuli esiin seikkoja, jotka uudelleen tarkistettuina eivät olleet tarkasti ottaen totta, pahalta jälkimaultakaan ei voida välttyä. Lähinnä puheenjohtajansa uutteruudesta selittyen valiokunta on nyt käsillä olevan kompromissin tänne saatellut. Terveydenhuoltooni liittyvästä syystä en voinut osallistua sen loppuviilaukseen enkä myöskään vastalauseen muotoiluun.

Esimerkkinä ristiriidoista voidaan mainita, että lähetekeskustelussa ja ministeriön kuulemisessa tuotiin toistuvasti esille, että liikenneministeriö ja maanrakennusala ovat juuri pääsemässä sopimukseen tiehallinnolla olevien maa- ja kiviainesten käytöstä. Lähetekeskustelussa ministerin viestin sävy oli suurin piirtein se, että sopimus on päiväystä ja allekirjoitusta vailla.

Valiokunnan kuulemat maanrakennusalan edustajat viestivät kaikki, että sopimusneuvottelut ovat alkutekijöissään, ja epäilivät, tokko sopimusta saadaan aikaan lainkaan. Alan kenties merkittävintä toimijaa edustanut toimitusjohtaja ilmaisi asian niin, että sopimusta ei ole eikä tule. Yhdessä mietinnön monista ponsista kuitenkin lähdetään siitä, että maa-ainesten jakamisesta ja käytöstä sovitaan maanrakennusalan kanssa. Voidaan kysyä, kuka sopii ja kenen kanssa.

Ennen hallituksen esitystä ainakin omalle eduskuntaryhmälleni viestittiin, että henkilöstöryhmien kanssa lakiesityksestä on sovittu. Lähetekeskustelussa ja ministeriön kuulemisen alkuvaiheessa puhuttiin johdonmukaisesti henkilöstöjärjestöjen kanssa tehdystä sopimuksesta. Kun tuo sopimustekstiksi nimetty asiakirja sitten lopulta saatiin luettavaksi, saatettiin havaita, että siihen on henkilöstön kannalta tarkasteltuna kirjattu sellaisia itsestäänselvyyksiä, joita voimassa olevat lait, virka- ja työehtosopimukset muutoinkin jo edellyttävät. On siis todettu, mitä laki ja asetukset tässä tilanteessa sanovat, ja sitä asiakirjaa kutsuttiin viikkotolkulla sopimukseksi. Valiokuntakäsittelyn aikana tuo asiakirja sai jokseenkin yksimielisesti muistion luonteen ja muistion nimen.

Myös hallituksen esitykseen sisältynyt henkilöstön epävarma asema pakotti valiokunnan kirjoittamaan mietintöön lausumia, jotta meillä olisi edes viitteitä siitä, mistä nyt ollaan päättämässä. Jos ja tämän päivän tiedon mukaan kun henkilöstö ei luota näihin lausumiin, se on ymmärrettävää tätä valmistelutaustaa vasten. Toivottavasti tämä ei pystyvästi heikennä luottamusta valtioon sopimuskumppanina.

Tällä valmistelutaktiikalla eduskunta on nyt ajettu tilanteeseen, jossa se pannaan päättämään puitelaista, jonka aineellista sisältöä loppuun saakka se ei tiedä. Valiokunnan ansiokkaasta paalutuksesta huolimatta lopputulos jää, jos niin uskaltaa sanoa, herrojen haltuun.

[25] **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Paitsi että lakiesitys tuotiin eduskuntaan väkisin tietyllä tavalla runnaamalla, ikäviä ovat myös lakiesityksen käsittelyn yhteydessä esiin tulleet niin sanotut voitelurahat ja välillä niiden katoaminen. Jos ja kun lakiesitys hyväksytään, 700 miljoonaa markkaa löytyy lisärahaa. Vertaisin tätä tänäänkin kyselytunnilla peräänkuulutettuihin valtion henkilöstön, työntekijöiden, palkkauksesta puuttuviin 200 miljoonaan.

Toisaalta tämän illan puheenvuoroissa ainakin ed. Jyri Häkämies perusteli kilpailun tuomaa säästöä yhdellä esimerkillä. Kyllä sieltä löytyy toisenlaisiakin esimerkkejä, joissa yksityisen tarjous on ollut huomattavasti kalliimpi.

Kun edellisen kerran Tielaitoksen liikelaitostaminen eduskunnassa tyrmättiin eli edellisen eduskunnan aikana, eduskunta edellytti, että jatkossa tulisi Tielaitosta kehittää virastomallin pohjalta. Liikennevaliokunnan mietinnössä todetaan myös, että nyt valitun vaihtoehdon rinnalla olisi ollut syytä tutkia myös muun muassa kehitettyä, tähän aikaan sopivaa virastomallia. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut.

On myönnettävä, että mietinnön lausumissa on ainakin yritetty parantaa henkilöstön asemaa,

joka hallituksen esityksessä oli vielä epävarmempi ja epäselvempi. Lausumaehdotus 2 käsittelee juuri henkilöstön asemaa. Siinä luvataan, että henkilökuntaa ei lomauteta, ei irtisanota eikä pakkosiirretä työssäkäyntialueelta toiselle siirtymäkauden aikana. Hyvä näin, mutta ihmettelen, niin kuin moni muukin tämän illan kuluessa keskustelun aikana, tuon lausuman jatkoa eli Tielaitokselta vapautuvan henkilöstön sijoittamista kuntiin, vaikkakin täällä todetaan, että valtio maksaisi nämä kulut. Onhan 90 miljoonaa varattu siirtymäkaudelle sopeuttamiseen.

Varmasti tämä sijoittaminen, jos ja kun sitä tapahtuisi, kohtaa monenlaisia ongelmia. Myös mietinnössä todetaan, että työpaikkojen vähentyminen ja sitä kautta henkilöön kohdistuvat erityistoimenpiteet kohdistuisivat erityisesti niille alueille, joita muutoinkin koettelee työpaikka- ja väestökato. Näissä monissa kunnissa myös talous on heikohko ja siellä tuskastellaan jo nykyisenkin henkilökunnan kanssa. Entäpä sitten, kun siirtymäaika on ohi? Jos ja kun kunnat ottaisivat henkilökuntaa, olisiko sitten tilanne se, että kunnat ovat maksajia? Mielestäni tämä on melkoista sanelupolitiikkaa valtion puolelta. Minäkin epäilen, niin kuin monet muutkin puhujat ovat epäilleet, onko tällainen yleensäkin mahdollista.

Lausumassa 2 todetaan myös: "Hallituksen on seurattava uudistuksen henkilöstövaikutuksia ja ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin siirtymäajan pidentämiseksi". Kysynkin: Mikä on se kynnys, joka velvoittaa ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin siirtymäajan pidentämiseksi, ja sitovatko lupaukset esimerkiksi seuraavaa hallitusta? Avoimia kysymyksiä on vaikka kuinka paljon. Henkilökunnan asema siirtymäajan jälkeen on täysin — toistan: täysin — avoin.

Henkilökohtaisesti olen myös huolissani harvaanasuttujen alueiden teiden liikenneturvallisuudesta tulevaisuudessa. Jo nyt on esimerkkejä, että yksityisen työn jälki ei ole ollut aina tyydyttävä. Löytyykö näille kyseisille alueille kunnon kalustoa teiden hoitoon, ja jos löytyy, niin millä hinnalla?

Tämä lakiesitys sisältää liian monia epävarmuustekijöitä, joten en voi sitä hyväksyä.

[26] **Marjukka Karttunen-Raiskio /kok:** Arvoisa herra puhemies! Tielaitoksen liikelaitostamisasia on harvinaisen perusteellisesti ja pitkään valmisteltu asia. Salissa esimerkiksi ed. Vistbacka väitti, että muita vaihtoehtoja ei ole esitetty, mutta kaikki realistiset vaihtoehdot on punnittu ja tähän on päädytty.

Vanhan virastomallin tie on kuljettu loppuun, sillä tienpidon määrärahat ovat 90-luvulla pudonneet 6 miljardista 4 miljardiin ja organisaatio on kuitenkin edelleen sama. Nyt tienpitoon budjetoidut rahat kuluvat organisaation ylläpitoon eivätkä tiestön kunnon ylläpitoon.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tiestön arvon ja kunnon säilyttäminen. Asian järjestämiseen paras vaihtoehto on uusi toimintamalli: Tielaitoksen jako Tiehallintoon ja Tieliikelaitokseen. Nykyisellä mallilla sama organisaatio on sekä tilaaja että tuottaja, joten nämä tehtävät on eriytettävä toisistaan. Kilpailemista nykyisellään ei voida jatkaa, sillä nyt Tielaitos muka kilpailee.

Täällä on kannettu huolta henkilökunnasta, niin kuin pitääkin. Henkilöjärjestelyille on varattu poikkeuksellisen pitkä aika, neljä vuotta. Liikenneministeriön mukaan suurin osa 1 700 vähennettävästä henkilöstä poistuu tuona aikana eläkkeelle luonnollisen poistuman kautta. Henkilöstöasioita on käyty huolellisesti läpi työryhmissä yhdessä henkilöstöjärjestöjen edustajien kanssa. Vakituista henkilökuntaa ei siis irtisanota siirtymäaikana työnantaja-aloitteisesti tuotannollisilla tai taloudellisilla perusteilla.

Tämän ehdollisen palvelussuhdeturvan edellytyksenä tietysti on, että henkilön tulee ottaa vastaan tarjottu työ Tiehallinnosta, tuotannosta tai muulta työnantajalta sekä aktiivisesti osallistua työnhakuun. Uuden työpaikan saamiseen tähtääviin toimiin on valtioneuvosto antanut vuosina 2001—2004 peräti 90 miljoonaa markkaa.

Eri osapuolia on kuunneltu useiden kuukausien ajan, jottei maa- ja vesirakennusalalle synny markkinahäiriöitä. Tässä salikeskustelussa taas tulee ilmi se, että mikä ei miellytä, siitä on helppo sanoa "huonosti valmisteltu".

Kahtiajaon avulla voidaan toteuttaa tienpidon yhteiskunnalliset tavoitteet ja toisaalta pyrkiä mahdollisimman hyvään taloudelliseen tehokkuuteen. Keskeistä valiokunnassa asiantuntijakuulemisessa oli huoli maa-aineksista, jottei niistä aiheudu kohtuutonta kilpailuetua uudelle Tieliikelaitokselle. Mietinnössä lausutaan, että maa-ainesomaisuus jaetaan niin, ettei markkinahäiriöitä aiheudu. Tätä jakoa selvittelee vielä erityinen työryhmä.

Tämän uudistuksen on laskettu aiheuttavan noin 300 miljoonan markan säästöt per vuosi valtion menoissa, ja tämä summa ohjataan kokonai-

suudessaan tienpitoon. Tämähän on hyvä asia meille kaikille tienkäyttäjille. Tulee muistaa myös, että mietinnössä todetaan siirtymäajan olevan neljän vuoden mittainen. Näiden neljän vuoden aikana on mahdollista korjata mahdolliset markkinahäiriöt ja muut mahdollisesti ilmenevät häiriöt.

Arvoisa rouva puhemies! Tuskin montakaan lakiesitystä on valmisteltu niin huolellisesti ja pitkään kuin tätä, erityisesti puhuttaessa Tielaitoksen henkilöstöratkaisuista. Kaikki hallituspuolueet ovat olleet mukana valmistelussa. Tämä esitys on hyvä kompromissi, joka saatiin aikaan pitkän ja perusteellisen keskustelun tuloksena liikennevaliokunnassa.

27 **Raimo Vistbacka /ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karttunen-Raiskio totesi, että asia on perusteellisesti valmisteltu ja tuotu vain yksi vaihtoehto. Ed. Karttunen-Raiskio on ollut mukana siltä osin hyväksymässä valiokunnan mietintöä, jossa on todettu, mitä eduskunta nimenomaan viestitti viime kaudella. Olen tottunut tässä talossa siihen, että jos luvataan ja jos jotakin on tehty, niin se esitellään myös valiokunnalle. Mutta tässä tapauksessa asiantuntijana kuultu Tervala sanoi, että on selvitetty, mutta valiokunnalle valitettavasti sitä ei esitetty. Minun mielestäni totuudessa pitäisi pysyä myös silloin, kun puhutaan, onko haettu vaihtoehtoja vai ei. Silloin jos on, ne pitäisi myös esitellä valiokunnalle.

28 **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karttunen-Raiskion puheenvuoron johdosta totean sen, että tämän talon tapoihin kuuluu toimia niin, että aiheetta ei ponsiteta mitään, ainoastaan aiheesta ponsitetaan. Tässä tapauksessa oli aihetta ponsittaa varsin paljon sen takia, että asian luonne on sellainen, epävarmuustekijöitten suuri määrä on sellainen, että näin on pakko tehdä. Minusta on hyvä, että ed. Karttunen-Raiskio on ollut mukana siinä ja hyväksymässä nämä ponnet. Se on arvokasta. Mutta minua jälleen kiusaa se, että todistetaan sellaista, mikä ei ihan ole tarpeellista tässä yhteydessä, kun tähän tulokseen on päästy.

29 **Marjukka Karttunen-Raiskio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaihtoehtoja on ollut ja niitä on punnittu. Joskushan pitää päätyä jonkinlaiseen ratkaisuun. Tähän on tultu ja virastomallin tie on kuljettu loppuun, niin kuin sanoin. Määrärahat ovat mitä ovat eikä niitä lisää tule, joten ei ole tarkoitus, että käytetään tienpidon määrärahoja organisaation ylläpitoon, vaan niitä tulee käyttää meidän kaikkien eduksi tienpitoon.

30 **Antti Rantakangas /kesk:** Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta on mielestäni tehnyt perusteellisen mietinnön käsitellessään hallituksen esitystä laiksi Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta. Valiokunnan mietinnön tekstissä ja sen laajuudessa on otettu huomioon ja tarkasteltu juuri niitä ongelmakohtia, jotka yleisesti ovat olleet tiedossa. Henkilöstön aseman osalta täällä todetaan, että henkilöstön asema turvataan siirtymäkauden ajaksi, mikä on myönteinen ja kannatettava asia. Sen jälkeen täällä on optimistinen arvio tulevaisuudesta, että selvitettäisiin kuntien ja muiden julkisyhteisöjen kanssa henkilöstön siirtomahdollisuudet. Itse en kyllä usko, että tämä tulee olemaan totuudenmukainen ja realistinen vaihtoehto, vaan tosiasiassa maaseutualueilta ja harvaan asutuilta alueilta joutuu tämän ratkaisun myötä työttömäksi suuri joukko ihmisiä. Se on kylmä tosiasia, mikä pitää päätöstä tehdessä tiedostaa.

Maa-ainesvarojen siirron osalta täällä on pyritty löytämään ratkaisu, joka säilyttäisi tai ylläpitäisi tasapainoisen kilpailutilanteen. Se on mielestäni oikein ja hyvä asia. Muutoin pienyritysten asema on korostunut ja korostuu, miten pienet yritykset voivat olla kilpailussa mukana tienhoidon ja tienrakennuksen osalta. Silloin kysymykseen tulee, minkä kokoisiksi urakat mitoitetaan. Se on kaikista ratkaisevin ja keskeisin asia, jos ajatellaan, miten pienyritykset voivat kilpailussa pärjätä.

Lausumassa todetaan, että halutaan selonteko tiehallintomuutoksen vaikutuksista muun muassa tiestön kuntoon, liikenneturvallisuuteen ja tienpidosta valtiolle aiheutuviin kustannuksiin. Tämä on tietysti hyvä asia, mutta vain selonteko, jossa tietysti voidaan tehdä johtopäätöksiä, mutta kyllä käytännön operatiivinen toiminta sitten joutuu vastuun kantamaan niillä nuoteilla ja eväillä, mitä valtiotaho antaa.

Tiestön kunnon osalta täällä on monissa puheenvuoroissa kytketty ikään kuin tämä uudistus siihen, että tiestön kunto jopa paranisi. Itse kuitenkin näen tilanteen sellaisena, että tiestön kunnon kannaltahan tärkein asia on tiemäärärahojen

taso ja riittävyys. Esimerkiksi Oulun tiepiirin määrärahat ovat alentuneet 90-luvun aikana noin 40 prosenttia. Sehän on merkinnyt sitä, että tiestön kunto, nimenomaan alempiasteisen tiestön kunto, on heikentynyt. Se on tosiasia, jota pitäisi lähteä korjaamaan jatkossa. Jatkossa eduskunnan pitäisi realisoida myönteiset puheet tiemäärärahojen nostosta korottamalla tienpidon määrärahoja liikenneministeriön pääluokassa ja sitä kautta antamalla mahdollisuuksia alempiasteisen tiestön kunnon parantamiseen ja yksityisteiden rahoituksen lisäämiseen. Toinen asia on sitten ne kriteerit, mitä tieluokituksen ja teiden kunnon osalta asetetaan ja annetaan. Nehän ovat operatiivisen toiminnan taustoina.

Joka tapauksessa pidän hyvänä, että on aikaansaatu ratkaisu, joka nyt toteutetaan. Eihän vuosien epävarmuustilanne ole ollut hyvä Tielaitoksen henkilöstön eikä kenenkään kannalta. Siinä mielessä ymmärrän, että liikennevaliokunta on nyt tämän realiteetin edessä pyrkinyt löytämään parhaan mahdollisen ratkaisun asian hoitamiseen, kun taustalla on hallitusryhmien periaatepäätös uudistuksen toteuttamisesta.

[31] **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Voidaan sanoa, että Tielaitos kulkee nyt Postin tietä. (Ed. Mölsä: Ei kulje!) Nyt esitetty liikelaitostamisoperaatio on osa yksityistämisprosessia, joka on levinnyt muoti-ilmiönä lähes kaikille alueille yhteiskuntaamme. Viimeksi viime viikolla yritettiin äkkirynnäköllä yksityistää lukuisia valtionyhtiöitä. Tänä iltana täällä ed. Jyri Häkämies totesi rehellisesti, että kokoomuksella olisi ollut valmiutta mennä Tielaitoksen osalta suoraan osakeyhtiömuotoon. Voimme olla varmoja siitä, että kokoomuksen taholta asiaan palataan hyvinkin pian.

Tielaitoksen liikelaitostamiseen liittyy monia outoja piirteitä. Tienpidon määrärahat on kytketty tähän yksityistämisprosessiin, joka alkaa liikelaitostamisesta. Tällaista kytkentää voidaan pitää, niin kuin monet täällä ovat todenneet, eduskunnan kiristämisenä tai painostamisena asialla, joka ei saisi tähän asiaan liittyä millään tavoin. Eduskuntaa selvästi aliarvioidaan, kun näin menetellään. Pelkästään tämän kytkennän ja painostuksen takia asiaa voisi hyvin perustein vastustaa. Tienpidon määrärahat on mielestäni hoidettava siitä riippumatta, minkälainen hallinto Tielaitoksella on. Tällainen koplaus on hyvin kyseenalainen.

Mitä sitten liikelaitostaminen merkitsee? Laitoksen henkilöstöasiat näyttävät olevan paremmassa mallissa kuin joitakin aikoja sitten. Tästä varmasti kiitos kuuluu valiokunnalle. Pelätä saa kuitenkin, että heti sen jälkeen, kun päätös on täällä tehty, käytäntö onkin näissä asioissa paljon ongelmallisempi. En enää oikein luota siihen, että asiat ovat henkilöstön osalta mallikkaasti hoidettu, vaikka niin kovasti vakuutellaan. Katteettomiin lupauksiin on varsin usein petytty.

Ongelmallisinta liikelaitostamisessa on ennen kaikkea se, että hallinnon muutos tulee vaikuttamaan haja-asutusalueiden tieverkkojen kunnossapitoon ja laatuun. Tämä on hyvin monissa puheenvuoroissa tänä iltana todettu. On siis selvää, että nämä tiet jäävät lähivuosina entistä vähäisemmälle huomiolle. Jo nyt tierahat näyttävät keskittyvän ihan muutamien kasvukeskuksien hyväksi.

Pienyrittäjät ovat myös menettäjiä tässä prosessissa. Kunnossapitotyöt keskittyvät isoille firmoille, mahdollisesti ulkomaille. Töitä ei tule alempiasteisille teille, jolloin pienyrittäjät jäävät mopen osille. On ollut yllättävä kuulla, että keskustakin on näissä asioissa yllättävän kesy. (Ed. Mölsä: Ei pidä paikkaansa!)

Postin kohdalla ajettiin kymmenessä vuodessa alas lukuisia alueita palvelevia postitoimipaikkoja. Kaikki tämä tapahtui sen jälkeen, kun Ahon hallitus teki Postista osakeyhtiön. Tällaiset jäljet pelottavat. Syrjäseutujen ja haja-asutusalueiden tiet ja tiepalvelut ovat nyt todella suuressa vaarassa.

Arvoisa puhemies! Yllättävää on se, että maaseudun puolestapuhujana esiintyvä keskusta hyväksyy nyt Postin kohtalon myös Tielaitokselle. Keskustalla ei näytä juuri muutenkaan missään asiassa olevan vaihtoehtoja silloin, kun joudutaan puolustamaan kasvukeskusten ulkopuolisia alueita. Tämä on todella valitettavaa.

[32] **Pauli Saapunki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tuli aivan sellainen tunne kuin tämä lakiesitys ja mietintö ja kaikki pahuus, mitä tänä iltana salissa on puhuttu, olisi keskustan ja ennen kaikkea tietysti Ahon syytä ajoilta menneiltä. Kyllä kai myös edellisen puhujan, ed. Valppaan, pitäisi tiedostaa, että talouspoliittinen ministerivaliokunta siitä huolimatta, että eduskunta ei ottanut edellisellä kerralla lakia käsittelyyn, antoi luvan tehdä liikelaitos Tielaitoksesta.

Nyt olemme selkä seinää vasten eikä ole mitään muuta tehtävissä.

Ahosta vielä sen verran sanoisin, että Soneralla ollaan kuitenkin tämän maan valtionvelka pelastamassa ja Posti on edelleenkin sataprosenttisesti valtion omistama, joten sinne vain vaikuttamaan.

33 **Unto Valpas /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saapungille sen verran, että en suinkaan tätä yksin keskustan syyksi pannut. Kyllähän tässä on muitakin syyllisiä. Mutta tässä olisi nyt ollut mahdollisuus puolustaa maaseutua ja haja-asutusalueita, ja sitä en ole tänä iltana huomannut. Olen ymmärtänyt, että keskustan edustajat ovat yksimielisesti hyväksyneet liikelaitostamisen. Tämähän on asian ydin.

34 **Pauli Saapunki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olemme puolustaneet niin paljon kuin olemme pystyneet selkä seinä vasten olleena. Ellei valiokunnan puheenjohtaja olisi ollut niin kriittinen asiaa kohtaan, tätä ei olisi saatu mihinkään malliin. Jos tämä olisi jäänyt nykyiselleen tai virastoksi laitettu, vielä olisi pitänyt irtisanoa 400 ihmistä lisää. Sekö on teidän puolustuskeinonne siellä olevia työntekijöitä kohtaan, kun ette näköjään tiedä tilaa, mikä tällä hetkellä tässä asiassa on?

35 **Unto Valpas /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei tämä nykymalli merkitse sitä, että väkeä tarvitsee vähentää. Tämä on vain sitä uhkailua ja painostusta, jota yritetään eduskuntaan päin harjoittaa. Minusta tällainen painostus ei ole mistään kotoisin.

36 **Tero Mölsä /kesk:** Arvoisa puhemies! Debatti, joka käytiin, ihmetyttää tavattoman suuresti, kun käsittelemme hallituksen yksimielistä esitystä ja hallituspuolueen edustajana myös ed. Valpas täällä istuu.

Keskusta, joka valiokunnassa on asiaa käsitellyt, on käsitellyt asian substanssia aika realistisesti siltä pohjalta, että jos virastomallia olisi jatkettu, se olisi edellyttänyt lisämäärärahoja tienpitoon. Ellei niitä olisi tullut, se olisi johtanut juuri tähän loppupäätelmään, jonka ed. Saapunki mainitsi, eli henkilökunnan irtisanomisiin. Jos vasemmisto todella haluaa säilyttää virastomallin, tuokaa myös budjettiin rahat sitä varten. Se on ainoa tie edetä tästä eteenpäin. Kun tiesimme, että se ei ole realistista eikä mahdollista, sen jälkeen meidän oli haettava muita vaihtoehtoja. Itse ainakin korostan ja nostan opposition asemaa tässä siinä, että me emme ole lähteneet tällä asialla tekemään politiikkaa, vaan olemme koettaneet hakea valiokunnassa myös yhteistyössä hallituspuolueitten kanssa ratkaisuja, joissa nämä kipukohdat myös pystytään hoitamaan.

Kuten täällä on todettu, asiaa on valmisteltu hyvin pitkään, kuuden seitsemän vuoden ajan, ja koko ajan kysymys on ollut siitä, että on pitänyt tasapainoilla paitsi tulevan Tieliikelaitoksen mahdollisesta toiminnasta toisaalta myös sen kanssa, että yksityiset urakoitsijat maanrakennusalalla voivat toimia kilpailukykyisesti muodostettavan liikelaitoksen kanssa. Jotta tämä ratkaisu on ollut mahdollista ja siihen on löytynyt perusteluja, osittain siihen on vaikuttanut se, että viime vuosina on ollut tätä tarkoitusta ajavia kohdehankkeita, kokeiluhankkeita, jotka ovat vastanneet tavallaan Tieliikelaitoksen olemassaoloteoriaa. Nämä kokeilut ovat osoittaneet sen, että tällä mallilla on mahdollisuus päästä varsin hyväänkin lopputulokseen. Toisaalta viime vuosien aikana saavutettu teknologinen kehitys ja henkilöstön korkea ammattitaito on voitava saada täysimääräisesti käyttöön ja hyödynnettyä. Se, että Tieliikelaitos muodostetaan, mahdollistaa sen, että tähänkin lopputulokseen päästään.

Kun täällä on väitetty, että uudistus on huonosti valmisteltu ja sen takana eivät ole muun muassa henkilöstöryhmät, niin minusta väite on väärä. Valmistelun aikana on jouduttu toteamaan se, että myös Tielaitoksen henkilöstö on varsin laajasti sitä mieltä, että tämä uudistus on toteutettava. Sitä varten on myös laadittu jo asiakirja, jolla hoidetaan nämä epäkohdat, mitkä tämän uudistuksen kautta syntyvät. Myönnän, että tietyt henkilöstöryhmät ovat ilmoittaneet, että he eivät ole tämän uudistuksen takana, mutta ovat kuitenkin olleet hyväksymässä tämän sopimuskirjan siitä, miten henkilöstöasiat hoidetaan, kun tämä uudistus on tehty.

Takana tällä uudistuksella on se, että pyritään saamaan säästöjä, jotka ohjautuvat tietysti tienpitoon ja tienrakentamiseen. Laskennallisesti on sanottu, että säästöt voisivat olla noin 300—400 miljoonaa markkaa vuodessa, mutta tässä kyllä myönnän sen, että asiantuntijakuuleminen ei ole tätä asiaa kyllä täysin kiistattomasti hyväksynyt, vaan on todettu, että välttämättä tällaisia säästöjä ei synny. Joka tapauksessa on selvää, että jos

sekä tienhoito että tienrakentaminen kokonaisuudessaan kilpailutetaan, niin minusta on aivan luonnollista, että sitä kautta tienpitoon saadaan säästöjä.

Sanoisinkin, että suurin uhka ja este tälle uudistukselle on ollut siinä, että meillä on viime vuosina ollut vastaavia yhtiöittämis- ja liikelaitostamishankkeita, kuten täällä on viitattu Postiin ja VR:ään, ja näiltä osin meillä, täytyy myöntää, on ollut myös huonoja esimerkkejä. Se pelko on totta kai levinnyt paitsi kansan myös tänne edustajien keskuuteen siinä määrin, että nyt kuvitellaan, että kaikki, mitä tällä sektorilla tapahtuu, voi johtaa yhtä huonoihin lopputuloksiin.

Asian käsittelyn yhteydessä minusta on tavattoman hyvin kyllä löydetty ne kipukohdat ja heikkoudet, jotka tähän uudistukseen liittyy. Niihin liittyvät kompromissit, joita tämän asian yhteydessä on tehty.

Merkittävimpiä kiistakysymyksiä on ollut kysymys maa-ainesten kohtaloista. Mutta on toisaalta kohtuutonta täällä eduskunnassa vaatia, että meidän tulee kuoppa kuopalta jakaa nämä maa-ainekset sinne ja tänne, liikelaitokselle ja hallinnolle ja mahdollisesti muille tahoille. Se muotoilu, joka nyt on tullut lausuman muodossa, että Tieliikelaitos saa tarvittavan osan, Tiehallinnolle siirtyy merkittävä osa maa-aineksista, on sellainen, että se pitää sisällään sen raamin, jonka tämä talo pystyy antamaan. Toisaalta lausumaan liittyy myös maininta siitä, että meillä on eri osapuolista koostuva työryhmä, jonka työ on kesken, ja lausunto lähtee siitä, että tämän työryhmän kanta otetaan huomioon, kun nämä maa-ainekset jaetaan. Täysin selvää on, että muodostettava Tieliikelaitos ei voi jäädä ilman minkäänlaista omaa maa-ainevarantoa. Pidän luonnollisena, että se tarvitsee osan siitä, että sille muodostuu tietty kilpailukyky ja toisaalta myös sen alkava tase parantuu.

Toinen ehkä, voisiko sanoa, vielä suurempi kysymys on ollut henkilökunnan asema, johon täällä on monta kertaa viitattu. Ymmärtääkseni on jäänyt mainitsematta se, että henkilöstöjärjestöjen edustajat, jotka ovat olleet valiokunnan kuultavana, ovat todenneet, että tässä yhteydessä henkilökunnan asema on hoidettu parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä on lähes suora sitaatti siitä, minkä lausunnon henkilöstöjärjestöt antoivat. Se osoittaa sen, että työtä tämän asian eteen on tehty valtava määrä, ja valiokuntakäsittelyn aikana henkilöstön asema on entisestään parantunut. Neljän vuoden siirtymäajan lisäksi on lausumassa todettu, että jos tarvetta on, niin hallitus voi tehdä päätöksen, jossa tähän asiaan puututaan ja siirtymäaikaa jatketaan, jolloin näiltä mahdollisilta irtisanomisilta voidaan välttyä.

Toinen asia, joka edelleen liittyy henkilöstön asemaan, on se, että muu julkinen sektori vedetään tämän asian hoitamiseen mukaan. Täytyy myöntää, että meidän valiokuntaryhmämme hiukan hätkähti tämän asian nähdessään, kun puhuttiin, että pitää sopia kuntajärjestöjen kanssa siitä, että kunnat neuvottelujen kautta olisivat yhtenä työllistämistahona. Tämäkin asia kuitenkin saatiin omasta mielestäni tavallaan hyvään järjestykseen siltä osin, että uudistuksen yhteydessä tätä tarkoitusta varten on jopa varattu rahaa noin 90 miljoonaa markkaa — en tiedä, onko se juuri tähän varattu, mutta sitä voidaan tähän tarkoitukseen käyttää — ja toisaalta todetaan, että ne kunnat, jotka tätä työllistämistä hoitavat, tulevat saamaan siitä täyden korvauksen valtion budjetin kautta. Minusta tämä asia on siltä osin aika selkeästi sanottu. Vähintäänkin se jättää tälle talolle puheoikeuden jatkossa tämän asian suhteen.

Kun lakiesityksiä käsitellään valiokunnissa, niin sanotut pykälämuutokset eivät kovin yleisiä ole. Täytyy korostaa sitä, että tämän asian yhteydessä tiehallintolain 2 §:ään tuli muutos, joka, täytyy sanoa, opposition kannalta oli tavattoman merkittävä. Meillä oli pelko siitä, että tämä uudistus heikentäisi nimenomaan alueellista kehitystä, alempiasteisten teitten hoitoa, mutta tämä maininta tuli nimenomaan pykälätasolle mainitun lain 2 §:ään. Perusteluissa edelleen korostetaan viitaten tämän pykälän sanamuotoon, että tätä varten on turvattava riittävä rahoitus budjettiin, niin että alempiasteinen tieverkko voidaan säilyttää kunnossa vuodenajasta riippumatta, ja edelleen maininta siitä, että yksityistiet kuuluvat saman kategorian piiriin. Minusta tämä on maininta ja sanonta, jota täytyy kunnioittaa ja jolle täytyy antaa sille kuuluva arvo.

Lopuksi, arvoisa puhemies, kun näin merkittävästä uudistuksesta on kysymys, seuranta, jota valiokunta nimenomaan jopa lausuman muodossa korostaa, on täysin välttämätön. Kun meillä on neljän vuoden siirtymäkausi, lausuma lähtee siitä, että vuosittain liikennevaliokunta tulee saamaan raportin siitä, miten uudistus on vaikuttanut maamme tienpitoon ja teiden hoitoon. Joku on ihmetellyt, mitä tällainen seuranta tarkoittaa ja mitä se vaikuttaa käytännössä. Kun kysymyk-

sessä on valtion liikelaitos, minusta on luonnollista, että eduskunta tulee saamaan sen tiedon, joka liikelaitoksen toimintaan liittyy. Sen takia siinä ei ole mitään ihmettelyn aihetta. Kun siirtymäkausi on päättynyt, edelleen valiokunta lähti siitä, että myös sen jälkeen, kun uudistus on loppuun saakka suoritettu, koko eduskunta tulee saamaan selvityksen tässä salissa siitä, mikä uudistuksen vaikutus on ollut. On vaikea todeta, mitä muuta voitaisiin vaatia.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintöön liittyy vastalause kahden edustajan allekirjoittamana. Itse toteaisin luettuani vastalauseen, että se keskittyy äärimmäisen pieniin yksityiskohtiin ottaen huomioon koko uudistuksen merkitys. Jos lukee vähän rivien välistä vastalausetta, voi sen takia todeta, että vastalauseen kirjoittajatkin ovat hyväksyneet valtaosaltaan tämän uudistuksen. Kaiken kaikkiaan täytyy todeta, että lopputulos on tyydyttävä. Se on kompromissi, mutta vastaa siihen aikaan, jota tänä päivänä elämme.

[37] **Matti Vähänäkki /sd:** Herra puhemies! Täällä on oikeastaan lukuisissa puheenvuoroissa kosketeltu niitä asioita, joista minäkin olen tehnyt omaan puheenvuorooni muistiinpanoja. Mutta ei varmasti ole kertaus pahasta!

Eduskunnan käsissä on nyt todellakin hylättävissä tai hyväksyttävissä hallituksen esitys Tiehallinnon ja Tieliikelaitoksen perustamisesta. Historiaan jäisivät kunniakkaan Tielaitoksen tai paremminkin sen edeltäjän TVH:n voimannäytteet ympäri tätä maata. Sen työntekijäthän olivat aikoinaan hyvinkin parjattuja, tai ovat edelleenkin, TVH:n miehistä puhutaan, minkälaisia he ovat työntekijöinä jne., mutta olen aina ymmärtänyt, että sitä lasta, jota rakastetaan, aina välillä kuritetaan, ja TVH ja Tielaitos ovat hoitaneet kunniakkaasti tehtäviään ja saattaisi monen meistä mielestä tulla hoitamaan jatkossakin.

Pidän monien muiden tavoin erittäin valitettavana sitä, ettei hallitus ole esittänyt vaihtoehtoja. Vaikka entinen asianomaisen valiokunnan puheenjohtaja ed. Saapunki toi esiin, että nimenomaan täältä annettiin ukaasi, ohjeet, että liikelaitokseen pyritään, kyllä monilta muilta tahoilta on tullut tietoja — en ole mustaa valkoisella tullut katsoneeksi niiden kiireiden vuoksi, mitä nämä päivät ovat muun muassa liikennevaliokunnan jäsenille aiheuttaneet — monet luotettavat puhujat, joiden kanssa olen keskustellut, ovat todenneet, että kyllä piti rinnakkaisia vaihtoehtoja ja jopa parannettu painos virastomallista esittää. Niitä ei ole saapunut tänne, ja ollaan vähän, niin kuin eilen puhuin kuntalain selonteosta, että tavallaan valtuustot ovat jotain päättävinään, mutta tosiasiassa kuntien hallitukset ovat toimeenpanevina: tulevat valtuustoon yhden ehdotuksen kanssa semmoisesta asiasta, mistä voisi olla montakin vaihtoehtoa.

Yhtä valitettavaa kuin tämä valmistelun vajavaisuus on se, että Tielaitoksessa on jo ties kuinka pitkän ajan tehty valmistelevia esitöitä, osin aika pitkällekin meneviä, jotka edesauttaisivat Tieliikelaitoksen toteuttamista aika varmanluontoisesti. Niin olen eri tason toimihenkilöiltäkin Tielaitoksesta kuullut.

Hallituksen esityksestä on täällä tänään jo usein esitetty duubioita. Epäilyjä olen kuullut kahvilakeskusteluissa erityisesti pohjoisen Suomen ja pohjoisen Itä-Suomen edustajilta puoluekantaan katsomatta. Hyvin useat heistä ovat muun muassa tuoneet selkeästi esille sen, että suuret urakoitsijat, joiden pesäpaikat ovat Etelä- ja Keski-Suomessa, eivät ehkä olisi kiinnostuneita urakoista syrjäisemmillä alueilla, ja taas päinvastoin suuret urakoitsijat veisivät pieniltä urakoitsijoilta, yrittäjiltä, leivän tai ainakin sitä huomattavasti kaventaisivat.

Sosiaalidemokraattinen valiokuntaryhmä on ollut kaiken aikaa huolestunut henkilöstön asemasta. Käytimmekin tarmoamme lausuma kakkosen muotoilemiseen velvoittavaksi ohjeeksi henkilöstöpolitiikassa, mikäli eduskunta päätyy lain hyväksymiseen. Erityisen tärkeänä pidän henkilökohtaisesti sitä, että on edellytetty, että siirtymisaikaa pidennetään tarpeen mukaan. Henkilöstön osalta tulee siten luonnollisesti ne asiat ottaa huomioon, kun pidennykseen lähdetään. Edelleen se seikka, että eduskunnan esitetään edellyttävän, että liikennevaliokunta saa siirtymäkauden jokaisesta vuodesta seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä raportin, jossa aivan elimellisenä osana tulee olla se, mitä kuuluu, sanottaisiinko, henkilöstön sopeuttamistoimille.

Minusta on erikoista, että täällä on yksi ja toinen sanonut, että ponnet ovat ponsia, ne voidaan unohtaa ja ne näkyvät vain hallituksen kertomuksissa ja niin edelleen. Uskon, että ainakin meidän valiokuntaryhmämme alusta alkaen, kun raportteja tulee, seuraa tarkasti kaikkien ponsien toteuttamista. Onhan se ihmeellinen asia, jos ei eduskunta puutu asiaan, kun se on hyväksynyt

näin tärkeässä asiassa niin monta merkittävää pontta.

Jotakin surkuhupaisaa tämän erittäin raskaan valiokuntatyön aikana ilmeni. Vähän tulivat vuosikymmenien takaiset iltalypsyjen ajat mieleen, kun esitettiin, että ne sorakuopat, jotka on niin loppuun tyhjennetty, ettei ole enää soraa eikä paljon muutakaan kiviainesta jäljellä, myytäisiin entisille omistajille, joilta ne on joskus pakkolunastettu tai ostettu, myytäisiin sadat hiekka- ja sorakuopat, mutta myyjä eli valtio ottaisi hommakseen niiden maisemoinnin siihen uskoon, johon esimerkiksi ympäristövaliokunta hyvin kärkkäästi puuttuisi, millä tavalla se tulisi tehdä. Lausuma saatiin kyllä aivan uusiin puihin, ja nämä epäkurantit soravarat menevät valtion omistamille osakeyhtiöille.

Sitten olisin kajonnut tarkasti kuuntelemaani ed. Jyri Häkämiehen puheenvuoroon, johon ilokseni jotkut muutkin ovat puuttuneet. Hänen puheensa oli jossain määrin varomattoman paljastava. Hän totesi jotenkin niin, että "tässä tilanteessa" osakeyhtiömalli ei olisi mennyt läpi. Kuinka varma hän on siitä, että liikelaitosmalli menee läpi? Uskon, että hänen lausumansa jäi arvaamattoman paljon monen kansanedustajan mieleen, jotka työhuoneissaan nyt ahertavat esimerkiksi lukemalla hallituksen lakiesityksiä. Saattaa olla, että joillekin se vaikuttaa tämänkin asian äänestyskäyttäytymiseen.

Lopuksi: Olen ollut mukana eduskuntatyössä yli 13 vuotta, mutta ensimmäisen kerran, ja sanon sen positiivisessa mielessä, koin erikoista tapaa luoda mietintö valiokunnassa. Nimittäin puheenjohtajana liikennevaliokunnassa nyt toimiva entinen arvostettu tutkija, professori sekä nyt jo pitkäaikainen kansanedustaja, laati hyvin monisivuisen varsinaisen tekstiosuuden ja oli aloittanut päivän työnsä jo anivarhain aamulla. Se oli säntillistä tekstiä. Vaikka siihen pieniä muutoksia tehtiinkin, ne olivat aika harvalukuisia kaiken kaikkiaan, kun vertaa, miten monissa valiokunnissa syynätään jokaista sivulausetta ja pilkkuja.

Sen sijaan varsinkin hallituspuolueista sosialidemokraatit valiokunnassa pitivät tärkeinä näitä lausumia ja keskittyivät niihin. Korostan sitä, että tulemme, jos tämä laki menee yleensä läpi, jonka varalta ponsia nimenomaan sorvasimme, huolehtimaan, että todella ne ponnet eivät jää historiaan, kaappiin lukittavaksi tai muuten unholaan, vaan että ne toteutetaan kirjaimellisesti.

38 **Jyri Häkämies /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee ed. Vähänäkin viittaukseen siitä, kun puhuin siitä vaihtoehdosta, että Tielaitoksen tuotanto ja ehkä soravarojakin olisi yhtiöitetty, viittaan vaan esimerkiksi Kilpailuviraston lausuntoon, jossa oli aivan saman suuntainen sävy, sekä niihin lukuisiin yksityisten yritysten lausuntoihin, joissa nähtiin, että osakeyhtiömalli olisi voinut olla parempi, mutta totesin, että se ei ollut realistinen varsinkaan henkilöstön näkökulmasta. Eli sillä halusin korostaa sitä, että tämä on nimenomaisesti kompromissi, jossa on yritetty löytää läpivietävissä oleva ratkaisu, kun tiedetään, että henkilöstöasia on niin tärkeä. Tätä halusin sillä asialla korostaa.

39 **Matti Vähänäkki /sd** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä ymmärsin kuitenkin niin ja uskon, että moni muukin ymmärsi, sanavalinta oli ehkä sitten puutteellinen, että Tieliikelaitos on vain jonkinlainen välietappi, että on jo valmiit suunnitelmat oy:ksi muuttamiselle. Ehkä niitä on jo laadittukin siellä. Näin ainakin, sanoisinko, me tavalliset kuulijat sanat ymmärsimme.

40 **Ossi Korteniemi /kesk:** Herra puhemies! Laki Tiehallinnosta ja Tielaitoksesta on puhuttanut niin täällä tänään kuin viime kuukausina kautta maan. Syynä tähän mielenkiintoon on ollut ja on edelleen syvä huoli erityisesti kahdesta peruskysymyksestä, ensinnäkin miten Suomen tiestön hoito ja sen kehittäminen tulee järjestymään uudistuksen jälkeen. Toiseksi on kannettu huolta siitä, miten Tielaitoksen henkilöstön aseman käy uudistuksen toteutuessa.

Valiokunnan mietintö sisältää lupauksia näiden peruskysymysten hoitamisesta. Nuo lupaukset on kirjattu tiestön osalta osaksi myös lakipykälään, tosin varsin yleisellä tasolla. Henkilöstön osalta lupaukset sisältyvät lähinnä ponsiin. Minua lakipykälän tarkennus sen enempää kuin ponnetkaan eivät vakuuta. Me tiedämme ponsien kohtalon: aikansa niitä kuljetetaan mietinnöissä ja lopulta ne haudataan. En ole vakuuttunut siitä, että tämän uudistuksen jälkeen tullaan kantamaan riittävästi huolta koko maan tiestöstä. Nyt jo alemmanasteinen tiestö on jäänyt lapsipuolen asemaan. Maan syrjäisillä alueilla tiestö rapistuu kaiken aikaa. Todennäköisesti sama linja jatkuu ja tilanne heikkenee entisestään uudistuksen toteutuessa.

Kannan syvää huolta Tielaitoksen henkilöstön työpaikoista. Tiedän, että uudistuksen edetessä tuhansia Tielaitoksen henkilökuntaan kuuluvia menettää työpaikkansa. Eniten työpaikkoja katoaa maan syrjäseuduilla, missä työllistyminen on vaikeinta. En ymmärrä niitä vakuutteluja, että väkeä vähentämällä tiestön hoidon taso paranee. Näin väitettäessä aliarvioidaan Tielaitoksen nykyisen henkilökunnan työpanosta. Muutos, jota uudistukseksi sanotaan, sisältää niin paljon riskitekijöitä, että sen siunauksellisuuteen varsinkaan syrjäalueiden kannalta on vaikea uskoa.

Näistä syistä olisi minusta parasta, että nyt tehty esitys hylätään.

41 **Marja Tiura /kok:** Arvoisa puhemies! Tätä lakia on odotettu. Hallitusta haluan kiittää hyvin valmistellusta, kattavasta ja perustellusta esityksestä.

Esitettävän uudistuksen sisältönä on Tielaitoksen jakaminen kahteen osaan: virastomuotoiseen Tiehallintoon ja valtion liikelaitoksena toimivaan tuotantoon, joka kilpailee urakoista yksityisten yritysten kanssa. Uudistuksen toteutuessa Tiehallinto siis kilpailuttaa teiden rakentamisen ja kunnossapidon urakat. Tielaitos osallistuu urakoihin yhtenä tarjoajana. Kilpailu avataan vaiheittain. Tielaitos on kyllä jo pitkän aikaa kilpailuttanut osan urakoistaan. Tosin käytännössä yksityisten yritysten suorittaman työn prosentuaalinen osuus on merkittävästi vähentynyt 90-luvun alkuvuosista tienpidon määrärahojen vähentymisen seurauksena.

Vuodesta 98 Tielaitos on toiminut sisäisesti tiehallintoon ja tuotantoon jakautuneena. Tämä sisäinen jako oli alun perinkin tarkoitettu väliaikaiseksi. Eihän se mitään todellista kilpailuttamista olekaan, jos yksi kilpailijoista on tilaaja itse. Tilaajan ja tuottajan roolin eriyttäminen on tärkeää palvelutuotannon tehostamiseksi. Samalla kilpailu antaa mahdollisuuden koko toimialan, niin Tielaitoksen kuin alan yksityisten yritystenkin, kehittymiselle.

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että tiestön arvo ja kunto säilytetään. Näen tämän mahdolliseksi ainoastaan nyt esitettyjen toimenpiteiden toteuttamisella. Tienpidolle ei näyttäisi olevan luvassa lisää resursseja, joten ainoa vaihtoehto toiminnan parantamiseen on tehostaa nykyistä resurssien käyttöä, ja sitä tehostamistahan löytyy. Kilpailuttamisen on laskettu olevan nykyistä toimintaa jopa 30 prosenttia halvempaa.

Tienpidon määrärahat ovat vuodesta 92 laskeneet 6 miljardista markasta 4 miljardiin, mutta Tielaitoksen organisaatio ei ole kuitenkaan pienentynyt läheskään samassa suhteessa. Prosentuaalisesti siis aina vain suurempi osa tienpitoon osoitetuista määrärahoista on kulunut organisaation pystyssäpitoon ja pyörittämiseen, ei perustienpitoon. Tämä onkin näkynyt esimerkiksi maaseutualueilla. Useimmat tiet ovat jo pitkään muistuttaneet lähinnä kärrypolkuja. Olenkin sitä mieltä, etteivät tämän hallituksen esityksen vastustajat tässä tilanteessa näe metsää puilta. Tärkeintähän on, että tienpidon laadusta ja etenkin tiestön turvallisuudesta huolehditaan mahdollisimman tehokkaasti. Tielaitoksen liikelaitostaminen on tienkäyttäjän etu.

On totta, että liikelaitostaminen merkitsee kilpailuttamisen lisäksi myös henkilöstön määrän ja ehkä myös aseman muutosta. Kuitenkin katson hallituksen esittämän neljän vuoden siirtymäajan olevan hyvä vaihtoehto. Tänä aikana osa vähennettävästä henkilöstöstä siirtyy eläkkeelle. Jokaiselle vakituiselle henkilölle tarjotaan siirtymäaikana työpaikkaa joko perustettavissa organisaatioissa tai ulkopuolisella työnantajalla. Uudistusten vaikutusten hallinnasta siirtymäaikana on neuvoteltu ja sovittu henkilöstön kanssa. Lisäksi valtioneuvosto on varannut 90 miljoonaa markkaa vuosille 2001—2004 tähän operaatioon.

Tämän takia en kerta kaikkiaan voi ymmärtää ed. Kähkösen esittämiä kommentteja täällä tänä iltana koskien henkilökuntaa. Kyllä henkilökunta on tässä tilanteessa mielestäni huomioitu.

Uudistuksen on laskettu tuottavan noin 300—400 miljoonan markan säästöt vuosittain. Tämä on iso raha, jolla saadaan perustienpidossa jo paljon aikaan. Itsekin autoilevana kansanedustajana — kuten ed. Mauri Salokin — ja maaseudulla juuri näiden kuoppaisten teiden varrella asuvana henkilönä tiedän, kuinka paljon — ja varmasti ed. Salokin tietää — tuota rahaa tarvitaan. Suomen rappeutuva tiestö tarvitsee kipeästi lisäpanostusta.

Tienpitoon luvassa olevat parannukset ovat tarpeen Suomelle laajemmassakin mittakaavassa. Suomi on maantieteellisesti niin laaja alue, että hyvät kulkuyhteydet täällä on taattava. Suomalaisten on itse saatava päättää, missä he asuvat ja miten. Kaikki eivät halua asua Pääkaupunkiseudulla tai suurimmissa taajamissa. Hyvä tiestö tarjoaa osaltaan kansalaisille valinnan mahdol-

lisuuden ja on siten lisäämässä myös suomalaisten elämänlaatua. Me puhumme myöskin tässä salissa hyvin paljon maaseudun asuttamisesta. Vastauksena tähän ovat juuri hyvät tieliikenneyhteydet ja tietoliikenneyhteydet.

Lopuksi, arvoisa puhemies, esitetty Tielaitoksen kehittämissuunta on yhdenmukainen kansainvälisen kehityssuunnan kanssa. Oecd-maissa yleisenä tavoitteena tienpito-organisaatioiden kehittämisessä on ollut toimintojen taloudellisuuden ja tehokkuuden parantaminen. Tällä uudistuksella voidaan toteuttaa yleisempiä pyrkimyksiä julkisen hallinnon tuloksellisuudesta ja tuottavuuden nostamisesta. Tämä esitys on mielestäni hyvä ja kannatettava.

42 **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa puhemies! Meillä on ensimmäisessä käsittelyssä hallituksen esitys laeiksi Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta ja siitä liikennevaliokunnan jättämä mietintö. Kun asia oli lähetekeskustelussa, totesin, että hallituksen esitystä ei ole syytä tyrmätä, vaan on syytä jäädä odottamaan, minkä muodon lakiehdotus saa valiokunnan mietinnön pohjalta, koska jo siinä vaiheessa lakiehdotuksessa oli nähtävissä useita epäkohtia ja kipupisteitä. Ensimmäinen näistä oli nimenomaan Tiehallinnon vastuu alemmasta tieverkosta ja sen rahoituksesta kunnossapidon ja rakentamisen osalta. Toinen kysymys oli se, vääristääkö maa-ainesten luovutus kilpailutilannetta Tiehallinnon osalta. Kolmanneksi: Kuinka urakointi kyetään järjestämään sillä tavalla, että myöskin pienemmät alueelliset yrittäjät voivat olla mukana urakkakilpailussa?

Eräs enimmin keskustelua herättäneitä asioita oli henkilöstön asema, erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen osalta, koska siellä näytti olevan suurin paine henkilöstön vähentämiseen.

Nyt valiokunnan mietinnön pohjalta on todettavissa, että lain 2 §:ään ollaan tuomassa määräys, että Tiehallinnon tehtävänä on osana tienpidon kokonaisuutta edistää tienpidon toimenpitein tasapainoista aluekehitystä ja päätieverkon ohella on pidettävä huolta alemman asteisen tieverkon riittävästä laajuudesta ja kunnosta. Tämä on minusta erinomaisen tärkeä asia, ja jos vielä kyetään huolehtimaan siitä, että kussakin budjetissa näitten sanktioitten osalle tuotetaan riittävät budjettirahat ja myöskin yksityisteiden rahoitus otetaan huomioon, tämä on huomattavan suuri parannus hallituksen esitykseen nähden.

Maa-ainesten luovutuksista on ponsilausumana todettu, että maa-ainesalueitten jaosta sovitaan liikenneministeriön asettamassa maa-ainestyöryhmässä, ja todennäköisesti näin tulee tapahtumaan. Mikäli tuo jako tapahtuu siten, että siellä myöskin Tieliikelaitoksen ohella yksityiset urakoitsijat saavat kilpailukykyisesti maa-aineksia, tilanne järjestyy kyllä kuntoon. Urakoinnin osalta perusteluissa todetaan, että urakat kunnossapidon osalta jaetaan alueellisesti sellaisiin kokonaisuuksiin, että myöskin pienemmät urakoitsijat voivat olla mukana. Nämä kysymykset minusta valiokunnan käsittelyssä ovat hioutuneet muotoon, jolloin lakiehdotuksella on hyvät edellytykset mennä eteenpäin.

Henkilöstön asemassa huomiotani kiinnittää erityisesti se, että tänne on kuntasektori tuotu mukaan. Se tuntuu perusteettomalta ja kohtuuttomalta, koska kunnilla on taloudellisia vaikeuksia muutoinkin ja henkilöstöä joutuvat kunnat sopeuttamaan oman toimintansa ohella. Ainut lohtu ehkä on se, että 90 miljoonan markan sopeuttamisraha, joka perusteluissa näkyy, on tietysti tarkoitettu myöskin kuntasektorille siirrettävälle henkilöstölle siten, että valtio maksaa näiden siirrokkaiden osalta kustannukset täysimääräisinä. Tosiasiassa kuitenkin uskon, että mitään merkittävää ratkaisua kuntasektorin mukaan tuominen ei tähän kysymykseen tule tuomaan.

Kaiken kaikkiaan toteaisin, että minusta Tielaitosta on kehitetty jo vuosia tähän suuntaan. Juna on siinä määrin liikkeellä, että asiaa ei voida peruuttaa eikä hylätä. Siinä mielessä näillä parannuksilla, joita valiokunnassa on tehty, näen, että asia voidaan viedä eteenpäin. Mutta ennen kaikkea seuranta, joka täällä on esillä, antaa aiheen siihen, että vuosittain voidaan tarkastella teiden kuntoa, hoitoa, ylläpitoa ja organisaation toimintaa, yhä lailla kuin aikanaan saadaan myöskin selonteko tämän toimivuuden osalta. Joten olen puolestani valmis tämän kyllä hyväksymään, mutta kuntasektorikysymystä tässä ihmettelen ja hiukan hämmästelen.

43 **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys on mielestäni kiusallinen, etten sanoisi myöskin vastenmielinen. Kuulun kyllä niihin, jotka voivat sanoa, että ei nyt niin surtaisi, vaikka tulisi hylätyksikin tämä hallituksen esitys. Ilmapiiri tielaitosreformille ei ole mielestäni otollinen kansalaisnäkökulmasta katsottuna, onhan kokemukset VR:n ja Postin osal-

ta koettu pääosin kielteisiksi. Minua häiritsee koko prosessissa uhkailun ja lahjonnan osuus, eli näinhän se menee, että teitä rakennetaan ja pidetään kunnossa vain, jos tämä reformi viedään läpi. Eli lisärahaa on jo siis löydetty, mutta se piilotetaan uudelleen, ellei eduskunta suostu tähän ehdotukseen. Irtisanottavien määrä myös lisääntyisi rutkasti, ellei uudistusta toteuteta. Näyttää siltä, että liikennevaliokunta on ottanut nämä uhkailut ihan tosissaan. Massiivisesta kritiikistä huolimatta valiokunta kuitenkin päätyi hyväksymään hallituksen esityksen, mikä tietysti ainakin semmoiselle kansanedustajalle, joka ei ole valiokunnan jäsen, tuottaa ristiriitaisia tuntemuksia.

Keskustelun aikana on tullut esille, toiset ovat kai sanoneet sen suoremminkin, pettymys siihen, että oppositio ei tällä kertaa yhtenäisenä aio käyttää tilaisuutta hyväkseen, jos niin sanotaan, ja kokeilla tällä kohtaa. Näyttääkin todella siltä, että hallituksen esitys tulee menemään läpi tässä salissa juuri siitä syystä, että ilman opposition, sanottaisiinko, yhtenäistä perusvoimaa ei tietenkään ole mahdollisuutta hallituksen esitystä myöskään kaataa. Tässä mielessä ne ihmiset, jotka aikovat äänestää vastaan, ovat hyvin riskittömässä tilanteessa. Voidaan ehkä ajatella, että vastaan äänestäminen jää enemmän protestiksi.

Miksi sitten keskustapuolue on päätynyt tällaisiin mietteisiin, että hajamielipiteet, vastustavat mielipiteet, mitä sieltä on tullut, ovat jääneet hajanaisiksi? Ehkä ollaankin nyt todellisten perimmäisten kysymysten äärellä siinä mielessä, että tämä hallituksen esitys on yksi siinä ketjussa, jossa ihan tavoitteellisesti tehdään ideologisista syistä muutoksia hallintorakenteisiimme.

Sitten ihan muutama huomio valiokunnan tekemän mietinnön perusteella tästä asiasta vielä. En aio todellakaan kerrata kaikkia täällä jo moneen kertaan vatkattuja asioita.

Täällä surraan sitä, että hallitus ei ole tuonut eduskunnan käsittelyyn kuin yhden vaihtoehdon. Kun luin tätä kohtaa, rupesin miettimään, että en ole koskaan nähnyt, että hallituksen esitys, kun se on siihen muotoon jo ehtinyt, olisi mikään muu kuin yksi vaihtoehto. On sitten eri asia, mitä selvityksiä lopputuloksen taustalla on. Mutta jos otetaan muodollisesti tämä asia, me eduskunnassa käsittelemme aina vain yhtä hallituksen tuottamaa vaihtoehtoa kerrallaan.

Henkilöstöpolitiikasta voin sanoa, että minulle matkan varrella ehkä vaikein hetki oli se, kun kerrottiin helmikuun 1 päivänä 2000 aikaansaadusta neuvottelumuistiosta liikenneministeriön, Tielaitoksen ja henkilöstöjärjestöjen kesken ja alkoi näyttää siltä, että todellakin henkilöstöjärjestöt ovat jo myöskin hyväksymässä tämän ratkaisun. Ilmeisesti taustalla oli vertailu muihin vastaaviin tilanteisiin. Niinhän tätä on markkinoitu, että nämä ehdot ovat henkilöstön osalta kuitenkin paremmat kuin missään vastaavassa aikaisemmassa tilanteessa on ollut.

Rakennelma, joka on valiokuntakäsittelyn aikana keksitty, ponnessa 2, kuntien mukaanotto työtä vaille jäävien työllistämiseen, on tietysti erittäin erikoinen. Se on hyvää tarkoittava ilman muuta ja se on myös hyvin mielenkiintoinen. Nyt on kysymys siitä, onko tämä ajatuksena — aivan riippumatta siitä, onko se ponnen muodossa tahi ei, mutta ajatusrakennelmana — sellainen, että se myös voisi toteutua. Mitkä valmiudet on ajatella, että kahden itsenäisen eri hallinnon välillä voitaisiin saada tällainen tila syntymään, on sitten toinen asia.

Mielestäni se herättää myös toisenlaisen kysymyksen, nimittäin sen, voidaanko tällaista erityisjärjestelyä pitää edes toivottavana. En muista, oliko ed. Nousiainenkin, joka tätä kohtaa vähän tavaili, nimittäin täytyy ottaa myös huomioon mitalin toinen puoli. Tässä ehdotuksessa minua häiritsee nimenomaan se, että se saattaisi toteutuessaan merkitä, että kunta joutuu panemaan pihalle pätkätyöläisiänsä. Tietysti tämä ratkaisumalli, missä palkan maksaisi kokonaan valtio ja rahat tulevat työntekijän mukana, on ihan taloudellisesti kunnalle edullisempi. Silloin herää tietysti kysymys, mistä moinen etusija. Tämä ehdotus siis tapahtuu joidenkuiden toisten kansalaisten kustannuksella ja sellaisella kustannuksella, että se kohdistuu mitä suurimmalla todennäköisyydellä, jos tästä tosi tulee, sellaisiin henkilöihin, jotka tämän seurauksena jäävät kokonaan työtä vaille, kun heillä on sitä ollut nyt edes pätkittäin.

Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä niihin arvailuihin, mitä valiokunta on tuotto- ja säästötavoitteiden kohdalla todennut. Täällä on todettu, että säästöt on todennäköisesti saatu jo kotiutettua. Tällä kohdalla lukiessani valiokunnan mietintöä minulle tuli sellainen ajatus, että jälkipolvet tulevat ihmettelemään sitä, että siitä huolimatta, että täällä näin lukee, tällainen uudistus kuitenkin tehdään. Siinä mielessä vähän hävettääkin.

Ihan lopuksi toteaisin ponsista, että minä en, hyvät kollegat, ymmärrä sitä keskustelua ponsista, mitä täällä on viritetty, että ne eivät ikään kuin ole mitään. Nehän ovat yksi tärkeimpiä välineitä siinä vuoropuhelussa, mitä eduskunnan ja hallituksen välillä noin muodollisesti ottaen on. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Muotoja tarvitaan, ed. Aittoniemi, jotta asiasta voisi viritä prosesseja. Ne täytyy ensin panna paperille, siitä se vasta lähtee. Sitä paitsi sanoisin jonkin verran minäkin kokemuksesta, että kaikki jää riippumaan luonnollisesti siitä valppaudesta, mitä eduskunnalla itsellään on seurata ponsien menestystä ja vaikutusta, mitkä tästä talosta on annettu. On sanottava, että toiset ponnet maistuvat hallitukselle paremmin kuin toiset ponnet, mutta on myös muistettava, että toiset ponnet on rakennettu fiksummin kuin toiset, toiset ponnet ovat olennaisempia kuin toiset jne.

Tässä ponsikokoelmassa — sanon sen vielä toisen kerran, kun oli vastauspuheenvuorossakin — minua hieman häiritsee juuri kakkosponnen kuntaa koskeva osuus, koska minun suussani se oli näistä ponsista juuri se, joka saattoi synnyttää äskeisen keskustelun, voiko tästä tulla tosi, koska se on vähän utopistisen oloinen. Mutta minä toivotan menestystä tälle idealle, joka on syntynyt ilmeisen äkkiä ja joka on rohkeudella viety ja puettu jopa ponnen muotoon.

[44] **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Käytin esittelypuheenvuoron ja nyt käytän sellaisen toisenlaisen puheenvuoron, ed. Kuosmanen. Minulla on kai henkilökohtaiseen puheenvuoroonkin oikeus niin kuin teilläkin, vaikka useaankin.

Muutamia näkökohtia kuulemastani keskustelusta. Yksi on se, että kun markkinoidaan tämän laatuista hanketta, silloin mielestäni pitää olla erittäin varovainen siinä, mitä käytetään markkinoinnin argumentteina. Nimittäin otan yhden ainoan esimerkin, että kun luodaan jatkuvasti julkisessa keskustelussa toiveuni siitä 300—400:sta, niin kuin Tervala-merkkinen rakennusneuvos sanoi, 500 miljoonasta markasta säästöjä vuositasolla tienpidon hyväksi, siinähän luodaan odotus siitä, että ahaa, näin täytyy toteutua, itse asiassa, jos on taloudellisesti tiukkaa, raameja vähän supistetaan, kyllähän sitä siellä on. Se pitäisi mielestäni rakentaa juuri toisella tavalla, että jos näin sattuu tapahtumaan, että näin löytyy sitä hyvää, se käytetään järkevästi hyväksi, siinä kaikki, mutta ei luoda siitä eräänlaista raamiajattelua.

Tämä yksittäinen kommentti on tärkeä sen takia, että juuri tällä tavalla pitää mielestäni suhtautua kaikkiin argumentteihin eli käydä eräällä tavalla kriittistä tarkastelua joka ikisestä näkökohdasta, mikä on esitetty, kun valiokuntakuulemisessakin peräkkäiset asiantuntijat olivat samasta asiasta täsmälleen eri mieltä ja vastakkaista mieltä. Toisin sanoen ainoa mahdollisuus lähestyä tällaista asiaa on kriittinen lähestymistapa ja siitä yrittää löytää se polku, joka jollakin tavalla näyttäisi johtavan hedelmälliseen tulokseen. Sen polun valitsi liikennevaliokunta tätä mietelmystään tehdessään. Ei siinä sen ihmeellisempää ole. Tämä oli hyvin selvä ja aktiivinen valinta.

Arvoisa puhemies! Toinen hyvin merkittävä näkökohta. Jos itse hallituksen kahdessa lakiehdotuksessa on pykäliä muutama kappale, joissa sanotaan vaan, että on ja on ja on, mitä ihmettä sinne lakitekstiin voi mennä muokkaamaan mitään, kun ei siellä juuri mitään sanotakaan? Silloin tässä instrumentaatiossa ei ole mitään muuta käytettävissä kuin siirtymäsäännös, josta tulisi aika hurja siirtymäsäännös, jos siirtymäsäännöksessä lueteltaisiin näitten ponsien sisältö. Siis toisin sanoen järkevästi otettuna jää vaan ponsilla ponnettaminen niin, että jollakin tavalla viitoitetaan tulevaisuutta.

Mitä taas tulee näitten ponsien merkitykseen tässä tilanteessa, jossa ne ovat ainut käyttökelpoinen ratkaisu, kun mitään muuta ei ole olemassakaan, se on selvä. Mutta muutoinkin minusta on aika hurja tunne se, että edustajat koko ajan täällä vähättelevät oman työnsä ja lausumisensa merkitystä. Lehteriyleisö rupeaa uskomaan vähitellen siihen, että eihän tällä koko hommalla ole mitään valtakunnan merkitystä. (Ed. Aittoniemi: Ei tietenkään ole!) — Ed. Aittoniemen kohdalla tässä on sellainen tilanne tietysti, ettei paljon ole ollut. Paljon puhetta ja vähän villoja! Mutta ed. Aittoniemi on poikkeus koko sääntöön. 198 muuta toimivat aika mukavasti täällä. — Elikkä siis toisin sanoen minusta pitäisi kaikkien, olipa puolesta, vastaan tai siltä väliltä, ehdottomasti aina korostaa, että vakavasti lausumamme on tarkoitettu huomioon otettavaksi ja sillä sipuli aivan riippumatta siitä, mikä henkilökohtainen lopputulos on.

Arvoisa puhemies! Vielä muutama näkökohta siitä, miten otettiin kuntasektori tähän mukaan. Jälleen on kysymys vaihtoehdoista. Minkä ver-

ran vaihtoehtoja meillä on olemassa? Jos — niin kuin mietinnössä osoitetaan Tielaitoksen ja liikenneministeriön tilastojen perusteella — suurin osa pois potkittavista niin sanotusti on Itä- ja Pohjois-Suomesta, joiltakin Pohjanmaan syrjäkyliltä, jos lähdetään siitä, että työssäkäyntialueella pitäisi työllistää, mitä vaihtoehtoja on, joihin voitaisiin vaikuttaa? Ei voida mennä sanomaan, että joo, että ed. Kuosmasen sorafirmaan, ei muuta kuin sinne vaan koko jengi. Siellä rupeaa olemaan tungosta ed. Kuosmasen konttorin porstuassa, kun kaikki ovat siinä, ja sitä paitsi ei taida onnistua muutenkaan.

Siis toisin sanoen ainoa mahdollisuus näillä alueilla toimia on käyttää julkista lohkoa. No niin! Rakennusmestari seurakunnan konttoriin. Miltäs kuulostaa? Haudankaivaja ohjaamaan siinä, että tulee monttu kaivettua oikein. Sillä tavalla ollaan jotenkin soran kanssa tekemisissä. Ei tule mitään. Siis toisin sanoen ainoa järkevä vaihtoehto sillä julkisella lohkolla, joka on se alue, missä voidaan liikkua, on kunta. 70-luvulla käytettiin näitä mahdollisuuksia hyväksi. Muistan elävästi, kuinka siirrettiin työministeriön pääluokan kohdalla valtion momentilta kuntien momentille ja luotiin sellainen — se oli niitä työllisyyslain houkutusmalleja — houkutuslintumalli rahalle. Eli toimitaan tällä tavalla. Ei mielikuvitus, arvoisa puhemies ja arvoisa ministeri, joka on ilmestynyt katsomoon, löytänyt mitään muuta vaihtoehtoa. Kun pitää poliittinen ratkaisu löytyä, silloin käytetään vähäisetkin jyvät hyväksi, niin että siitä jonkinlainen taikina syntyy. Toisin sanoen tässä on yritetty käyttää nyt kaikki se luovuus, kaikki se usko, kaikki se kriittisyys hyväksi, mikä tämmöisessä voidaan ylipäätään käyttää. Jos pieleen meni, niin pieleen meni.

45 **Mauri Salo /kesk:** Herra puhemies! Hallituksen esitys n:o 25 Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta on herättänyt laajaa keskustelua ennen kuin lakiehdotus edes oli eduskunnalle annettu, ja varsinkin sen valiokuntakäsittelyn aikana on vaihdettu paljon mielipiteitä. Tiehallinto ja Tielaitos ovat jatkossa uudessa tilanteessa. Tiehallinto kilpailuttaa tuotannon Tieliikelaitoksen kautta ja Tieliikelaitos on kilpailijana kilpailijoiden joukossa. Kuka sitten kilpailun voittaa ja saa työt tehtäväkseen, se aina urakkatarjousten jälkeen nähdään.

Tämä on uusi tilanne, joka ei ole myöskään vailla heijastusvaikutuksia ympäristöönsä. Tämä johtaa kilpailuvääristymiinkin kenties, koska liikelaitos saa mukaansa aikamoisen määrän valtion nyt omistamia maa-ainesvaroja, jotka tasaarvosyistä nyt annetaan mukaan Tieliikelaitoksen toimintaan. Yksityinen sektori, varsinkin pienet yrittäjät, on tässä tilanteessa selkeästi eriarvoisessa asemassa kilpaillessaan Tielaitoksen urakoista. Toisaalta kun Tielaitos kilpailee niistä urakoista, jotka ovat yksityisellä puolella, tässä tulee juuri tämä kilpailutilanteen eriarvoisuus, koska soravarat ovat vain yhdessä paikassa ja niillä on yksi käyttäjä.

Toivottavasti tämä jää lyhytaikaiseksi ja tilanne siltä osin rauhoittuu. Kuitenkin on niin, kuten mietinnössäkin on todettu, että suuret yritykset ovat kiinnostuneita Tiehallinnon aikanaan antamista urakoista. Voi käydä niin onnettomasti, että Tieliikelaitos ei sinänsä olekaan kovin kilpailukykyinen. Sattuu muutamia huonoja jaksoja ja liikelaitos kokonaan loppuu. Sitä ei ole arvioitu mietinnössäkään, mutta itse kun hyvin kriittisesti, tosin myös avoimesti, hallituksen esitystä ja mietintöä olen lueskellut, jää tietynlainen epävarmuus Tieliikelaitoksen kyvystä pitkällä aikavälillä elää. Mitä se tekee maamme huoltovarmuudelle, sen aika tulee näyttämään. Espanjalaisen tielaitoksen on paljon helpompi kilpailuttaa, koska siellä ei tarvitse pitää huolta lumen aurauksesta eikä suolauksesta, jotka ovat sinänsä erikoislaatuisia tehtäviä.

Henkilöstön asema on nostettu monessa puheenvuorossa esille. On tietenkin selvää, että henkilöt, jotka ovat vuosikausia olleet tehtävissään, ovat ammatti-ihmisiä. Kun heidän asemansa uudistuksen yhteydessä tulee epävarmaksi, se herättää tietenkin paljon kysymyksiä. Ammattitaito on se, mitä meillä Suomessa pitäisi voida arvostaa ja myös hyväksikäyttää.

Itse olen monta kertaa heittänyt ilmaan kysymyksen, mikä nykyisessä järjestelmässä on niin paljon huonompaa, että uudessa järjestelmässä saadaan aikaan 30 prosentin säästöt. Työnjohdollinen näkökulma ja työn organisointi tulee vääjäämättä mieleen, koska en löydä tälle asialle muuta selitystä. Yhtenä vaihtoehtona tietenkin olisi voinut olla, jos se on kipukohta, että tähän kipukohtaan olisi voimakkaammin puututtu. Keskustelulla, jota tiehallinnossa ja Tielaitoksen piirissä on vuosikausia käyty, on tietenkin voitu pelata osaltaan aikaa ja voitu siirtää ja siirretty oikeista asioista puhuminen tuonnemmaksi. Us-

kon, että jatkossa niihin kaikkiin joudutaan paneutumaan toisella tavalla.

Erityisen hyvää valiokunnan mietinnössä on uudelleen kirjoitettu 2 §, joka velvoittaa Tiehallinnon huolehtimaan tiestöstä, niin uusien suunnittelusta kuin vanhojen ylläpidostakin. Tämä on siinä mielessä hyvä, että se tulee nyt selkeästi lakiin ja laki velvoittaa hallitusta ja eduskuntaa osoittamaan rahat, jotta se tiestö, joka meillä tällä hetkellä on, kyetään pitämään ainakin samassa tai paremmassa kunnossa ja toisaalta, koska siellä on myös kehittämisestä maininta, meidän tiestömme tulee entistä parempaan kuntoon. Meillä varsinaissuomalaisilla on varsin vankkaa viestiä ollut jo pitemmän aikaa Tiehallinnon suuntaan, että tiemäärärahoja pitäisi voida saada omaan piiriin lisää, jotta tieasiat saataisiin kuntoon. Toisaalta ministerikin asiaa on sujuvasti kuunnellut ja myötäelää, mutta rahat puuttuvat. Toivottavasti tässä pykälässä olisi avain myös siihen, että tieasiat saataisiin parempaan kuntoon.

Mutta useammassa puheenvuorossa on todettu hallituksen esityksestä nimenomaan, niin kuin tämä olisi keskustan esitys. Tämähän on hallituksen esitys, ja keskustalaiset ovat ansiokkaasti osallistuneet näiden kipukohtien korjaamiseen. Pitäisikö tämä laki hyväksyä tai hylätä, on tietenkin jokaisen kansanedustajan oma asia. Totean vain, että ilman tämän muotoista lain uudistustakin asioita uudelleen järjestellen olisi saavutettu kenties parempi lopputulos.

[46] **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa herra puhemies! Tielaitoksen uudistamisesta tehty periaatepäätös on pitkien ja perusteellisten neuvottelujen lopputulos. Uudistaminen oli jo esillä Matti Auran ollessa liikenneministerinä. Kaikki hallituspuolueet ovat olleet tiiviisti mukana uudistusta valmisteltaessa. Lähes yksimielisesti kaikki hallituspuolueet, jotka ovat olleet liikennevaliokunnassa, ovat hyväksyneet tämän esityksen.

Lukuisat eri selvitykset ovat kiistatta osoittaneet, ettei Tielaitoksen toiminta ole nykymuodossaan ollut erityisen tehokasta. Tehoton toiminta on vienyt osan varsinaiseen tienpitoon ja -rakentamiseen kuuluneista rajallisista resursseista. Tiemäärärahat ovat koko viime vuosikymmenen pudonneet huomattavasti, mikä korostaa uudistuksen tarpeellisuutta, ja jo ennen Tielaitosta hallintoa on uudistettu muun muassa rautateillä, merenkulussa, postissa ja teleliikenteessä.

Tämän uudistuksen keskeisenä sisältönä on Tielaitoksen jakaminen kahteen eri osaan: virastona toimivaan Tiehallintoon ja teiden rakentamis- ja ylläpitopalveluita tuottavaan Tieliikelaitokseen. Tieliikelaitos toimii liikelaitoksena ja kilpailee urakoista yksityisten yritysten kanssa. Kahtiajako palvelee kahta tärkeää päämäärää. Sen avulla tienpidon yhteiskunnalliset tavoitteet ja toisaalta taloudellisen tehokkuuden pyrkimys voidaan selvästi erottaa toisistaan.

Ymmärrettävästi hanke on herättänyt kysymyksiä ja epävarmuutta Tielaitoksen henkilökunnassa. Palvelussuhdeturva on noussut asian käsittelyn yhteydessä hyvin korostetusti esille. Henkilöasioita onkin käyty läpi monissa eri työryhmissä, yhteisissä henkilöjärjestöjen kokouksissa. Suurin osa henkilöstöstä tulee sijoittumaan perustettaviin organisaatioihin. Henkilöstö on tärkein voimavara, ja siitä tulee pitää huolta, mutta samalla on muistettava, että kyse on ensisijaisesti tienpidosta, ei organisaatioiden ylläpidosta. Henkilöjärjestelyille on varattu poikkeuksellisesti aikaa neljä vuotta. Liikenneministeriön mukaan suurin osa 1 700 vähennettävästä henkilöstöstä siirtyy tuona aikana eläkkeelle, sillä Tielaitoksen työntekijäkunta on mielestäni varsin iäkästä. Muita odottaa siirto tai uudelleenkoulutus.

On laskettu, että uudistus säästää valtion menoja vuosittain useita satoja miljoonia markkoja. Täällä on kerrottu, että noin 300—500 miljoonaa markkaa. (Ed. Aittoniemi: Mistä se tulee?) Koko summa on tarkoitus ohjata suoraan ja lyhentämättömänä tienpitoon. Tämä on erittäin positiivinen uutinen kaikille meille tienkäyttäjille.

Positiivista on myös se, että hallitus on uudistuksen yhteydessä vihdoin huomannut, miten kipeästi Suomen rappeutuva tiestö tarvitsee lisäpanostusta. Hallitus onkin luvannut 700 miljoonan markan ylimääräistä rahoitusta tieverkon rakentamiseen ja sen ylläpitoon. Tuosta summasta 90 miljoonaa markkaa käytetään Tielaitoksen henkilökunnan sopeuttamiseen.

Arvoisa puhemies! Tärkeintä on, että liikenneväylien turvallisuus ja teiden kunto ei huonone nykyisestään muutoksen tapahduttua. Mielestäni sellaista uhkaa ei edes ole näytettävissä toteen. Sen sijaan on täysi syy edellyttää, että uudistus näkyy tiestön paranemisena. Tienpidon laadusta on syytä pitää huolta aina, nyt ja tulevai-

suudessa, ja se saadaan aikaan ainoastaan tiemäärärahoja korottamalla 4 miljardista takaisin 6 miljardin markan tasolle, koska liikenne on kasvanut erittäin voimakkaasti viime vuosikymmenien aikana. Pitkällä aikavälillä tienpidon kilpailuttamisen tulokset ovat kaikkien osapuolien kannalta myönteisiä ja tienkäyttäjät saavat samalla rahalla nykyistä enemmän ja nykyistä parempia tiepalveluja.

47 **Katri Komi /kesk:** Arvoisa puhemies! Välillä, kun tämä keskustelu Tielaitoksen liikelaitostamisesta kävi kuumimmillaan, mietin jopa sitä, tuliko nyt hätä käteen, kun on kyse miestyöpaikoista. Minuunkin otti moni kuorma-autonkuljettaja yhteyttä ja kertoi, että noin 55-vuotiaille on tarjottu työttömyysputkea, ja asentajille kerrottiin, ettei töitä ole tarjolla. Joillekin ilmoitettiin, että työalueen ulkopuolella on työtä, mutta ei ainakaan omalla alueella, kuljettajista puolet joutuu pois jne.

En tiedä, löytyykö erityistoimenpiteiden kohteiksi joutuneille naisille helpommin korvaavia työpaikkoja. Näin minulle on ainakin väitetty, mutta mietin sitä, kun maakunnissa on jo poispotkittuja postilaisia, naisia useimmiten, kuinka se onnistuu. Kuitenkin työntekijöiden tilannetta joka tapauksessa täytyy seurata erityisen tarkasti Itä-Suomessa, jossa poistuma on odotettavasti hyvin suuri, alueellisesti suurin: 202 työntekijää sen jälkeen, kun 57 siirtyy vanhuuseläkkeelle, eli Itä-Suomen ja tietenkin myös Pohjois-Suomen tilannetta täytyy seurata tarkkaan.

Syntyneiden ponsien ja pykälämuutosten jälkeen mietintöteksti on kuitenkin tätä kulunutta sanontaa käyttäen hyväksyttävissä. On yritetty vaikuttaa alempiasteisenkin tiestön kuntoon ympäri Suomen, huolehtia siitä, ettei kunnille tule ylimääräistä taakka työllistämisestä, maa-ainesalueiden jako yritetään tehdä kilpailukyky huomioiden jne. Totean vain lopuksi, että Tielaitoksen väen epävarmuus saakoon edes jonkinlaisen päätepisteen.

48 **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys laiksi Tiehallinnosta ja Tieliikelaitoksesta on nyt vilkkaan keskustelun kohteena ja ansaitsee tarkastelun laajalti, monista eri näkökulmista, joista tietysti tärkeitä ovat tieliikenteen turvallisuus, liikenteen sujuvuus ja se, että meillä koko maassa on toimiva, kunnossa oleva tieliikenneverkosto. Näiden tulee olla lähtökohtia, kun tätä kysymystä tarkastellaan.

Henkilökohtaisesti tarkastelen tätä kysymystä varsin kriittisesti. Mielestäni ei ole välttämättä tarvetta lähteä uudistamaan uudistusten vuoksi, vaan pitäisi katsoa myös, olisiko ollut mahdollista nykyjärjestelmällä päästä samoihin tai kenties parempiinkin tuloksiin. Toisaalta täytyy muistaa yhteiskunnan muutokset ja se, että Tielaitos on hieman eri asemassa kuin Rautatiet. Tämäkin täytyy osaltansa tiedostaa, vaikka hyvin paljon yhtäläisyyttä on.

Haluan tuoda esille sen, että olennaista on se, että liikenne toimii koko maassa, myös maan reuna-alueita myöten, syrjäisimpiäkin seutuja myöten, ja että turvataan se, että alemman asteinen tieverkosto on myös kaikkina vuodenaikoina mahdollisimman toimiva, niin että kelirikkorajoitukset voisivat olla mielellään poissa tai ainakin mahdollisimman lyhytaikaiset. Erityisesti tuon esille ihmistä lähellä olevat yksityistiet. Nämä osaltansa liittyvät myös tähän kysymykseen. Yksityisteiden valtionavut tienhoitoon ovat viime aikoina puuttuneet ja kuntien voimavarat osaltaan avustaa käyvät entistä rajallisemmiksi nimenomaan maaseudulla. Osaltaan tietysti yksityistiet muutaman vuoden menevätkin vähemmällä peruskunnostuksella, mutta näin ei mennä loputtomiin. Tämän osaltani tiedän Multian Riuttakoskella olevan yksityistien toimitsijamiehenä.

Näkisin, että meidän tulee tarkastella tätä lakiesitystä varsin kriittisesti ja perusteellisesti myös siitä näkökulmasta, jota ehkä saatetaan pitää tarpeettomana, mutta joka on minun mielestäni hyvin tärkeä näkökulma: Mikä on nykyisen Tielaitoksen henkilöstön asema ja tulevaisuus? Tällä hetkellä minua on evästetty henkilöstön taholta siitä, että nyt jo henkilöstö on minimissä, ylikuormitettu, jos ajatellaan tehokasta tienhoitoa. Tienhoitohan on sikäli epäkiitollinen asia, että siitä yleensä löytyy moitittavaa, kiitoksen sanoja ei anneta, vaikka olisi aihettakin. Jokainen valittaa, että hänen tiensä on se kaikkein huonoin tie. No, asia on tietysti hänen näkökulmastaan näin ja hänen elämänpiiristään näin, mutta kokonaisuutta on ehkä yksityisen henkilön vaikea nähdä.

Silloin meidän pitäisi pyrkiä siihen, että mahdollisimman tasapuolisesti pidettäisiin liikennetarve huomioon ottaen tieverkosta huolta. Mielestäni nykyiselläänkin tässä on onnistuttu käytettävissä olevat resurssit huomioon ottaen. Vaikka esimerkiksi Keski-Suomen tievarat ovat

pienentyneet varsin rajusti, tässä on onnistuttu ihan tyydyttävällä tavalla, ja tästä on annettava tunnustus nykyiselle tienpidolle ja nykyiselle tiehallinnolle. Toivon, että asian jatkokäsittelyssä meillä on myös tervettä kriittisyyttä emmekä suinkaan ole syöksymässä uudistukseen uudistuksen vuoksi, vaan katsomme, mikä on terveellä tavalla tienkäyttäjien paras.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

---

49 **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Turvallisen tiellä liikkumisen pitää olla tavoite kaikissa ratkaisuissa, mitä jatkossakin Tielaitoksen puolella ollaan tekemässä. Siitä meidän pitää saada varmuus, että se taataan kaikissa olosuhteissa.

Toisaalta tulee muistaa myös, kun puhutaan yrittäjyydestä, että silloin pitää olla aito mahdollisuus yrittää myös kunnossapidossa ja rakentamisessa sillä tavalla, että välikäsiä ei tule liian paljon. Jos välikäsiä tulee liian paljon, niin silloin se, joka todella sen työn tekee, tulee häviämään näissä ratkaisuissa hyvin paljon ja silloin onnistumiselta menee mahdollisuus.

Toisaalta jos kilpailutetaan liiaksi, vereslihalle, näitä asioita, niin minä en ainakaan henkilökohtaisesti jaksa uskoa siihen, että silloin säilyisi edes mahdollisuus varsinkaan haja-asutusalueilla, joilla näitä urakoita on vähemmän saatavissa, koska siellä ei kerta kaikkiaan yrittäjiltä löydy resursseja eikä löydy kalustoa.

Mehän kaikki tiedämme, että jotakin meidän pitää varmasti pystyä myös tekemään, jotta asiallisesti päästään liikkumaan eteenpäin, mutta tuntuu jollakin tavalla oudolta, että on kirjoitettu mietintöön sillä tavalla, että taataan tälle henkilöstölle työpaikat siirtymäajalle ja että tässä vähän niin kuin huudetaan myöskin kuntia apuun ja vastuuseen. Se on minusta yksi semmoinen kohta, joka ei oikein ota tulta sillä tavalla, koska näen, että valtion on kannettava vastuunsa loppuun saakka tästä yhtiöittämisprosessista eikä sysättävä työllistämisvelvoitetta kunnille. Kunnilla tänä päivänä on aivan tarpeeksi tekemistä työllisyyden hoitamisessa.

Toisaalta kun tiedämme, että muutosta on tapahduttava ja on haettava uutta voimaa, uutta mahdollisuutta, niin silloin on lähdettävä siitä, että tehokkuutta pitää löytää tässäkin lisää. Varmasti tämä on yksi keino, kun se oikein pystytään loppuun saakka viemään. Mutta murheenkryyni varmaan tulee jatkossakin olemaan nämä vähemmän käytetyt tiet haja-asutusalueilla, pystytäänkö tieverkko takaamaan sillä tavalla, että se on jatkossakin siinä kunnossa, että sitä tiestöä pystytään normaalisti käyttämään. Se on yksi asia, joka tässä ratkaisussa on kyllä pystyttävä hoitamaan. Samalla massojen saaminen on taattava. Ne eivät saa olla yksissä eivätkä kaksissa käsissä, vaan todella yritystoimintaa harjoittaville pitää pystyä takaamaan, että he saavat massoja silloin, kun on tienpidosta ja tien tekemisestä kyse.

Varmaan mikään ratkaisu ei ole lopullinen eikä viimeinen. Uskon myös tässä, että tämä saattaa olla tällainen, sanoisiko lainausmerkeissä, väliaikainen ratkaisu. Mutta toivotaan, että nämä suunnitelmat ovat oikean suuntaiset, jotta voidaan edelleen kehittää tehokasta ja turvallista tienpitoa toisaalta myös sillä tavalla, että yritystoiminta pystytään tässä takaamaan ja sen jatkuvuus huoltamaan. Mutta myöskin niille henkilöille, jotka todella tässä panostavat ja jatkossa ovat mukana, työpaikat tulisi taata.

Varmaan tulevaisuudessa tarvitaan vielä hyvää yhteistyötä, hyvää kehittämistä. Riitelemällä tässä ei päästä eteenpäin, mutta realismin pitää olla kaikissa asioissa ja ratkaisuissa mukana, kun tästä eteenpäin lähdetään.

50 **Liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen:** Arvoisa puhemies! Lyhyesti muutamaa asiaa käydystä keskustelusta haluaisin kommentoida.

Ensinnäkin täällä on käyty aika paljon keskustelua siitä, onko hallituksen esitys ja valiokunnan puoltama ratkaisumalli oikea malli, pitäisikö niin edetä vai ei. Sen sijaan aika vähän on puhuttu siitä, mikä on se toinen vaihtoehto. Mikä on se ei-vaihtoehto? Mitä se ei-vaihtoehto pitää sisällään?

Jos tehdään se ratkaisu, että Tielaitos pidetään virastona, niin jos esimerkiksi tutkaillaan niitä lausuntoja, joita valiokunta on vastaanottanut esimerkiksi Kilpailuviraston näkökulmasta, että virastomalli on näistä organisaatiomalleista kaikkein huonoin kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta, nähdään, että jos siinä mallissa jatkettai-

siin, niin silloin pitäisi mennä tilanteeseen, jossa kilpailutoiminta suljettaisiin kokonaisuudessaan. Silloin myöskin käytännössä rajattaisiin niin, että virasto ei lähde kilpailemaan muilla töillä. Me olisimme sen kaltaisessa mallissa todennäköisesti aika nopeasti siinä tilanteessa, jossa meidän olisi tehtävä ikäviä henkilöstöratkaisuja. Silloin olisimme siinä tilanteessa ilman, että meillä olisi mitään henkilöstötukipakettia rahallisesti käytettävissä.

Sen kaltainen ajatus, että jäisimme ennalleen, niin kuin mikään ei muuttuisi, ei ole mikään vaihtoehto tässä keskustelussa, vaan tilanne muuttuu joka tapauksessa. Kysymys on vain siitä, miten sitä muutosta hallitaan. Hallitus on lähtenyt siitä, että asteittainen siirtyminen liikelaitokseen siirtymäkauden kautta, sen hallittu hoitaminen niin, että henkilöstövaikutukset otetaan huomioon, on paras mahdollinen tapa tätä asiaa hoitaa.

Tämän koko uudistuksen lähtökohtahan on ollut nimenomaisesti katsoa tienpitoa veronmaksajien ja tienkäyttäjien näkökulmasta, pyrkiä siihen, että varsin tiukassa valtiontalouden tilanteessa kyettäisiin mahdollisimman paljon resursseja kohdistamaan itse tienpitoon, jotta — niin kuin niin monessa puheenvuorossa täällä on ilmaistu — todella pääsisimme tilanteeseen, jossa kykenisimme pitämään tiestömme arvon ja kunnon vähintään sillä tasolla, millä se on tänä päivänä. Tästä näkökulmasta katsottuna Tielaitoksen nykyinen organisaatiomuoto ei tuota parasta mahdollista tulosta. Sen takia on lähdetty hakemaan toimivampia malleja. Nimenomaan tähän liittyy se ajatus, että tämän uudistuksen toteuttamisen kautta kyetään irrottamaan enemmän resursseja siihen itse asiaan, teiden ylläpitoon.

Täällä on joissakin puheenvuoroissa jälleen, niin kuin lähetekeskustelussakin, viitattu siihen, että tässä asiassa olisi kysymys jotenkin eduskunnan tai kansanedustajien kiristämisestä, mitä tulee siihen 700 miljoonan rahoitukseen, joka liittyy kehittämishankkeisiin ja perustienpidon määrärahojen lisäämiseen. Jälleen joudun sanomaan sen, että sen ratkaisun maali, sen ratkaisun tavoite, ei ole täällä eduskunnassa, vaan sen ratkaisun maali on syntyvän uuden markkinatilanteen pehmittämisessä, että siinä tilanteessa, kun nämä laajemmat markkinat avautuvat ja Tieliikelaitos tulee niille markkinoille toimimaan, me olisimme tilanteessa, jossa määrärahataso on kasvava eikä laskeva. Sekä yksityisten toimijoitten osalta että liikelaitoksen osalta on totta kai huomattavasti pehmeämpi tilanne tulla sen kaltaisille markkinoille, jossa jaettava kakku on kasvava, kuin tulla sen kaltaiseen markkinatilanteeseen, jossa pelataan täydellistä nollasummapeliä tai jossa jaetaan pienenevää kakkua. Se on se logiikka, joka tähän budjettirahoitukseen on liittynyt. Siinä mielessä ne ajatukset, että tässä olisi jostain kiristyksestä kyse, eivät kylläkään pidä paikkaansa.

Valiokunnan mietintöä en halua lähteä sen enempää kommentoimaan. Haluan oikeastaan ainoastaan todeta mietinnön toisen ponnen osalta, joka liittyy henkilöstökysymyksiin, että meillä on tänään ollut liikenneministeriössä jo koolla henkilöstötyöryhmä, jossa ovat sekä Tielaitos että Tielaitoksen keskeiset henkilöstöryhmät edustettuina, jossa on myös katsottu sitä, mitä tuon kaltaiset kirjaukset käytännössä tarkoittaisivat. Tietysti tulemme lähtemään siitä, että eduskunnan tahto toteutetaan, kuitenkin tietysti niin, että emme voi tehdä ratkaisuja, jotka ovat vastoin olemassa olevaa lainsäädäntöä. Noudatamme olemassa olevaa lainsäädäntöä, mutta muilta osin tietysti lähdemme siitä, että valiokunnan esittämät ponnet tullaan täysimääräisesti toteuttamaan. Sitä hyvää henkilöstöpolitiikkaa tämän ratkaisun osalta, johon on koko ajan hallituksen työskentelyssä tähdätty ja sitouduttu, sitä samaa linjaa tullaan jatkamaan tämän käsittelyn jälkeenkin.

51 **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Toivon, että ministerillä on vielä hetki aikaa kuunnella, vaikka hän kunnioitettavasti onkin vielä vartin yli kymmenen paikalla. Anteeksi vielä puhemiehelle: Edellinen puheenvuoropyyntöni meni ohi, kun edellinen puheenvuoron käyttäjä juoksi puheensa niin nopeasti, etten kerennyt itse juosta tuolta alakerrasta käyttämään omaa vuoroani.

Olen kuunnellut työhuoneessa lähes koko keskustelun. Se on ollut mielenkiintoisen värikäs. Aamulla kun luin lehdistä, että Tielaitokselta irtisanottavat henkilöt työllistettäisiin kuntiin, meinasin pyörtyä. Ajattelin, että se tuntuu aika mahdottomalta ajatukselta. Kun olen keskustellut tämän päivän aikana eri henkilöiden kanssa tästä, ei se ajatus oikeastaan kovinkaan paljon mahdollisemmaksi ole tullut. Oikeastaan rupesin miettimään sitä, minkä vuoksi ei etsitty ym-

päristökeskusta tai ympäristöministeriön hallinnonalaa tähän vaihtoehdoksi, koska siellä olisi ollut ehkä sopivampia töitä näille henkilöille.

Kun mietitään kuntien tilannetta tällä hetkellä ja esimerkiksi kuntien teknisen puolen tilannetta, niin esimerkiksi Oulun kaupunki ja monet muutkin kunnat ovat ulkoistaneet jo teknisen puolen lähes kokonaan. Tarkoittaako tämä sitä, että sitten näitä henkilöitä ruvettaisiin palkkaamaan sinne tekniselle puolelle uudelleen, vai tuleeko heistä urheilukenttien hoitajia vai kenties mummojen ulkoiluttajia? Miettikää sitä, mitä se käytännössä voisi tarkoittaa. Mihin nämä henkilöt, jotka eivät ole tarpeeksi tuloksekkaita enää Tielaitokselle, sijoitetaan kunnissa?

Mielestäni ei voi olla niin, että kunnista tulee ikään kuin kaatopaikkoja sellaisille työntekijöille, jotka eivät enää kilpailuyhteiskunnassa edes muualle julkisen sektorin puolelle mahdu, että heidät sitten sijoitettaisiin kuntiin. Ymmärrän, että valiokunnassa tämä ratkaisu on ollut huonoista ratkaisuista paras ratkaisu. Ymmärrän sen täysin, että koska siellä ei ole ollut juurikaan vaihtoehtoja, tämä on ollut paras ratkaisu näistä. Mutta tietysti täällä kun päätöksiä tehdään, pitäisi miettiä sitä, mitä se käytännössä sitten tarkoittaa. En muista, oliko tässä Kuntaliiton lausuntoa siitä, mitä Kuntaliitto asiasta ajattelee. Ilmeisesti liikenneinsinööri Silja Siltala on lausunut painavan sanansa asiaan.

Tielaitoksellahan on jo vuosia laitettu henkilöitä työttömyyseläkeputkeen. Mietinkin, kuinkahan paljon täällä mahtaa olla sellaisia ihmisiä, jotka näihin järjestelyihin sopisivat. Kun ministeri Olli-Pekka Heinonen kävi vasemmistoliiton eduskuntaryhmässä puhumassa tästä asiasta, hän lupasi, että putkeen ei ihmisiä laiteta. Kun kokoomus on vaatinut täällä työttömyyseläkeputken sulkemista ja kun julkinen sektori tätä putkea eniten tällä hetkellä käyttää, on aika ristiriitaista se, jos kokoomusministerin alainen laitos tietoisesti käyttää putkea koko ajan — eikä pelkästään yksi laitos, Tielaitos, vaan myös Posti ja Tele aikoinaan ja monet muutkin ovat käyttäneet työttömyyseläkeputkea väylänä saneerata vanhempia ikäluokkia pois kilpailun ja tehokkuuden tieltä.

Tässä talossa ja erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja muuallakin kokoomuslaisten lausunnoista saa sitten kuitenkin sen käsityksen, niin kuin ihmiset olisivat ihan huvikseen siellä putkessa ja olisivat eläkehakuisia. Tämä on minusta loukkaavaa, kun samanaikaisesti kokoomusministerin alaisesta laitoksesta tänne putkeen ihmisiä työnnetään. Ymmärrän kyllä tietysti näiden ihmisten huolen, että mieluumminhan he putkeen menevät kuin täysin jäävät ilman turvaa tai ovat työpaikoilla sellaisessa tilanteessa, että heidän toivotaan sieltä lähtevän tai siirtyvän eläkehakuisiksi putki-ihmisiksi.

Mielestäni tässä olisi ollut sellainen ratkaisu, että siirtymäaika olisi ollut sen verran pidempi, että nämä henkilöt olisi luonnollista kautta, vaikkapa sitten putken kautta, mutta niin sovittuna, että heitä ei syyllistetä sitä kautta, saatettu kunniallisesti eläketielle. Olen aikaisemmassa työssäni nähnyt aika monia sellaisia yli viisikymppisiä irtisanottuja henkilöitä, jotka tuntevat kyllä itsensä 30 vuoden työrupeaman jälkeen aika loukatuiksi siitä, että heistä tehdään tarpeettomia, varsinkin jos heidät sysätään sinne vielä sillä tavalla, että heillä ei ole toimeentuloturvaa kuin ehkä ansiosidonnaisella työttömyysturvalla pari vuotta. Se on mielestäni kohtuutonta niitä ihmisiä kohtaan, jotka ovat työskennelleet yhden ja saman työnantajan palveluksessa pitkän aikaa.

Työttömyyseläkeputki on kuitenkin parempi ratkaisu kuin se, että laitetaan pois viisikymppisiä ihmisiä, jotka eivät pääse minnekään eivätkä myöskään siirtymäkauden jälkeen ole vielä missään turvassa. Tällainenhan tämä kilpailuyhteiskunnan valtio näyttää olevan silloin, kun valtion johdossa on sellaisia tahoja, joille inhimillisyys ei ole mitenkään tuttua enää tänä päivänä, vaan kilpailu ja kuluttaminen on kaikkein tärkein arvo.

Ongelma on se, että nyt kun tässä on erilaisia paketteja synnytetty eli on nämä kehittämisrahat, vai mitä ne olivat, mistä ministeri juuri äsken mainitsi, niin nämähän kohdistuvat kasvukeskuksiin ja kasvukeskusten liepeille ja juuri eri paikkoihin, mistä nämä henkilöt irtisanotaan. Eli aluetaloudenkin kannalta tämä on aika ongelmallinen tilanne, kun pois potkitut tietysti ovat lähinnä Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa edes pienimpiin teihin ei enää riitä rahaa. Esimerkiksi Kainuussa on tällä hetkellä tasan yksi siltatyömaa, ainut tiekohde tällä hetkellä. Ymmärrän tietysti, että jos täällä kovasti kritiikkiä käyttää Tielaitosta kohtaan, ei ole varmaan ensi vuonna senkään vertaa tiekohteita. (Ed. Hyssälä: Sinne on Kekkosen aikana jo kaikki rakennettu!) — Niin, mutta Kekkosesta on niin pitkä aika, ed. Hyssälä, että ne tiet ovat kerenneet mennä jo huonoon kuntoon, ja kaikkia teitä ei silloinkaan tehty. (Ed.

Kuosmanen: Ei siellä ole liikennettä!) — Ed. Kuosmaselle voisin sanoa, että liikennettä on, sillä meillä on erittäin paljon puutavaraa ja myös kiveä ja monta muuta jatkojalostettavaa tuotetta, joita, ed. Kuosmanen, tarvitaan täällä Etelä-Suomessa kaunistamaan ihmisten koteja takkoina ja erilaisina muina tuotteina. Ed. Kuosmanen, vaikka siellä ei olisi enää kovin paljoa ihmisiä, siellä on kuitenkin liikennettä ja raskasta liikennettä myös jonkin verran.

Toivon, että näillä ponsilla olisi merkitystä, se merkitys, minkä liikennevaliokunnan puheenjohtaja on painokkaasti on sanonut. Toivon, että ministeri myös pitää sanansa niissä asioissa, mitkä hän on muun muassa meidän ryhmässämme käydessään luvannut.

52 **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvin hartaudella olen yleensä kuunnellut ed. Huotarin puheenvuoroja. Hänellä on vilpitön pyrkimys pitää kansan puolta. Mutta välillä se menee pikkuisen niin kuin överiksi. Nyt siinä oli kuitenkin tällainen, että kuntasektori oli muuttunut Suomen kuntaliitoksi, ja kun täällä sanotaan, että muulle julkiselle lohkolle kuin Tiehallintoon tai Tieliikelaitokseen, niin siihen eivät sitten kuuluisi ympäristökeskukset. Voi herranen aika!

53 **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun luin aamulla lehdestä, siinähän ei tietenkään kovinkaan tarkkaan kerrottu, niin kuin ei yleensäkään näistä asioista tiedotusvälineissä muuta kuin sensaatiomaisimmat asiat, silloin ihmettelin, onko kunta se oikea paikka, koska valtiosektorin sisällähän asioita pitäisi järjestää. Sen takia mainitsin erityisesti ympäristöministeriön, koska mielestäni siellä on sen tyyppisiä töitä, joihin nämä henkilöt olisivat varmasti aika sopivia. En ole liikennevaliokunnan jäsen enkä tiedä, mitä keskusteluja siellä on käyty. Puhun täällä rivikansanedustajana, mikä on ilmeisesti kuitenkin ainakin toistaiseksi sallittua, ed. Pulliainen.

54 **Liisa Hyssälä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lapsuuteni muistikuviin liittyy oleellisesti TVH:n mies, joka nojaa lapioon holkkitupakka suussa, ja keltainen TVH:n auto, joka tulee syrjäkylille ja toimii eräänlaisena valona. Aika on näistä paljon muuttunut, ja meidän on annettava tietenkin periksi uudistuksille ja myönnettävä se, että aikamme vaatii tietysti joitakin uudistuksia emmekä kaikkea entistä voi ylläpitää. Niinpä tähänkin uudistukseen liittyy sekä myönteisiä että kielteisiä puolia.

Jos tarkastelee kokonaisuutta, niin Suomihan on meillä johdonmukaisesti Euroopan unionissa tukenut pohjoista ulottuvuutta ja pohjoisen alueen luonnonvarojen, kuten energia- ja metsävarojen, hyödyntämistä. Jotta nämä saadaan toimimaan, on liikenneyhteyksien kehittäminen avainasemassa. Jos tällä uudistuksella edes osittain pystytään kehittämään liikenneyhteyksiä, niin silloin tässä on myönteisestä asiasta kysymys.

Oman maakuntani kannalta haluan korostaa eurooppalaista yhteistyötä itä—länsi-yhteyden osalta, ja jos tällä uudistuksella myös osaltaan pystytään vaikuttamaan siihen, se on myönteinen asia. Meillä on Turun—Pietarin moottoritien rakentamisen rahoitus juuri meidän maakuntamme kohdalla kangerrellut, ja toivon siihen selkeää ratkaisua lähitulevaisuudessa.

Mutta erikoisesti haluan tässä yhteydessä huomauttaa alempiasteisista teistä ja niiden kunnosta ja haja-asutusalueiden tienpidosta. Siihen toivon myös tämän uudistuksen yhteydessä erityistä seurantaa eduskunnalta, miten uudistus näiltä osin toteutuu, ja myös toimenpiteitä, jos vaikutukset ovat kielteiset.

55 **Mauri Pekkarinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Kun nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys oli lähetekeskustelussa, totesin silloin keskustan eduskuntaryhmän suulla, että siinä esitetyssä muodossa lakiesitys ei keskustalle kelpaa. Me pidimme välttämättömänä, että lakiesityksen valiokuntakäsittelyn aikana itse lakiin harvoihin pykäliin, mutta myös mietintöön, tehdään sellaisia muutoksia, jotka puuttuvat niihin ongelmiin, mitkä meidän silmissämme hallituksen alkuperäisessä esityksessä olivat.

Toisekseen totesin tämän lain lähetekeskustelun yhteydessä, että hallituksen on turha kuvitella, että se erimielisenä tuo eduskuntaan sellaisia esityksiä, joihin se kuvittelee saavansa muitta mutkitta keskustaopposition tuen ja joissa osa hallituspuolueiden edustajista saa vapaan vallan vastustaa hallituksen esityksiä. Niin monessa asiassa tässä salissa toteutuva tilanne, jossa hallituspuolueiden edustajat ovat samaan aikaan sekä

oppositiossa että hallituksessa, ei meitä tyydyttänyt eikä meille käynyt silloin, kun lakiesitys oli lähetekeskustelussa, eikä se käy vieläkään.

Kun nyt tarkastelee hallituksen esityksestä kirjoitettua mietintöä, liikennevaliokunnan suorittamaa työtä, voi lain sisällön osalta ensinnäkin todeta, että liikennevaliokunta on tehnyt hyvää työtä. Lakiesitykseen on tehty muutoksia, ja nimenomaan niihin kohtiin muutoksia, jotka ainakin minun silmissäni olivat kriittisimpiä alkuperäisessä esityksessä. Kun tiehallinto ja toisaalta tuotanto ja kunnossapito eriytetään toisistaan viimeksi mainittujen liikelaitostamisen kautta, niin ellei Tiehallinnolle annettaisi selviä imperatiivisia vaatimuksia pitää huolta vähemmän alemman asteisestakin tiestöstä, pitää huolta maakuntien teiden kunnon säilymisestä ja riittävyydestä, ellei lakiin olisi kirjattu näiltä osin radikaalisti tiukempia määreitä kuin hallituksen alkuperäisessä esityksessä oli, olisi mielestäni ollut ilmiselvää, että alueellisesti tienpito olisi uudistuksen seurauksena radikaalisti eriytynyt ja erilaistunut ja erityisesti tässä katsannossa alemmanasteisen tiestön kunnosta huolehtiminen olisi tuntuvasti heikentynyt tämänhetkiseenkin tasoon nähden.

Nyt kuitenkin liikennevaliokunta on korjannut erityisesti Tiehallinnosta annetun lain 2 §:ää, lakiesityksen tärkeintä pykälää, täsmentänyt sitä tavalla, joka mielestäni korjaa nuo epäilyt, pahimmat ainakin, mitkä alkuperäiseen esitykseen liittyivät. Nyt Tiehallinnon tehtäväksi annetaan pitää huolta siitä, että tienpito omalta osaltaan on edistämässä tasapainoista alueellista kehitystä. Toisekseen lakiin peräti, sen 2 §:ään, tehtäväpykälään, on kirjoitettu selvästi, että päätieverkon ohella on pidettävä huolta myös alemman asteisen tieverkoston riittävästä laajuudesta ja kunnosta. Kun yli 20 vuoden ajan tässä talossa olen ollut säätämässä vastaavan tyyppisiä lakeja, en nyt muista aivan yhtä konkreetisti tehtäväpykälässä, lain tärkeimmässä pykälässä, määritellyn näitä asioita kuin ne nyt mietinnön pykälämuotoilussa on kirjattu.

Minun toiveeni on, ja uskon, että siihen yhtyy tässä salissa aika moni, että myös käytännön toiminnassa tämän pykälän sisältökirjain otetaan huomioon, niin kuin se on mietintöön kirjattu. Tiehallinnolle jää nyt erityinen velvollisuus pitää huolta siitä, että kun hallituksen alkuperäisen uudistuksen pohjimmainen logiikka minun mielestäni oli johtava keskittämiseen ja keskittymiseen myös tienpidossa, nyt hallinnon on pidettävä huolta siitä, että tällaiseen keskittymiseen ei mennä, vaan että todellakin maakuntien tiestöstä ja tätä kautta maakuntien kehittymisestä ja näin ollen myös alemmanasteisesta tiestöstä todella pidetään huoli, kun kerran tämä asia peräti tehtäväpykälään on selkeästi kirjoitettu.

Arvoisa puhemies! Tässä mielestäni tärkein parannus, minkä valiokunta hallituksen esitykseen on tehnyt.

Mietinnössä on kannettu oikeutetusti ja perustellusti huolta myöskin nykyisen Tielaitoksen henkilöstöstä ja sen työllistämisestä ja työllistymisestä uudistuksen seurauksena. Olen ymmärtänyt sillä tavalla, että vaikka tätä uudistusta ei olisi tehtykään, ilmiselvästi olisi oltu Tielaitoksen piirissä siinä tilanteessa, että nykyistä henkilöstömäärää ei olisi kyetty säilyttämään ainakaan, mikäli varsinaiseen tehtävään elikkä tuotantoon, kunnossapitoon ja rakentamiseen olisi käytetty ne rahat, mitä tarkoituksena olisi muutoin ollut. Tähän nähden mietintöön on kirjattu aika pontevia kannanottoja siitä, että näiden ihmisten, joiden työpaikat ovat vaakalaudalla, eivät vain vaakalaudalla, vaan monet tulevat menettämään työpaikkansa Tielaitoksen piiristä, että näiden ihmisten työllistämisestä ja elämästä selviytymisestä huolehditaan eri keinoin.

En käy ponsilausumiin tässä enempää. Totean niistä ainoastaan yhden, sen, jossa toivotaan tai edellytetään, kummin se nyt olikin, taisi olla edellytetään, että kuntiin työllistetään puheena olevaa henkilöstöä. Tästä on tässä salissa taitettu peistä, selviytyvätkö kunnat tällaisesta "uudesta tehtävästä". Minä tulkitsen tämän asian niin, että ei tässä tietystikään varsinaisesti mistään uudesta tehtävästä kunnille ole kysymys. Tässä kysymys on, näin minä tulkitsen, siitä että kunnat kuitenkin ovat merkittäviä yhteisöjä juuri niillä alueilla, joilla tämä työttömäksi joutumisen uhka on suurin, erityisesti itäisessä ja pohjoisessa Suomessa. Kunnilla saattaa olla näillä alueilla mahdollisuus työllistää, ei tosin ilman että valtio on siinä rahoituksellisesti mukana. Minusta on luonnollista ja aivan välttämätöntä, että kaikissa niissä tapauksissa, jolloin työllistäminen kuntaan tai kunnan toimesta nyt tapahtuukin, valtio on rahoituksessa sataprosenttisesti mukana. Näin uskon ja toivon myöskin käytännössä tapahtuvan.

Arvoisa puhemies! Näillä muutamilla ajatuksilla minä jaan tunnustusta ja kiitosta siitä liikennevaliokunnalle, että se tässä vaikeassa asiassa

on löytänyt mielestäni kohtuullisen hyvän kompromissin. Keskustan eduskuntaryhmän piirissä oli ja on varmasti vieläkin sitä ajatusta, että tämä liikelaitostamis-, eriyttämisratkaisu ei välttämättä ole hyvä. Olen aistinut asian kuitenkin siihen tapaan, että tämä kompromissimalli kuitenkin tyydyttää varsin laajaa osaa keskustan eduskuntaryhmän jäsenistä.

Ed. Manninen merkitään läsnä olevaksi.

---

56 **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä antaa kiitoksen liikennevaliokunnan puheenjohtajalle ed. Pulliaiselle siitä, kun olette saaneet kokoomuksen yksityistämisvimmaiset kansanedustajat, jotka ovat vaatineet suoraa yhtiöittämistä, mietinnön ponsien kannalle. Se on suuri saavutus, koska näyttää siltä, että monissa muissa valiokunnissa ponsia ei saada millään aikaan, koska asioista ei päästä yhteisymmärrykseen, vaikka kysymys ei olisi rahasta, vaikka kysymys olisi periaatteellisista asioista ja muusta kuin budjettiin liittyvästä lainsäädännöstä. Siinä mielessä kyllä olen tyytyväinen siihen ratkaisuun, että nämä ponnet on siellä saatu aikaan. Erityiskiitos tietenkin tulee siitä, että jopa osa oppositiosta on valmis tukemaan tätä ratkaisua. Tämä vaikuttaa kovin harvinaiselta.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

2) Hallituksen esitys laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 38 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 36/2000 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 12/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

3) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain (65/1994) nojalla vuodelta 1999 maksetun opintorahan ja asumislisän vapaaehtoiselle palauttamiselle asetetun määräajan jatkamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 65/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 4/2000 vp
Lakialoite LA 10, 49/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

1 **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallitus on tuonut eduskuntaan lakiesityksen, jolla jatkettaisiin vuodelta 99 maksettujen opintorahojen ja asumislisien vapaaehtoisen takaisinmaksun määräaikaa. Esitys on kannatettava ja tarpeellinen.

Hallituksen esitys koskee siis vuoden 1999 opintotukea. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan muun muassa seuraavaa: "- - pidetään perusteltuna sitä, että tuensaajille, jotka eivät ole vuonna 1999 osanneet noudattaa tukea nostaessaan vapaan tulon rajan määräytymistä koskevia säännöksiä, annettaisiin mahdollisuus palauttaa kyseisen vuoden tukea - -." Opintotukilain 65/94 opiskelijan omien tulojen perusteella tapahtuvan tarveharkinnan nykyiset säännökset tulivat kuitenkin voimaan jo 1.1.98. Vuonna 1998 opintotu-

kea nostaneet opiskelijat ovat epäilemättä olleet vähintään yhtä osaamattomia uuden lainkohdan edessä kuin vuonna 99 opintotukea nostaneetkin. Opintotuen takaisinperintäprosessi on heidän kohdallaan jo täydessä vauhdissa. Hallinnollisesti ei liene helppoa enää hakea heidän kohdallaan vastaavan tyyppistä lievennystä kuin vuonna 99 tukea nostaneiden kohdalla.

Nyt näyttää pahasti siltä, että vuonna 98 maksettujen opintotukien takaisinperinnän kohteiksi joutuneet opiskelijat jäävät väliinputoajaryhmäksi. Ainakaan edellä mainitussa hallituksen esityksessä heidän tilanteensa ei helpotu. Kansalaiset taas odottavat tasa-arvoista kohtelua. Mielestäni tässä yhteydessä olisi tullut miettiä, mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä opintotuen takaisinperinnän kohtuullistamiseksi näiden opiskelijoiden kohdalla, joilta peritään takaisin vuonna 98 maksettua opintotukea.

2 **Katri Komi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä laiksi opintotukilain nojalla vuonna 1999 maksetun opintorahan ja asumislisän vapaaehtoiselle palauttamiselle asetetun määräajan jatkamisesta kiinnitin huomiota valiokunnan kannanotoissa erääseen kohtaan. Valiokunta on todennut, että koska tiedottaminen tästä asiasta ajoittuisi kesäaikaan, se saattaisi olla ongelma. Opiskelijoiden tiedonsaannin varmistamiseksi ja takaisinmaksun tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi valiokunta on katsonut, että määräaikaa tulisi pidentää elokuun loppuun 2000.

Kyselenkin tässä vähän, että kun on tehty yhden kuukauden pidennys hallituksen esitykseen, miksei ole saman tien samaisilla perusteilla voitu tuota aikaa pidentää syyskuun loppuun. Silloinhan olisivat yliopisto-opiskelijat palanneet opintoihinsa, ulkomailla harjoittelua suorittaneet olisivat palanneet kotimaahan, kesätyöt olisivat varmasti loppuneet ja ehkä ne palautusrahatkin jo kasassa.

3 **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! On hyvä, että hallitus on tuonut tämän esityksen tänne ja asia saadaan kuntoon, että opiskelijat voivat nyt laskea sen, kuinka paljon he ovat hankkineet ylimääräistä ja palauttaa tilanteen. Ymmärrän sen, että vuodelta 98 tämä on hankalampi juttu, koska takaisinperintätoimet ovat jo vireillä. Olen yhä edelleen sitä mieltä, että joka tapauksessa nämä tilanteet pitäisi pyrkiä saamaan sellaisiksi, että takaisinperintätilanteita ei ylipäätänsäkään tulisi. Olen samaa mieltä kuin ed. Komi, että olisi ollut ihan hyvä, jos aikaa olisi ollut syyskuun loppuun asti, koska on täysin ymmärrettävää, että esimerkiksi yliopisto-opiskelijoilla ei välttämättä ole mahdollisuus saada tätä tietoa. Toivon, että he ovat kevään keskustelun kautta saaneet valistuksen tästä ja laskeneet ainakin oman tilanteensa, onko heillä takaisin perittävää vai ei, ja ottavat yhteyttä sitten myös Kelaan. Mutta olisin toivonut, että tässä olisi voitu olla syyskuun loppuun asti.

4 **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että joudun edustamaan hallituspuolueita täällä salissa, kun ei heitä täällä ole vastaamassa.

Itse olen hyvilläni, että opintolainojen takaisinmaksuaika saatiin pidennettyä edes elokuun loppuun, sillä ensimmäiset suunnitelmathan olivat kovin tylyjä opiskelijoille. Vastaankin ed. Komille samoin kuin ed. Huotarille sivistysvaliokunnassa olleena, että verohallinto oli se instanssi, joka esityksessä hiersi. Heidän verovalmistelunsa vaati sitä, että elokuu olisi ikään kuin takaraja sille, mihin maksujen palautusaika voitaisiin myöntää. Itse katson, että tämä on erinomainen pidennys. Toki olisin mielelläni nähnyt, että "jatkoaika" olisi ollut vaikkapa vuoden loppuun, mutta tästä emme oppositionakaan katsoneet aiheelliseksi vastalausetta esittää.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Eduskunta yhtyy sivistysvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

4) Hallituksen esitys laeiksi vuodelta 2000 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista ja työnantajan kansaneläkemaksusta annetun lain 4 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 62/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 14/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 14. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

[1] **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Otin esittelytehtävän tälläkin kertaa siitä huolimatta, että on käynyt niin, että hallituksen esitys on valiokunnassa viety päätökseen varapuheenjohtajan voimin oman virkamatkaesteeni johdosta.

Kysymyksessähän on, voi sanoa, jokavuotinen asia valiokunnassamme, ja näin meille on tarjoutunut toistuvasti tilaisuus kannanottoon työnantajamaksuissa. Tällä kertaa voimme iloksemme todeta, että hallitus teki esityksen, jolla pienten työnantajien, jos näin sanotaan, yksityisten pienyrittäjien, kansaneläkevakuutusmaksua voidaan nyt alentaa. Tällä tulee olemaan tavoiteltua työllistävää merkitystä nimenomaan yksityisellä sektorilla, ja sen takia sitä on ehdottomasti tervehdittävä tyydytyksellä. Tämä nimenomaan on ollut tämän hallituksen esityksen primääritarkoitus, ensisijainen tarkoitus, edesauttaa työvoimavaltaista palvelutuotantoa ja myöskin sitä kautta helpottaa ja antaa mahdollisuuksia pienituloisemmalle työvoimalle saada työpaikkoja.

Se, että valiokunnan mietinnössä on ainakin määrällisesti lähes tulkoon yhtä pitkästi käsitelty sitä seikkaa, että esityksessä hallitus ei alentanut vastaavasti kuntien maksuja, on hyvin tärkeä asia. Olemme varmasti yhdessä kantamassa ainakin valiokunnassa huolta siitä, että hyvinvointisektoreiden työllisyys pysyisi hyvänä, koska palvelutarvetta on erittäin paljon ja kunta on tässä myös lainsäädännön perusteella toimija numero 1. Tästä syystä valiokunnan on ollut aiheellista paneutua tähänkin asiaan. Mietinnössä todetaan: "Valiokunta toteaa, että vastaavaa myönteistä vaikutusta työllisyyteen edistettäisiin kohdentamalla yhtäläinen alennus myös kuntien, kuntayhtymien ja kunnallisten liikelaitosten sekä seurakuntien maksettavana oleviin kansaneläkemaksuihin. Valiokunta pitää tärkeänä, että esitys edellä mainittujen työnantajien kansaneläkemaksujen alentamiseksi valmistellaan pikaisesti." Tämä on oikeastaan tämän mietinnön tärkein osa, jos näin sanotaan.

On ehkä hyvä huomata myöskin se, että kun tämän hallituksen esityksen tavoitteena ei itse asiassa lainkaan ole ollut vaikuttaa yksityisen sektorin ja kuntasektorin väliseen tasapainoon, niin esitetty toive menee tavallaan siinä mielessä kirjan ulkopuolelle. Nimittäin voidaan ehkä hyvällä syyllä sanoa, että pientyönantajien maksualennus kohdistuu kuitenkin ehkä loppujen lopuksi volyymillisesti, määrällisesti, niin pieneen osaan työnantajia ja työvoimaa, että sen perusteella ei yksin voida sanoa, että balanssi, tasapaino, kunnan ja yksityisen sektorin työnantajamaksujen kesken ainakaan mainittavasti horjuisi. Siinä mielessä tällaisen toiveen esittäminen tässä yhteydessä on tavallaan enemmän makropuolelle menevää, ja ainakin minä toivoisin, ettei valmistelu jäisi vain epämääräiseksi, vaan tämä asia nyt varmasti vahvistettaisiin.

Nyt kun käytän valiokunnan puheenvuoron, en voi tässä yhteydessä vielä tuoda esille mielipidettäni, joka minulla tähän kohtaan kuitenkin on sosialidemokraattina, ja aion tuoda ehdotukseni, arvoisa puhemies, hyvin lyhyesti jossakin seuraavassa puheenvuorossani. Kuntien työllistämismahdollisuuksien tukeminen on nimittäin niin tärkeä seikka, että tämä asia on saatava kuntoon ennen pitkää. Meidän on saatava yhdenvertaisuus aikaiseksi työnantajamaksujen osalta. Minusta on hyvä, jos yhteiskunta voi toimia tässä suhteessa neutraalilla tavalla. Tämä on oikeastaan todella kummallinen jäänne, kun täällä on kaikissa muissa eri yhteyksissä puhuttu siitä, että pitää olla kilpailua, pitää olla kilpailua. Kun kilpailutilanteen ydinkysymyksiähän on silloin se, ettei ole mitään laista johtuvia suosituimmuustilanteita, niin tällä kohtaa tämä asia on kyllä jäänyt hallitukselta todella toistaiseksi hoitamatta. Uskon, että valiokunnan huomautuksen johdosta poliittisetkin paineet kasvavat sitä mukaa, että on yhdessä syytä toivoa, että kun lisäbudjettejakin

kuitenkin tulee ja tietysti tulevia talousarvioitakin, niin tähän asiaan voidaan palata toivon mukaan jo varsin nopeasti, toivottavasti jo tämän vuoden puolella.

Arvoisa puhemies! Lyhyesti enää tähän loppuun, että niistä syistä johtuen, että hallitus on pääsyynä tälle esitykselleen pitänyt sitä, että se voi työvoimavaltaista palvelutuotantoa ja pienituloisimpia työntekijöitä tällä ehdotuksellaan auttaa, niin on ollut tietysti valiokunnan enemmistölle helppoa lähteä hallitusta tässä ehdotuksessa tukemaan. Mietintöön sisältyy tosiaan vastalause, jonka sisältö itse asiassa käsittelee nimenomaan tätä samaa kohtaa, jonka olen erikseen ottanut esiin, eli kuntien maksujen osastoa. Mutta niin kuin sanottu, se on suurempi kysymys, ja silloin on puututtava myös muiden yksityisten työnantajien maksuihin kuin vain pienten työnantajien maksuihin, jotta voitaisiin saada tasapuolinen tilanne aikaiseksi.

[2] **Juha Rehula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja esitellessään vuodelta 2000 suoritettavia sairausvakuutusmaksuja ja työnantajan kansaneläkemaksuja koskevaa mietintöä totesi, että tämä on vuosittainen asia. Minun laskujeni mukaan me olemme nyt kolmannen kerran tämän saman asian kanssa liikkeellä koskien vuotta 2000. Syyskuussa 99 perustelut menivät sitä rataa, että todettiin, että vakuutetuilta ja työnantajilta perittävät maksut eivät muutu. Esitys jäi sillensä, sillä hallitus antoi tupo-odotuksissaan marraskuussa 99 esityksen, jossa työnantajan lapsilisämaksu poistettiin ja alennettiin eläkeläisten ylimääräistä sairausvakuutusmaksua — sinänsä hyviä asioita molemmat. Keskusta esitti kuitenkin jo tuolloin oman vaihtoehtoisen rinnakkaislakialoitteensa työnantajien kansaneläkemaksun porrastuksesta, jolla olisi ollut niin haluttaessa vaikutuksensa edelleen liian korkeana jatkuvaan työttömyyteen ja mahdollisuuteen lisätä työpaikkoja.

Hallitus on nyt siis tehnyt oman liikkunsa työn teettämisen välillisten kustannusten alentamiseksi. Pienimpään yritystoimintaan kohdennettuna 0,4 prosenttiyksikön alentaminen työnantajan kansaneläkemaksuun on oikean suuntainen toimenpide. Jos olisi tiedossa ja ennakoitavissa, että hallitus käyttäisi työllistämisen kynnyksen alentamiseen käytettävissä olevaa arsenaalia laajemminkin, esitystä voisi pitää jopa hyvänä. Onhan todennettavissa, että on jopa tarkoituksenmukaisin tapa keventää työnantajamaksuja niin, että työnantajan kansaneläkemaksua alennetaan nykyisen porrastuksen puitteissa. Näin ei kuitenkaan hallituksen mielestä näytä olevan, kun tämä esitys on mikä on. Tekee mieli kysyä, niin kuin kyselytunnilla on tapana, mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo todella ryhtyä. Puheita pidemmälle pääseminen näyttää olevan ylivoimaisen vaikeaa, puhumattakaan, että päästäisiin pidemmälle rakenteisiin meneviin uudistuksiin, joilla olisi työllisyyttä oleellisesti parantavat vaikutuksensa.

Nykytila on sikäli huolestuttava, että kulumassa oleva hallituskausi kuluu tavalla, joka ei pian enää anna mahdollisuuksia toimia niillä tavoilla, joilla todella pystyttäisiin ongelmia poistamaan ja tilanteeseen vaikuttamaan. Etsikkoaika kuluu, esityksiä ei näy, ei kuulu. Pienipalkkaisen työn korkea verorasitus on työllistämisen ja työllistymisen este. Samanaikaisesti, kun kuitenkin käydään huutokauppaa veronalennusmiljardien määristä, ollaan tilanteessa, missä ikään kuin työttömyyden ongelmat olisivat pois pyyhittyjä, kun kuitenkin elämän arjessa elävien pitkäaikaistyöttömien joukko on edelleen liian suuri. He odottavat päätöksentekijöiltä ratkaisuja. Veroratkaisuilla siis pystytään niin haluttaessa luomaan mahdollisuuksia sekä kasvun jatkumiselle että työllisyyden paranemiselle. Tämä onnistuu parhaiten kohdentamalla veroratkaisuja täsmällisemmin pienipalkkaisen työn verorasituksen keventämiseen.

Niin kuin jo aluksi totesin, hallituksen esitys on tässä suhteessa oikean suuntainen. Kun käytettävissä on esimerkiksi ylijohtaja Tarmo Pukkilan johtaman sosiaali- ja terveysministeriön työryhmänkin viime vuoden puolella esittämä tarkoituksenmukaisin tapa helpottaa työnantajan kansaneläkevakuutusmaksun kautta työvoimavaltaisen palvelutuotannon ja pienituloisimman työvoiman kysyntää, hallituksen esitys 0,4 prosenttiyksikön alennuksesta on riittämätön. Siksi me keskustalaiset tulemmekin esittämään lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä nykyisen maksun puolittamista.

Arvoisa rouva puhemies! Eduskunta kävi eilen laajan keskustelun kuntalain toteutumisesta. Hallintovaliokunta totesi mietinnössään, että tarvitaan nykyistä jämerämpi neuvottelumenettely ja sopiminen valtion ja kuntien välille kunnallistalouden ennakoitavuuden lisäämiseksi siten, että kuntien ja valtion välillä voidaan sopia kustannustenjaosta. Ministeri Korhonen ihmetteli

eilen käydyssä keskustelussa lausumaa ja sen tarpeellisuutta vakuuttaen, että nyt ollaan paremmalla tolalla kuin vuosikausiin, neuvotteluja käydään ja niillä on merkitystä. Ministerin puheet ovat vahvasti ristiriidassa esimerkiksi hallitusohjelman lupauksen kanssa siitä, että ansiotulovähennyksen muutoksista aiheutuvat tulonmenetykset kunnille kompensoidaan.

Käsittelyssämme on esitys, jonka yhteydessä voi kysyä: Miten lupaukset, viimeisimmäksi eilen annetut, aiotaan ja on tarkoitus käytännössä toteuttaa? Hallituksen sisältäkin on lähtenyt voimakassanaisia vaatimuksia siitä, että myös kuntatyönantajan kansaneläkemaksua olisi tullut esittää alennettavaksi. Niin kuin valiokunnan puheenjohtaja ed. Vehkaoja äsken totesi, tälle asialle valiokunnasta löytyi yhteinen tahto. Meillä on tästä esitys, josta voidaan huomenna niin haluttaessa oikein äänestää.

Näin ei kuitenkaan siis ole käymässä. Olisi todella mielenkiintoista tietää, kuinka pitkä on hallituksen piiristä annettujen lupausten voimassaoloaika ilman, että toimitaan käytännössä päinvastoin sanojen syömisen ohella, kun pääministeriä myöten samanaikaisesti vakuutetaan, että palvelut turvataan ja säilytetään, sysäten samalla vastuu näistä sanoista kuntapäättäjien niskaan näin kunnallisvaalien alkuodotuksissa.

Arvoisa rouva puhemies! Kunnallishallinto on edelleen merkittävä työllistäjä. Kuntia moititaan usein siitä, että erilaisia tukimuotoja hyväksi käyttäen työllistetään henkilöitä vain pätkittäin sellaisiin töihin, joissa olisi tarpeen pysyvä viran- tai toimenhaltija. Asiantuntijakuulemisen perusteella voi todeta, että yhden prosenttiyksikön kymmenyksen alentaminen kuntatyönantajan kansaneläkevakuutusmaksuun merkitsisi 300:aa pysyvää uutta työpaikkaa. Kuntia uhkaa pula osaavasta ja ammattitaitoisesta työvoimasta. Eräs syy tähän on palkkataso, joka ei vastaa yksityisen sektorin vastaavanlaisista vastuista maksettavia palkkoja. Kuntien kykyä kilpailla työvoimasta on pystyttävä parantamaan. Työpaikan varmuus olisi eräs keino. Kuntien työllistämismahdollisuuksien parantamisella olisi myös oma vaikutuksensa pitkäaikaistyöttömyyden taltuttamiseen.

Edellä kertomani perusteella keskusta tulee esittämään, että kuntatyönantajan kansaneläkevakuutusmaksua alennetaan 0,35 prosenttiyksikköä, jonka merkitys koko kuntakentälle olisi noin 200 miljoonaa markkaa, mikä merkitsisi työpaikoiksi muutettuna noin tuhatta uutta pysyvää työsuhdetta.

Seurakunnat ovat ottaneet ja ovat joutuneet ottamaan vastuulleen tehtäviä, joista vastuu kuuluisi jollekin muulle julkiselle tasolle. Ruokapankit ovat tästä yksi merkittävä esimerkki. Osa seurakunnista on lopettamassa tämän tyyppistä toimintaa varojen puutteessa. Tämä on seurausta myös seurakuntiin kohdistetuista osin sattumanvaraisista tulojen leikkauksista. Tämän vuoksi on perusteltua puuttua myös seurakuntatyönantajan kansaneläkevakuutusmaksuun.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokunta toteaa mietinnössään aivan oikein sen, mitkä vaikutukset nyt tehtävällä lain muutoksella on Kansaneläkelaitoksen vakuutusmaksutuottoihin. Eläke- ja sairausvakuutusmaksujärjestelmien rahoituksessa on selkeä epätasapaino, mikä on osaltaan ollut lisäämässä toiminnan järkevyyden kannalta haitallista valtion takuusuoritusten tarvetta ja määrää. Valiokunnankin toteamalla tavalla sosiaaliturvan rahoituksen tulee perustua nykyistä pysyvämmälle ja laajemmalle pohjalle. Tässä on jälleen kerran yksi konkreettinen esimerkki siitä, minkälainen vaikutus eduskunnankin moneen kertaan esittämillä lausumilla on silloin, kun syitä tilanteen heikkenemiseen voidaan hakea pelkästään poliittisesta tarkoituksenmukaisuusharkinnasta.

Tässä mielessä oli oikein mielenkiintoista kuunnella Tielaitoksesta käytyä keskustelua lukuisine ponsineen ja viittauksineen siihen, mitä niillä on tarkoitettu ja kuinka niitä tullaan matkan varrella seuraamaan. Kelan rahoitus on yksi niistä ikuisuusaiheista, joista on lausuttu kertaan jos toiseenkin, ja lopputulos on kaikkien asiaa tuntevien hyvin tiedossa. Asetetaan siis Kansaneläkelaitos tilanteeseen, jollaista se ei ole ansainnut. Byrokratiaa lisäämällä hankaloitetaan tarpeettomasti asioiden käytännöllistä hoitamista. Tiedän, että tähän asiaan palataan vielä lukuisia kertoja.

[3] **Niilo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallitus on esittänyt kuluvan vuoden lisätalousarvioon liittyen, että työantajan kansaneläkemaksua alennetaan vuodenvaihteessa määrätystä. Alennus olisi 0,4 prosenttiyksikköä pienimmille yrityksille. Alennuksen jälkeen maksu olisi tasan 2 prosenttia. Isompien yritysten kansaneläkemaksu pysyy edelleen 4—4,9 prosentis-

sa, kunnilla ja seurakunnilla 3,15 prosentissa ja valtiolla 3,95 prosentissa.

Hallituksen esityksen tavoitteena on helpottaa pienyrittäjien verotaakkaa, mikä on oikein hyvä tavoite. Niin ikään tavoitellaan edes vähäistä vaikutusta työllisyyteen. Kun kyseistä vuoden 2000 sairausvakuutus- ja kansaneläkemaksuja koskevaa lakia säädettiin syksyllä, keskusta esitti jo tuolloin, että kunnollisen työllistävän vaikutuksen vuoksi alennuksen pitäisi olla tuntuvampi. Nytkin me esitämme valiokunnan mietintöön liittyvässä vastalauseessa, että alennus olisi 1,2 prosenttiyksikköä, jolloin perittäväksi maksuksi jää 1,2 prosenttia.

Toki on selvää, että tällaiset muutaman prosenttiyksikön tai prosentin kymmenysten verohelpotukset eivät tuo yksittäisiin pienyrityksiin niin suurta taloudellista väljyyttä, että se johtaisi automaattisesti lisätyöpaikkoihin. Yrittäjäjärjestön tilastojen mukaan kuitenkin suomalaisista yrityksistä valtaosassa eli noin 70 prosentissa on enintään kolme työntekijää itse yrittäjä mukaan luettuna. Pienyritysten merkitys kokonaistyöllistäjänä on varmasti merkittävä. Minulla ei ollut käytettävissäni tilastoa, josta olisi selvinnyt, kuinka runsaasti meillä on juuri sellaisia yrityksiä, joita käsiteltävä alennus koskee. Pienyritykset ovat kuitenkin se potentiaalinen porukka, johon uusia työpaikkoja voi merkittävässä määrin syntyä. Vastalauseessa esitetty kansaneläkemaksun alentaminen kuitenkin epäilemättä merkitsee kokonaisuutena tälle joukolle sen verran, että se kannustaisi yrittäjiä harkitsemaan mahdollista lisätyövoimaa.

Valiokuntamietintöön liittyvässä vastalauseessa esitämme myöskin kansaneläkemaksun alentamista kunnilta ja seurakunnilta. Alennus olisi 0,35 prosenttiyksikköä, jolloin kelamaksun suuruus olisi 2,8 prosenttia. Kokonaisuutena tämä merkitsisi, että näin kunnille korvattaisiin ansiotulovähennyksen korotuksen aiheuttama noin 260 miljoonan markan tulon puute. Mikäli kuntien tulopohjia jatkuvasti rapautetaan, se johtaa ilman muuta palvelujen heikkenemiseen ja myöskin kunnallisten työntekijöiden vähentämiseen. Sillä tavalla se koskettaa kaikkia kansalaisia. Hallitus on ohjelmassaan luvannut täyden kompensaation kunnille tuosta ansiotulovähennyksellä, mutta jostakin syystä hallitus ei ole halunnut sitä toteuttaa. Opposition tehtävänä ei tietenkään ole lunastaa hallituksen lupauksia, mutta sitähän tässä täytyy yrittää. Tulen jatkossa yksityiskohtaisessa käsittelyssä joko esittämään tai kannattamaan sitä, että vastalauseen mukainen lakiehdotus hyväksytään.

[4] **Marjatta Stenius-Kaukonen / vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys työnantajan kansaneläkemaksun alentamisesta on tietysti oikean suuntainen. Onko se riittävä vai riittämätön, siitä voidaan tietysti keskustella. 0,4 prosenttia miljoonan markan palkkasummasta on 4 000 markkaa, 10 miljoonan markan palkkasummasta 40 000 markkaa ja 100 miljoonan palkkasummasta 400 000 markkaa. Työvoimavaltaisille yrityksille tälläkin on merkitystä, ei tosin ihan pienille yrityksille. Mutta joka tapauksessa se, että palkkaperusteisia maksuja alennetaan, omalta osaltaan antaa mahdollisuuksia työllistämiseen. Samanaikaisesti on tietenkin turvattava, että Kansaneläkelaitoksen rahoitus on kunnossa. Palaan siihen vielä lopuksi uudestaan.

Sitä, että kuntatyönantajan ja muiden työnantajien, joilla on korkeammat maksut, kansaneläkemaksua ei ole alennettu, on pidettävä tämän esityksen puutteena. Erityisesti kuntatyönantajalle maksun alennuksella olisi huomattava merkitys myös sen vuoksi, että kuntatyönantaja on kilpailuasetelmassa selvästi yksityistä työnantajaa huonommassa tilanteessa. Kuntatyönantajan julkisten palvelujen, kansalaisten peruspalvelujen, turvaajana pitäisi olla nimenomaan asemassa, jossa kunnalla olisi mahdollisuus palkata lisää henkilöstöä. Hallitus on luvannut edistää sitä, että kunnat voivat palkata pysyvää henkilöstöä.

On laskettu valtiovarainministeriössä ministeri Siimeksen toimesta, että kuntatyönantajan maksua, että päästäisiin vastaavaan lopputulokseen, pitäisi alentaa 0,75 prosenttia. Esimerkiksi Tampereen kaupungin palkkasumma on noin 2 miljardia markkaa ja siitä sosiaali- ja terveystoimen noin 800—900 miljoonaa, lähempänä miljardia. Siitä voidaan tehdä pieniä laskutoimituksia, mitä maksun alentaminen merkitsisi. Noin miljardin palkkasummassa, jos maksua alennetaan 0,7 prosenttia, päästäisiin noin 8—10 miljoonaan markkaan. Nyt en ole ihan varma, menikö laskutoimitus oikein, mutta vähän sinnepäin kuitenkin. Suuruusluokka on oikea. Sillä voitaisiin nimenomaan sosiaali- ja terveystoimen, voi sanoa, huutavaan lisätyövoiman tarpeeseen vastata.

Työttömyys sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön keskuudessa on ainoa, joka on merkittävästi kasvanut viime vuodenkin aikana. Nyt jälleen kouluista ja oppilaitoksista valmistuu huomattava määrä nuoria terveydenhuollon ja sosiaalihuollon ammattilaisia. Kuinka moni heistä saa työtä? Eivät varmasti kaikki. Tämän viikon kirjoitukset siitä, miten uupumus, nimenomaan henkinen uupumus, on sosiaali- ja terveydenhuollon alalla uudella tasolla ilmentynyt tai oikeastaan uusi ilmiö, ovat erittäin huolestuttavia. Näiden ongelmien, sekä henkilökunnan jaksamisen että kansalaisten peruspalvelujen saamisen, kannalta olisi erittäin tärkeää, että kuntatyönantajan maksua alennettaisiin.

Valiokunta on asiasta esittänyt oman näkemyksensä aivan selkeästi. Totta kai, jos meillä olisi ollut mahdollisuus saada tämä ponnen muotoon, mehän olisimme sen siihen tehneet, mutta kaikki hallitusryhmät eivät tästä asiasta ole ilmeisesti ihan samaa mieltä. Toivon, että näin lähiaikoina tapahtuu. Meidän kantamme on aivan selkeä valiokunnassa kuitenkin yksimielisesti, että me esitämme, että hallitus antaa pikaisesti esityksen myöskin kuntien, kuntayhtymien, kunnallisten liikelaitosten sekä seurakuntien kansaneläkemaksujen alentamisesta.

Palaan lopuksi vielä lyhyesti Kansaneläkelaitoksen rahoitukseen. Näillä maksujen alennuksilla ei saa missään tapauksessa vaarantaa Kansaneläkelaitoksen rahoitustilannetta, vaan silloin yhtä lailla kuin puhuimme äsken peruspalveluista, joista kunnat vastaavat, puhumme kansalaisten perusturvasta, josta Kansaneläkelaitos vastaa. Kansaneläkelaitoksen rahoitusasema on turvattava pysyvästi ja kestävällä tavalla. Tästä asiasta, kuten ed. Rehula sanoi, puhumme vielä moneen kertaan. Valiokunta käsittelee muun muassa Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen kertomusta, ja viimeksi tänä aamuna siitä valiokunnassa puhuttiin ja varmasti valiokunnan mietinnössä tähän asiaan tullaan jälleen palaamaan.

Pidän erittäin tärkeänä sitä, että Kansaneläkelaitoksen sekä rahoitusasema että myös hallinnollinen asema turvattaisiin. Kun asia on ajankohtainen, omana näkemyksenäni ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmän esille tuomana näkemyksenä haluan tuoda esille myöskin sen, että ulkopuolisen hallituksen nimeäminen Kansaneläkelaitokselle ei mielestäni edistä Kansaneläkelaitoksen toimintaa.

[5] **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Totean ed. Stenius-Kaukoselle hänen ansiokkaan puheenvuoronsa jälkeen, että lakiesityshän koskee ainoastaan pk-sektorin yrittäjiä, joiden tase on korkeintaan miljoona markkaa, tai valtion liikelaitoksia, jotka ovat alimmassa luokassa.

Mutta tämä on oikean suuntainen ele hallitukselta pk-sektorille siinä mielessä, että nyt, jos me toimimme hallitusohjelman mukaan ja tuloveron alennus on noin 10—11 miljardia markkaa, niin minun käsitykseni mukaan tässä taloudellisessa tilanteessa tämän lisäksi hallituksen pitäisi esittää eduskunnalle sellainen esitys, että vähintään 3,5—4,5 miljardia markkaa annettaisiin työnantajan sivukulujen alentamiseen. Sillä tavalla saisimme uusia työpaikkoja, niin kuin ministeri Siimes on esittänyt.

[6] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en kyllä tiedä, mihin ed. Kuosmasen käsitys siitä, että tämä koskee vain alle miljoonan markan tasetta, perustuu. Joka tapauksessa tämä koskee melkein kaikkia työnantajia, koska meillä on toisessa ja kolmannessa maksuluokassa, kummassakin, vain muutama tuhat työnantajaa.

Se, mitä puhuin kuntatyönantajista, niin jos kuntatyönantajan maksua alennetaan mainitsemallani 0,7 prosentilla, silloin puhutaan nimenomaan koko palkkasummasta, minkä kunta maksaa. Kun puhuin suurista summista, puhuin nimenomaan kuntatyönantajasta.

[7] **Petri Salo /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelussa, ketä tämä lakialoite loppujen lopuksi koskettaa, yhdyn näkemykseen, minkä ed. Kuosmanen esitti. Silloin, kun yrityksen poistot ovat noin 300 000 markkaa vuodessa, voidaan puhua, että yrityksen tase on enimmillään miljoona markkaa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tällaiset yritykset ovat sellaisia yrityksiä, joissa on 2—3 henkilöä töissä ja vielä omistajayrittäjä päälle. Aika suppeasta määrästä työvaltaisia yrityksiä on silloin kysymys, mutta paljon kappalemääräisesti pieniä yrityksiä.

[8] **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Olisin itsekin puuttunut kuntatyönantajan kansaneläkemaksun alennuksen puuttumiseen.

Nythän meillä on, kuten ed. Stenius-Kaukonen sanoi, työvoimapulaa esimerkiksi juuri vanhustenhoidossa. Olemme hiljattain lukeneet, että suomalaisia vanhuksia nukutetaan unilääkkeillä, nukahtamislääkkeillä, tilastollisesti huomattavasti enemmän kuin muualla Euroopassa tai Pohjoismaissa. Työtä olisi. Tarkistin juuri hiljattain, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia oli maaliskuussa työvoimakortistossa hiukan alle 30 000. Laaja työttömyys on meillä yli 400 000. Nämä ovat murheellisia lukuja, ja tämä hallituksen yritys vastata edes pieneltä osin tähän on todella heiveröinen.

Jotenkin tuntuu, että kokoomus on ollut niskan päällä kuultuani Tielaitos-keskustelua ja tätä täällä salissa. Tielaitosuudistuksessa vasemmalta puolelta tuli niin suuri kritiikki, että uskon, että päätöstä oli kokoomus siivittänyt hallituksessa, ja niin tuntuu tässäkin, että tässä on kokoomus ollut pääarkkitehtina, kun kuntatyönantajat ovat selkeästi jääneet pois, vaikka julkisella sektorilla ongelmat ovat erittäin suuret.

[9] **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on myönteinen työllisyyden ja työllistämisen kannalta. Mutta niin kuin asioilla yleensä, tälläkin on myös toinen puoli. Tässä asiassa se on Kansaneläkelaitoksen rahoitus ja erityisesti byrokraattinen takuusuoritusten kierrätys. Ed. Rehula kantoikin huolta tästä asiasta.

On mielenkiintoista nähdä, että valiokunta on tullut kuntien osalta samaan johtopäätökseen kuin ministeri Siimes jo hallituksessa esitti. Ikävä kyllä, hän ei saanut tässä asiassa hallituksessa kunnon tukea edes sosialidemokraateilta. (Ed. Vehkaoja: Sanoisin, että jonkin verran!) — Kunnon tukea.

Ed. Stenius-Kaukonen arvioi kuntien työllisyyden ja erityisesti terveydenhuollon henkilöstön tilannetta ja kantoi huolta kuntien kilpailuasemasta. Taas, ikävä kyllä, joudumme toteamaan, että kokoomuksen linja julkisen sektorin alasajajana jatkuu tämänkin mietinnön osalta, että ei edes pontta hyväksytty valiokunnassa. Siksi kiittelinkin erityisesti edellisessä keskustelussa ed. Pulliaista liikennevaliokunnan puheenjohtajana siitä, että hän sai useita ponsia ja vielä jopa opposition ja erään vastahakoisen hallituspuolueenkin niihin taakse.

[10] **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Liisa Hyssälä vei sanat suustani. Toisaalta haluaisin tällä esityksellä vedota myös yrittäjäsiipeen, erityisesti ed. Kuosmaseen, että hän olisi oivaltanut, että olisi voinut lähteä vähän rankemmallekin linjalle maksujen alennuksissa. Olisimme saaneet jotakin tulosta. Nimittäin käsittelyssä oleva hallituksen esitys on tyypillinen psykologinen kädenojennus. Pieni nokare annetaan hallituksen taholta vain syötiksi. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille näkemys, että työllisyyteen, johon esityksellä otaksutaan vaikutettavan, ei suinkaan ole vaikutusta.

Sen sijaan keskustan esittämä malli todellisista työllisyyttä tukevista vaihtoehdoista olisi paikallaan paitsi yksityisellä myös kuntasektorilla. Todettakoon, että Kunnallinen työmarkkinalaitos oli myös tätä mieltä. Työllisyystilanne olisi helpottunut, jos tämä esitys olisi laajennettu myös kuntasektorille, mitä mietinnössä toki sivutaan.

Mutta kun olemme kuulleet näitä hallituksen pitkäveteisiä selvityksiä, en ole kovinkaan toiveikas siitä, että näillä joitain tuloksia saavutettaisiin. Odottaisinkin, että myös hallituksen sisäinen oppositio tulisi tukemaan keskustan esittämää vastalausetta, että saisimme hieman laajemman selkänojan tälle esityksellemme.

[11] **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Pyysin puheenvuoron voidakseni tästä asiasta hieman todeta myöskin sosialidemokraattisena kansanedustajana. Haluaisin todeta saman kuin ed. Huotari tästä seikasta, että kun tätä kuntia koskevaa kohtaa ei valiokunnassa pystytty saamaan ponneksi, niin mielestäni tämä asia ei ole vielä loppuun käsitelty, vaan ehdottomasti on nyt tutkittava mahdollisuudet saada tästä ponsi tässä isossa salissa aikaan.

Tavallaan ymmärrän sen — niin olen käsittänyt, kun en itse päässyt valiokunnan kokouksiin mukaan, niin kuin totesin, työesteitten takia — että asiaa oli arvioitu siellä, mutta ehkä se oli ollut liian pieni foorumi sitä asiaa myöskään hoitaa. Asiahan on tavattoman suuri ja periaatteellinen ja minun mielestäni paremmin oikeastaan soveltuukin tämän ison salin puolella ratkaistavaksi.

[12] **Matti Huutola /vas:** Arvoisa rouva puhemies! On erittäin hyvä, että hallitus tuo tämän tyyppisen esityksen, jossa työnantajamaksuja

päästään alentamaan jonkin verran. Se on signaali kuitenkin siitä, että ei olla ainakaan nostamassa. Tämän vaikutuksia voidaan arvioida, mutta mitkä sen työllistämisvaikutukset lopulta ovat, on erittäin vaikea arvioida. Kaikkien asiantuntijakuulemistenkin perusteella, mitä valtiovarainvaliokunnan jaostossakin on käyty, sen arvioiminen on tiedettä, jota ei pysty kukaan todentamaan.

Haluan kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että nyt kaikkia veroja ollaan alentamassa. Huomenna keskustellaan polttoaineverosta, nyt työnantajamaksuista, sitten palkkaverotuksesta jne. On kiinnitettävä huomio siihen, että 0,4 prosenttiakin aiheuttaa tänä vuonna 200 miljoonan ja ensi vuonna 500 miljoonan aukon, josta ed. Huotarikin puhui, takuusuorituksissa, ja on se sitten jollain tavalla kuitenkin katettava. Elikkä ennen kuin kovin suurella innolla ollaan kaikkia maksuja, työnantajamaksujakin, alentamassa, täytyy olla kyllä vakuuttunut siitä, millä tavalla ne myös katetaan.

[13] **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! On vaikea ymmärtää, miten ed. Vehkaojan ajatuksenkulku juoksee, kun hän sanoi, että ponsi sopii paremmin tähän saliin. Se on nimittäin niin laajakantoinen asia, että olisi toivonut kyllä, että sitä olisi selvitetty kilpailuvääristymien kannalta. Nythän on selvää, että julkinen puoli saa terveydenhuollon perustamiskustannuksiin valtionosuutta, mutta silti julkiselta puolelta ja yksityiseltä puolelta vaaditaan tavallaan saman hintaista palvelujen tuottamista ostajalle. Kuitenkin lähtökohtatilanne on jo ihan toinen. Mihin tällä maksujen alentamisella sitä suuntaa muutetaan kilpailun näkökulmasta, tästä on vaikea sanoa, koska mitään selvityksiä ei ole, mitään asiantuntijalausuntoja ei ole tästä, ja se olisi ollut oleellinen osa. Sitä ei todellakaan voi suuressa salissa ratkaista, mutta toivon, että tämä asia tavalla tai toisella etenee.

[14] **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Joudun toteamaan, että 90-luvulla niin Ahon kuin Lipposen ykkös- ja nykyisen kakkoshallituksen aikana työnantajien sivukulut ovat nousseet peräti 12 prosenttia. Se on negatiivinen signaali työnantajille ja etenkin pk-sektorin yrittäjille.

Ed. Huutola ihmetteli, mistä katetaan tämä käsittelyssä oleva 200 miljoonan menoerä, jos kansaneläkevakuutusmaksua pk-sektorin pieniltä yrittäjiltä ja valtion liikelaitoksilta alimmalta tasolta pudotetaan. Totean ainakin yrityspuolelta, että se tulee siitä, että yrittäjät innokkaammin työllistävät työttömiä ja työttömyyskorvausten vähenemisen kautta tämä tulee ja muunkin kansantalouden panostuksen parantumisen kautta yhteiskunnan hyödyksi.

[15] **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmanen totesi, että työnantajan sivukulut ovat nousseet. Ed. Kuosmanen, siihen on selvä syy: työttömyys. Ainoastaan eläkevakuutusmaksu ja työttömyysvakuutusmaksu ovat nousseet 90-luvulla. Muita sivukuluja on alennettu aina pikkuisen, ja nyt tätäkin työttömyysvakuutusmaksua on pyritty alentamaan. Eläkevakuutusmaksulla on ihan selkeästi paljon pitempilinjainen ajatus, ja sitä ei mielestäni pitänytkään alentaa nyt, kun tulevaisuudessa kuitenkin näitä markkoja tarvitaan kovastikin.

Olisi mielenkiintoista kuulla Kilpailuvirastoa, kun en itse ole päässyt näihin valiokunnan kokouksiin nyt osallistumaan, kun tätä asiaa on käsitelty. Ei ole kuunneltu Kilpailuvirastoa, joka yleensä on hyvin hanakka tällaisissa asioissa ainakin toisin päin ottamaan kantaa eli silloin, kun julkisen katsotaan olevan kilpailuedussa, esimerkiksi Tielaitoksen kohdalla, jota äsken tuossa väännettiin kovasti. Olisiko Kilpailuvirastolla ollut jotakin tähän asiaan sanottavaa?

[16] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Kun ed. Hyssälä sanoi, että ei ole mitään asiantuntijoita kuultu, niin vaikka ei Kilpailuviraston edustajaa ole kuultu, niin kuntien tilanteesta puhuivat asiantuntijat alkaen työmarkkinajärjestöistä, nimenomaan SAK:n edustajat. Kuten huomaatte, me olemme kuulleet työmarkkinajohtaja Ekuria Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, joten kyllä kuntien tilanne tuli varsin hyvin siellä esille. Tällähän olisi todella merkittävä työllistämisvaikutus ja sitä kautta työttömyysvakuutusmaksuja saataisiin alemmalle tasolle.

[17] **Matti Huutola /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Me kaikki varmaan toivomme, ed. Kuosmanen, että se vaikutus on juuri näin, että yritykset työllistävät, ja sen vuoksihan tähän uskotaan

ja toivotaan, että näin käy. Välttämättä en siihen itse ihan usko, mutta toivotaan kuitenkin.

Kun täällä keskusteltiin siitä, että on vaatimuksia selvittää kilpailuasetelma, se on minusta semmoinen yksi kova kysymys. Mutta tietysti tässä vaiheessa, kun ollaan lisätalousarviota käsittelemässä, niin laajamittainen selvitys näillä kuulemisilla on ihan mahdoton ja ei voi tehdä johtopäätöstä siitä, onko nyt kilpailuasetelma vääristynyt suuntaan tai toiseen, mutta varmaan on syytä budjettiriihen aikana ja ensi syksyn aikana selvittää todellisuudessaan tämä kilpailuasetelma, onko se vääristynyt ylipäätään ja mihin suuntaan.

[18] **Petri Salo /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Oli ilo kuunnella ed. Huutolan puheenvuoroa siinä mielessä, että hän on todella realisti. 0,4 prosentin lasku työvoimakustannuksissa ei ole muuta kuin oikeastaan vain signaali siitä, että suunta on alaspäin, mutta konkreettinen vaikutus työnantajaan siten, että alettaisiin ottaa lisää työvoimaa, on hyvin marginaalinen. Yhdessä muitten maksujen ja kaikkien työvoimakustannusten kanssa se saattaa muodostaa oikean signaalin silloin, kun nuoli on laskeva.

Myöskin kuntapuolella ja seurakuntapuolella — olen ollut vuodesta 84 siellä mukana — on näissä ollut nousuja sekä laskuja riippuen siitä, onko ollut lama vai nousukausi. Mutta nyt, kun 90-luvulla näitä maksuja on pudotettu myöskin seurakuntien ja kuntien puolella, en koskaan ole vielä huomannut käytetyn puheenvuoroa, jossa todettaisiin, että nyt voidaan työllistää lisää henkilöitä, kun nämä maksut ovat alentuneet. En muista sellaista. Jos joku teistä omasta kunnastanne muistaa, kertokaa ihmeessä, se on nimittäin todella edistyksellistä puhetta. Yleisiin toimintamäärärahoihin nämäkin alennukset ovat menneet ja työllistävä vaikutus on hyvin marginaalinen. Summien pitää olla todella tuntuvia, että niillä on todellista vaikutusta. Siinä mielessä arvostan Lapin miehen realistisuutta näissä asioissa, mutta suunta on oikea.

Yleiskeskustelu päättyy.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

5) Hallituksen esitys laeiksi erikoissairaanhoitolain ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 181/1999 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 15/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 15. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

[1] **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys laiksi erikoissairaanhoitolain ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta liittyy tietoteknologiaan ja salassapitosäännöksiin. Valiokunnan käsittelyssä on samaan aikaan ollut, itse asiassa vieläkin on, sosiaalihuollon asiakkaan asemaa koskeva laki, ja olemme halunneet käsitellä näitä lakeja rinnakkain voidaksemme hahmottaa myöskin valiokunnassa tätä kokonaisuutta. Arvelemme, että myöskin elävässä elämässä potilaat, jotka saavat samanaikaisesti esimerkiksi hoitoa tai tukea molemmilta sektoreilta sosiaali- ja terveyshuollosta, joutuvat näin menettelemään, joten se on ollut oikein hyvä harjoitus.

Tästäkin ehdotuksesta on pyydetty perustuslakivaliokunnalta lausunto, joka on ollut varsin välttämätön, koska tässä on ensikertaista, aika hankalaa säännöstöä salassapito-osuuden osalta nyt tuotu mukaan. Tässähän on esimerkiksi julkisuuslain voimaantulokin äskettäin tapahtunut, joten sen huomioon ottaminen muun muassa tässä yhteydessä on ollut tärkeä tehtävä.

On eri asia arvioida, miten pitkälle on onnistuttu esimerkiksi potilaslain puolella tätä yhdenmukaisuutta sosiaalihuollon asiakkaan asemasta annetun lain kanssa vartioimaan, mutta niin pitkälle kuin mahdollista sitä on yritetty siltä osin kuin pykälät ovat tässä laissa olleet auki. On pikemminkin ehkä ollut niin, että sosiaalihuollon asiakkaan asemaa koskevassa laissa on tätä struktuuria, tämän lain yleistä rakennetta, mikä on potilaspuolella, pikemminkin imitoitu kuin toisin päin.

Katsellessani nyt tätä lopputuotetta minun on aloitettava puheenvuoro toteamalla, että tämä on jälleen yksi niitä hallituksen esityksiä — niitä on ollut turhan monia — joiden kohdalla valiokunnassa on jouduttu huomattaviin muutoksiin, aivan liian moneen muutokseen. Kun katson, miksi muutoksiin on jouduttu, se pääasiassa on johtunut siitä seikasta, että perustuslain vaatimuksia eikä toisaalta myöskään julkisuuslakia ole tunnettu valmistelussa riittävästi. Tässä taitaa nyt olla sellainen tilanne vallalla, että tärkeitä keskeisiä lakeja tunnetaan ilmeisen vajaasti kunnissa toistaiseksi. On kai aika luonnollista, että näiden uutuuksien opettelu on vähittäistä. Minusta on ollut hyvin epämiellyttävää todeta, että näitä puutteellisuuksia tässä määrin esiintyy myöskin ministeriötasolla. Tälle asialle todella pitäisi tehdä nyt jotakin. Tuon tämän esille tämän hallituksen esityksen yhteydessä, näin pontevasti tästä puhun. Ikäväkseni voin kertoa teille, että tämän osion esittelypuheenvuorostani joudun kertaamaan muutaman edessä olevan muunkin, vielä jäljellä olevan hallituksen esityksen kohdalla. Tämä ei nyt jää poikkeustapaukseksi, ja tästä kannan kyllä huolta. Ehkä joitakin toimenpiteitäkin täytyy harkita, koska näinhän ei ole tarkoitettu meidän työnjakomme osalta, ei missään tapauksessa.

Sitten hieman tähän sisältöön. En kuitenkaan mene siihen perin juurin pitkälle, koska asiat selviävät näistä pykälistä niille, jotka ovat kiinnostuneita.

Erikoissairaanhoitolain puolella keskusteltiin tavattoman paljon tietojen vaihdosta ja rekisteröintivastuusta eri tilanteissa, jos näin sanotaan. Tässähän nyt on päädytty sellaiseen, että kun sairaanhoitopiirillä on muutenkin velvoitteita tuottaa esimerkiksi terveyskeskuksille sellaisia erikoissairaanhoidon palveluja, joita näiden ei ole tarkoituksenmukaista tuottaa, niin mahdollisuus on tarkoitettu erityisesti näihin tilanteisiin. Peilikuvaa tässä ei vielä ole voitu toteuttaa, että terveyskeskuksilla olisi vastaava mahdollisuus kuin sairaanhoitopiirillä, saati että yksityistä sektoria olisi voitu tässä yhteydessä käsitellä samalla tavalla, koska erityissairaanhoitolaki ei käsittele yksityistä sektoria. Oikealta toivottiin tuohon asiaan jatkossa erityisesti paneuduttavan.

Kaiken kaikkiaan ehkä pitää varjella tulevaisuudessa sellaista seikkaa, että kun puhutaan potilasturvallisuudesta tai salassapitokysymyksistä, eroa ei pitäisi tehdä sen kesken, mikä instanssi hoitaa asioita, vaan näiden tärkeiden säännösten täytyisi olla mahdollisimman identtisiä kaikilla näillä sektoreilla. Kyllähän tämä lukijalle, jos tätä nyt muut kuin viranomaiset arkisin lukevat, erittäin huonosti aukeaa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Sosiaalipuolella on sama tilanne!) — Puhun nyt erikoissairaanhoitolaista. — Siinä joudutaan vatkaamaan asian monimutkaisuuden takia suuntaan ja toiseen kysymystä, millaisissa olosuhteissa on todellakin oikeus ja millaisiin tapauksiin käyttää niitä tietoja, joita potilaan hoidon yhteydessä on kertynyt. Siitä huolimatta, että se näyttää monimutkaiselta, se on ollut välttämätöntä saattaa kuntoon säädöksillä, ja uskon, että ne ihmiset, jotka työssään tarvitsevat näitä pykäliä, hyötyvät tästä esityksestä.

Kun tullaan potilaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain puolelle, hallituksen esityksestä on sanottava, että se on ehdottomasti myönteinen. Mutta siellä tosiaankin toistuvat nämä ongelmat, että sitä on jouduttu korjaamaan perustuslakivaliokunnan vaatimuksesta, ja puutteellisuudet ovat siellä esillä.

Valiokunnan mietintöön on joutunut yksi virhe. 13 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa toisessa virkkeessä sivulla 6 lukee: "Lakiehdotuksen 13 §:n 2 momentissa selvennetään, mitä 1 momentissa oleva salassapitosäännös tarkoittaa toteamalla, että terveydenhuollon ammattihuollon tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö - -" Toivon, että jos eduskunnan tarkastajia vielä on olemassa, niin virhe korjattaisiin. Siinä tarkoitetaan tietysti terveydenhuollon ammattihenkilöä. Tämmöinen lipsahdus sinne on päässyt.

Samaan pykälään kohdistuu suurin mielenkiinto, ainakin meikäläisen, ja se liittyy siihen, miten sivullinen henkilö määritellään. Valiokunta on päätynyt vähän laajentamaan niiden henkilöiden piiriä, jotka eivät ole sivullisia. Täällä todetaan: "Valiokunta ehdottaa momentin täsmentämistä vastaamaan nykyistä käytäntöä niin, että sivullisella tarkoitetaan muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä." Silloin voi ajatella, että kun esimerkiksi sairaalan ulkopuolelta käy joku vaikkapa kampaamassa tai hieromassa potilasta, säännös voisi koskea tällaisia tapauksia. Mutta kuitenkin tällä tasolla näistä asioista on jouduttu keskustelemaan.

Ilokseni haluan todeta sen, että valiokunta on halunnut toistaa hallituksen esityksen perusteluissa olevan, mielestäni tärkeän kohdan kuolleen henkilön elinaikanaan saamaan hoitoon liittyvien potilasasiakirjatietojen luovuttamisesta. Mietinnössä todetaan: "Valiokunta katsoo, että tällaisena intressinä on pidettävä muun muassa perinnöllisen sairauden tai muun vastaavan ominaisuuden ilmenemismahdollisuuden samoin kuin vainajan kuolemaa edeltäneeseen hoitoon liittyvän hoitovirheen selvittämistä." Tällaisissa tapauksissa pitäisi olla mahdollisuus päästä muuten salassapidettävien tietojen lähteille.

13 § näyttää olleen kaiken kaikkiaan hankala pykälä. Pykälän 5 momenttia on perustuslakivaliokunnan vaatimuksesta täydennetty siltä osin, että kävisi ilmi, että potilas on tietoinen siitä, kenelle ja millaiseen tarkoitukseen tietoja on tarkoitus luovuttaa. Tässä mieleni teki todeta, että jos sosiaali- ja terveysministeriössä olisivat kaksi linjaa keskustelleet keskenään, tätäkään virhettä ei olisi tarvinnut hallituksen esitykseen tehdä, koska sosiaalihuollon asemaa koskevassa hallituksen esityksessä tämä oli otettu huomioon.

Näillä saatesanoilla, arvoisa puhemies, totean, että asia on nyt tullut käsitellyksi. Yksimielisyyden vallitessa tämä voidaan saattaa isossa salissa käsiteltäväksi.

[2] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyydän tässä vastauspuheenvuoron vain sitä varten, että haluaisin vielä täydentää, mitä valiokunnan puheenjohtaja sanoi näistä virheellisyyksistä, mitä mietintöön sisältyy. Samaisen 13 §:n perusteluissa sanotaan, että momenttia ei tältä osin ehdoteta muutettavaksi, ja myöhemmin taas sanotaan, että valiokunta ehdottaa momentin täsmentämistä. Eli valiokunta tosiaan ehdottaa momentin muuttamista. Samoin pykälissä on kirjoitusvirheitä. Kuten tästä huomaa, niin loppumetreillä kiire pakkaa päälle ja johtaa tällaisiin virheisiin, mutta ne varmasti korjataan.

[3] **Niilo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen muutosesitykset koskevat erikoissairaanhoitolain 4 §:ää ja potilaslain 7 §:ää. Muutosten pääasiallinen tarkoitushan on ollut parantaa tiedonkulun sujuvuutta potilaitten tutkimuksissa ja hoidoissa sairaanhoitoyksiköissä. Tässä tarkoituksessa tarkennetaan esimerkiksi toisen sairaanhoitoyksikön toiselle tekemiin palveluihin liittyviä säännöksiä.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mielestä hallituksen esitykset ovat hyviä, mutta nämä pykälät ovat vaatineet varsin runsaasti korjauksia, kuten valiokunnan puheenjohtaja Vehkaoja äsken esittelypuheenvuorossaan kertoi. Esittelypuheenvuoro oli niin seikkaperäinen, että minä puutun puheenvuorossani vain erikoissairaanhoitolain 10 b §:ään.

Erikoissairaanhoitolakiin lisättävän uuden 10 b §:n ensimmäinen momentti käsittelee tilannetta, jossa sairaanhoitopiiri tuottaa esimerkiksi laboratorio- tai röntgentutkimuksia alueen terveyskeskukselle ikään kuin normaalina alueen keskussairaalana, jolla on tiettyjä velvollisuuksia alueensa terveyskeskuksia kohtaan. Tällöin sairaanhoitopiirilaitos voi tallentaa tiedot myös omiin rekistereihinsä, vaikka pääsääntö onkin, että potilastietojen rekisterinpitäjänä on se, jolla on potilaasta hoitovastuu. Mahdollista nimittäin on, että kyseinen potilas tulee jossakin vaiheessa myös kyseiseen sairaalaan, jolloin sairaalalle on luonnollista käyttää aiemmin tallentamiaan tietoja potilaan hoitoon. Päällekkäiseltä tutkimukselta ja tietojen siirrolta vältytään.

Toisaalta on mahdollista, että terveyskeskus on tehnyt erillisen sopimuksen esimerkiksi laboratorion kanssa laboratoriotutkimuksen tekemiseksi erillistä maksua vastaan. Palvelujen ostajana voi tietenkin olla myös toinen sairaala tai toisen sairaanhoitopiirin terveyskeskus. Tällöin laboratorio tekee ikään kuin teknisen työn, jolloin rekisterinpitäjänä on hoitava terveydenhuollon yksikkö. Laboratorion tulee toki säilyttää tiedot silloinkin, mutta tietojen säilytys tapahtuu tilaavan yksikön lukuun, ja näitä tietoja se sairaala, jossa tämä laboratorio on, ei saa käyttää potilaan hoitoon ilman potilaan lupaa. Tätä tilannetta käsittelee 10 b §:n kolmas momentti.

Arvoisa rouva puhemies! Nimenomaan 10 b §:n tulkintaan liittyi niin valiokunnan kuin asiantuntijoittenkin keskuudessa paljon keskusteluja. Sen vuoksi olen tämän tässä ottanut esille. Potilasrekisterien jakaminen tällä tavalla vaikuttaa vähän keinotekoiselta. Muutamat sairaanhoitopiiritkin ovat tätä kritisoineet. Tosiasiassa on kuitenkin tilanteita, joissa potilas on hankkiutunut nimenomaan tiettyyn terveydenhuollon yksikköön hoitoon eikä halua tietojaan toisen yksikön tietoon. Jos asiaa ajatellaan tältä kannalta, niin

tämä jako on hyvinkin selkeä ja hyvinkin tarpeellinen.

Myös yksityisen terveydenhuollon edustajat ovat kritisoineet tätä pykälää, koska siinä ei huomioida yksityisen terveydenhuollon tarpeita käyttää julkisen sairaalan palveluja, eikä toisaalta esimerkiksi terveyskeskusten yhä yleisempää käytäntöä, että laboratorio-, röntgen- tai kuntoutuspalveluita hankitaan yksityiseltä taholta.

Erikoissairaanhoitolaki ei lain 2 §:n mukaan kuitenkaan koske yksityistä sairaanhoitoa, josta on omat säädöksensä. Näin ollen valiokunta ei pitkän keskustelun jälkeen katsonut mahdolliseksi tässä yhteydessä ottaa mukaan sellaisia säännöksiä, joissa yksityisen sairaanhoidon palvelut rinnastettaisiin julkisiin sairaanhoitopiireihin.

Jos siis yksityinen laitos tuottaa terveyskeskukselle esimerkiksi laboratoriopalveluja, se voi säilyttää tiedot potilaasta vain tilaajan lukuun, mutta rekisterinpitäjänä on tilaajayksikkö. Yksityinen laitos, johon laboratorio tässä tapauksessa kuuluu, ei voi siis käyttää potilaan tietoja omassa toiminnassaan ilman potilaan lupaa, vaikka, kuten tänä päivänä on hyvin mahdollista, olisikin odotettavissa, että potilas myöhemmin lähetetään muihinkin tutkimuksiin tai hoitoihin kyseiseen yksityiseen laitokseen.

Laki yksityisestä terveydenhuollosta poikkeaa rakenteiltaan aivan kokonaan erikoissairaanhoitolaista. Se on jonkinlainen yleislaki. Jos haluttaisiin siihen tehdä vastaavat muutokset, se ei olisi yksinkertaista. Valiokunta onkin mietinnössään kiinnittänyt huomiota siihen, että myöhemmin on tarpeellista selvittää vastaavien säännösten luominen myös yksityisiä laitoksia koskevaksi. Henkilökohtainen mielipiteeni on, että lakiin yksityisestä terveydenhuollosta voitaisiin sairaanhoidon osalta tehdä joko erikoissairaanhoitolakia vastaavia pykäliä taikka yrittää selvitä viittaussäännöillä. Selkeyden kannalta olisi, kuten puheenjohtaja Vehkaoja äsken totesi, kuitenkin tärkeätä, että esimerkiksi potilastietojen säilyttämistä ja siirtämistä koskevat säännöt olisivat sairaanhoidossa yhteneväisiä.

[4] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Keränen puhui ikään kuin tapahtuisi vain niin päin, että julkinen terveydenhuolto tilaa yksityiseltä laboratoriolta tutkimuksia. Näin toki tapahtuu, mutta esimerkiksi Pirkanmaan sairaanhoitopiiri ja Tampereen kaupungin ja eräiden muiden kuntien yhteinen laboratoriokeskus tarjoavat palveluja myös yksityislääkärin lähetteellä huomattavasti edullisemmin. Näin tapahtuu monessa muussakin paikassa. Näin ollen tilanne voi olla myös niin, että yksityisellä lähetteellä mennään julkiseen terveydenhuoltoon. Silloin olisi paljon perustellumpaa, että tiedot voisi sairaalan käyttöön rekisteröidä, koska potilas helposti joutuu jatkohoitoon sairaalaan. Useinhan on niin, että sairaalan lääkäri yksityisesti ottaa vastaan, kun jatkohoitoon siirretään, koska potilas ei voi olla enää sairaalan kirjoissa. Siitä huolimatta olen sitä mieltä, että tästä ei tarvitse tehdä erikseen lakia, vaan kyllähän se riittää, että potilaan suostumus vaaditaan. Se on raksi ruutuun, ja näin tämä hoituu. Silloin potilas itse päättää, kuinka hän haluaa asian hoidettavan.

[5] **Katri Komi /kesk:** Rouva puhemies! Muutama kommentti hallituksen esityksestä laiksi erikoissairaanhoitolain ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta.

Nykyisin ymmärtääkseni potilasasiakirjoja säilytetään satakunta vuotta. Valiokunnan mietinnössä sanotaan nyt kuitenkin, että STM voisi määritellä asetuksella, kuinka kauan erilainen potilasasiakirja-aineisto on vähintään säilytettävä. Säilytyksen käyttötarkoitukset ovat hoidon järjestäminen ja toteuttaminen, korvausvaatimusten selvittäminen ja tieteellinen tutkimus. Muutoin potilasasiakirjat voitaisiin hävittää.

En tiedä, miten tämä yleisesti ottaen tulevaisuudessa toimisi, mutta mietin sellaisia tapauksia, joissa esimerkiksi lapsena tehdyt tutkimukset ja potilasasiakirjat on hävitetty siihen mennessä, kun henkilö itse tulee siihen ikään, että on kiinnostunut itseensä kohdistuneista hoitotoimenpiteistä. Onko näitä tietoja mahdollisuus enää saada 25—30 vuoden kuluttua mistään? Muuten olen samaa mieltä valiokunnan kanssa siitä, että tärkeätä on laatia potilasasiakirjat yhtenäisten periaatteiden mukaisesti.

Ed. Vehkaojan puheessa kiinnostuin kohdasta tietojen salassapidosta. Kuolleen henkilön kohdalla mietin tapausta, että kun esimerkiksi puoliso kuolee epäselvissä olosuhteissa, itsemurha mahdollinen, niin eikö vakuutusyhtiön korvausten osalta ja puoliso kenties henkisen terveytensä puolesta kuuluisi potilastietojen saajiksi? Kävittekö tämän suuntaista keskustelua valiokunnassa?

[6] **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Lakiesitys on mielestäni myönteinen ja mielenkiintoisella tavalla testaa myös perustuslain tuntemusta ministeriössä. Mutta tähänhän me olemme törmänneet aikaisemminkin.

Mielestäni on aikakin jo yksinkertaistaa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tietojen kulkua, vaikka potilaan oikeuksien kannalta tiedonkulussa on syytä aina olla tarkkana. Erityisen tärkeä muutos on alueilla, jossa on pitkät välimatkat ja esimerkiksi päivystysvastaanotot saattavat olla kaukana. Parin viime vuoden aikana omaishoidon kautta olen huomannut useita ongelmia tiedonkulussa. Pahimmissa tilanteissa potilaan olisi pitänyt kulkea sata kilometriä edestakaisin vain siksi, että päivystystilanteessa tiedot eivät ole olleet käytettävissä.

Toivottavasti tämä lainsäädäntö helpottaa tällaisia tilanteita, ettei potilaiden tarvitse kulkea. Toki näissä tilanteissa ehkä hieman lakia rikkoenkin on joskus tiedot saatu, mutta varsinkin päivystystilanteissa se on ongelmallista, koska yhteisissä päivystyspaikoissa välttämättä kaikkia tietoja ei ole ollut käytettävissä. Toivottavasti tähän ongelmaan tämä lainsäädäntö tuo nyt helpotusta, että potilaan hoito olisi mahdollisimman järkevää.

[7] **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa puhemies! Yritän vastata ed. Komin esittämään kysymykseen. Vastaus on, että kävimme tätä keskustelua kyllä aika monipuolisesti juuri erilaisista tarpeista, mitkä voivat tulla tavallaan esille vasta pitkien aikojen päästä siitä, kun asiakirjat ovat syntyneet. Perusperiaatteena kuitenkin käsittääkseni on se, että asiakirjojen hävittämisessä voidaan käyttää harkintaa. Siinä mielessä, paitsi että on asetus, joka luo yleiset puitteet sille, minkälaisia asiakirjoja mitenkin kauan aiotaan säilyttää, sen lisäksi on vielä tapauskohtaista harkintaa.

Mutta arvelen, että ed. Komi tarkoitti yleisempää periaatetta. Nyt en osaa siihen seikkaan täsmällisesti kuitenkaan vastata elossa olevan kohdalta. Mutta jos puhutaan puolisosta, niin esimerkiksi kuolleen puolison tietojen saannin osalta häntä koskevat samat edellytykset kuin siinä vaiheessa, kun puoliso oli elossa. Salassa pidettävien tietojen luovutuksen saamisen kannalta sillä seikalla ei ole eroa, onko puoliso kuollut vai elossa. Kyllä minä uskoisin nyt, haluaisin näin sanoa, että tämä asia on kunnossa, mistä ed. Komi puhui.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

6) Hallituksen esitys arvo-osuusrekisterien keskittämistä arvopaperikeskukseen koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 28/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 15/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 15. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

7) Hallituksen esitys laiksi eräistä Valtion asuntorahastosta maksettavista avustuksista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 67/2000 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 7/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

8) Laki tuloverolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 66/2000 vp (Kyösti Karjula /kesk ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

9) Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 68/2000 vp (Maria Kaisa Aula /kesk ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Lakialoitteen tavoite on se, että yrittäjien, erityisesti ammatinharjoittajien, yksinyrittäjien, verovapaat matkakorvaukset saataisiin palkansaajien tasolle. Tämä on ollut sellainen pitkäaikainen asia, jonka pienet yrittäjät ja ammatinharjoittajat ovat kokeneet oikeudenmukaisuusongelmana, mistä syystä lainsäädännössä elinkeinonharjoittajien verovapaat kilometrikorvaukset ja päivärahat on määritelty palkansaajia matalammiksi. Tähän ei kuitenkaan oikein ole mitään selkeää objektiivista perustetta, miksi näin tulisi olla. Kun palkansaajien verovapaa kokopäiväraha on 157 markkaa, ammatinharjoittajilla vastaava summa on 106 markkaa. Toisaalta elinkeinonharjoittajien verovapaa kilometrikorvaus on 110 penniä kilometri ja palkansaajien 211 penniä kilometri.

Lakialoitteen tavoitteena on se, että ihan verotuksen yksinkertaistamisenkin ja byrokratian vähentämisen takia verovapaat päivärahat ja kilometrikorvaukset olisivat samat kaikilla, niin palkansaajilla kuin elinkeinonharjoittajilla. Tämä koskee ja parantaa myös niiden palkansaajien tilannetta, joiden työmatkoja työnantaja ei korvaa, eli tämä ei ole sinänsä yksistään yrittäjien asia vaan myös laajempi kysymys.

Verohallinto ei näe tälle uudistukselle menettelyllisiä esteitä, vaan päinvastoin Verohallitus, kun asiaa on käsitelty muissa yhteyksissä valtiovarainvaliokunnassa, on todennut, että tämä olisi hyvä esitys, koska byrokratia vähenisi ja verotus yksinkertaistuisi. Verotuottoa tämä vähentäisi vain 10 miljoonaa markkaa, eli tämä on lähinnä periaatteellinen asia, jolla yhdenvertaistettaisiin verotusta ja helpotettaisiin yksinyrittäjien asemaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

10) Laki tuloverolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 74/2000 vp (Liisa Hyssälä /kesk)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa puhemies! Lakialoitteeni koskee kunnallisten perhepäivähoitajien kustannuskorvauksen säätämistä verovapaaksi. Asia on ollut eduskunnassa esillä lukuisia kertoja sekä lakialoitteena että kirjallisena kysymyksenä, mutta tämä ei ole edennyt. Kunnallisille perhepäivähoitajille maksetaan rahapalkan lisäksi kustannuskorvausta lastenhoidosta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Korvaus perustuu työehtosopimuksen perusteella kuntien keskusjärjestöjen perhepäivähoidon kustannuskorvauksia koskevaan suositukseen. Korvaus hoitopäivältä on kokopäivähoidossa noin 20 markkaa sisältäen korvauksen muun muassa aterioista, huoneiston käytöstä, sähköstä, askartelutarvikkeista ja tämäntapaisista asioista, joita lastenhoidossa tarvitaan.

Perhepäivähoidon kustannuskorvaus on tarkoitettu kattamaan nimenomaan lapsen hoidosta aiheutuneita todellisia kuluja, minkä mukaisesti myös suosituksen hinnoittelu on laskettu. Yleensä tuloverotuksen piirissä tällaiset työnantajan maksamat selvät kulukorvaukset ovat verovapaita. Perhepäivähoitajien saama korvaus on kuitenkin veronalainen, koska sitä ei ole erikseen säädetty verovapaaksi. Tämä nostaa perhepäivähoitajien nimellisiä bruttotuloja. Ongelmia on tällä hetkellä muun muassa perhepäivähoitajien ennakonpidätysprosentin määräämisessä sekä sosiaalietuuksia myönnettäessä. Nykyisen menettelyn seurauksena perhepäivähoitajat eivät käytännössä myöskään saa tuloverolain mukaista tulonhankkimisvähennystä muiden verovelvollisten tavoin. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kunnallisten perhepäivähoitajien kustannuskorvaus lisätään lopullisessa verotuksessa perhepäivähoitajan veronalaisiin tuloihin. Samalla tuloista myönnetään suosituksen mukaisen kustannuskorvauksen suuruinen tulonhankkimisvähennys.

Järjestely on monimutkainen perhepäivähoitajan kannalta. Esitykseni tähtää siihen, että järjestelmä yksinkertaistuu ja selkiytyy ja samalla perhepäivähoitajat tulevat tasaveroiseen asemaan yksityisen sektorin kanssa ja myöskin tasa-arvoiseen asemaan näiltä osin muiden vastaavassa tilanteessa ammattiaan harjoittavien kanssa.

Arvoisa puhemies! Tunnetuin verovapaaksi säädetty kulukorvaus on oman auton käytöstä maksettava kilometrikorvaus. Kukaan ei tänä päivänä tohdi esittää, että kilometrikorvauksen tulisi olla verotettavaa tuloa. Kunnallisten perhepäivähoitajien tilannetta voikin verrata oman auton käyttöön. Perhepäivähoitajathan antavat tärkeässä työssään oman kotinsa työvälineeksi ja myös lasten temmellyskentäksi. Lastenhoitotyön tärkeys ja arvostus ovat juhlapuheissa paljon esillä. Lainsäätäjät voivat osoittaa konkreettisesti arvostustaan perhepäivähoidolle muuttamalla nyt tuloverolain pykälää siten, että kunnallisten perhepäivähoitajien kustannuskorvaus säädetään verottomaksi.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 10.

Täysistunto lopetetaan perjantaina 9 päivänä kesäkuuta kello 0.06.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio